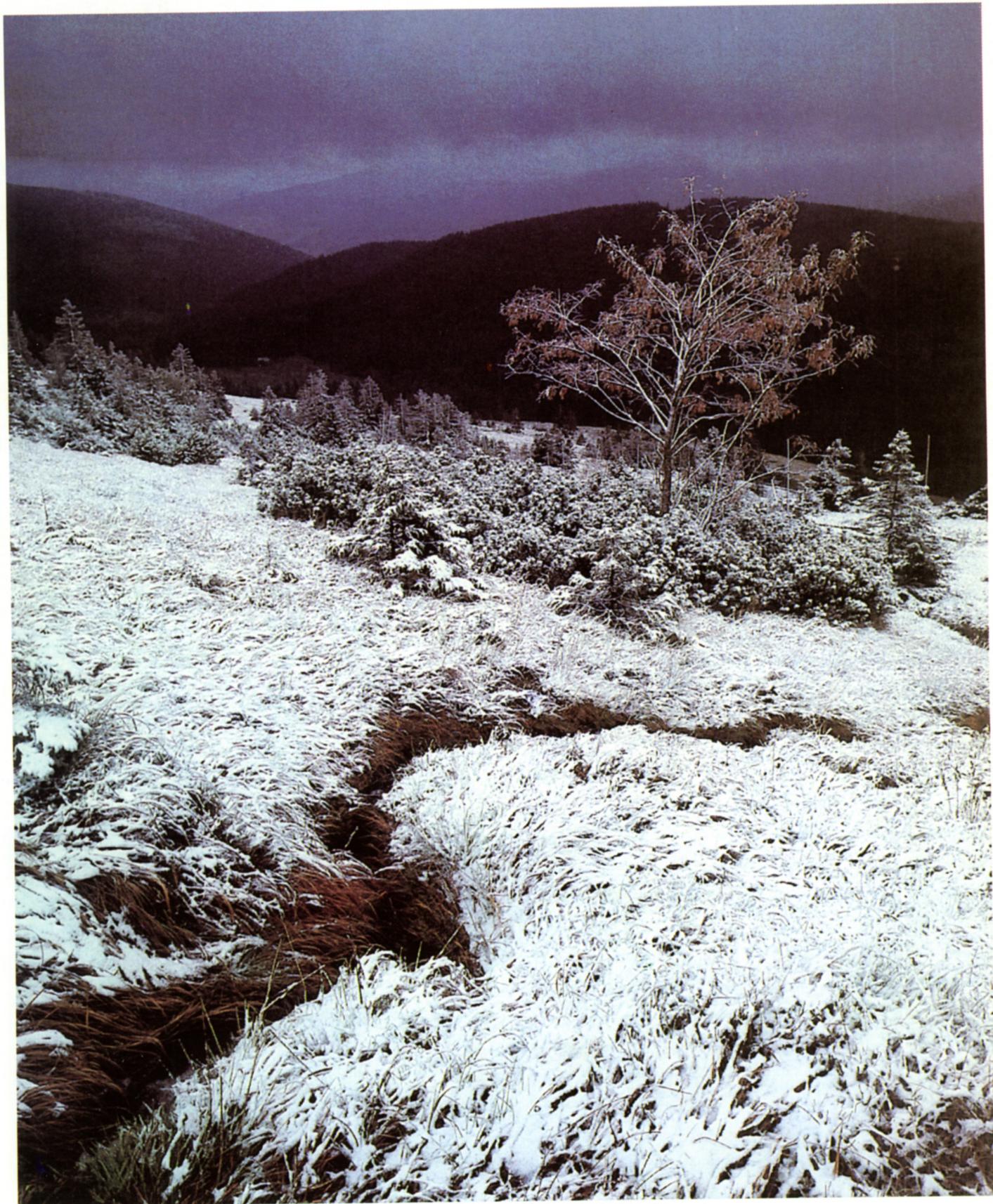

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • FEBRUÁR • ÚNOR • LUTY • 1995 • Č. 2 (441) CENA 70 GR. (7000 ZŁ)

Záber z predstavenia podvlnianskych divadelníkov. O ich poslednom vystúpení na Slovensku píšeme na str. 3. Foto: E. Mišinec

V ČÍSLE:

Výročná schôdza na Orave	2
Malé turné Podvlnčanov	3
Neobyčajný predseda	4
Rozhovor Života s novotargským vojtom	5
Nájde sa východisko?	6
Kultúra = folklór	7
Krempašská dychovka	8
Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme	8
Z dejín Podvlnky	9
Bohatstvo v daroch prírody	10
Ach, tá hranica	11
Súťaž kresieb '94 uzavretá	12
Prečo teta Johana spieva po slovensky	13
Z české literatúry	14-15
Fašiangy, čiže premena	16-17
Zo slovenskej literatúry	18-19
Čitatelia – redakcia * Redakce – čtenáři	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým – mladším – najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava – humor	30-31
Stáva sa – stalo se...	32

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK
SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN KULTÚRNO-SOCIÁLNEJ
SPOLOČNOSTI ČECHOV A
SLOVÁKOV V POLSKU)
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca
Zarząd Główny TSKCiS

Sponsor
Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny
JÁN ŠPERNOGA

Zespól
Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Eugen Mišinec,
Jozef Pivovalčík

Społeczne kolegium doradcze
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lýdia Mšalová, Anton Pivovalčík

Skład i łamanie
"IKTUS"

Druk
Drukarnia TSKCiS
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny TSKCiS w Krakowie w
terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

jeden numer - 70 gr. (7000 zł),
kwartalnie - 2.10 zł (21000 zł),
rocznie - 8.40 zł (84000 zł).

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa
o 100%
Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza
się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków i
fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadanych tekstów.

Kultúrny program v klubovni pozorne sleduje mládež...

... aj stárež

MATIČNÉ STRETNUTIE V JURGOVE

Keď pred štyrmi rokmi začali na Spiši a Orave vznikať prvé miestne odbory Matice slovenskej, zdalo sa, že musí uplynúť viac času, kým naplno rozvinú svoju činnosť. Veď najprv bolo treba vybudovať členskú základňu a to, ako v každej novej organizácii, musí trochu trvať. Možno že v niektorých obciach zrod miestnych matičných odborov prebiehal pomalšie, ale nie v Jurgove. Tu sa doslova za niekoľko týždňov vykľula veľmi pružná matičná skupina, ktorá sa pod vedením energickej predsedníčky, učiteľky Márie Glodasikovej okamžite pustila do práce. Začali pravidelné schôdzky, stretnutia, besedy, večierky a iné podujatia, ktorých sa zakaždým zúčastňovali skoro všetci členovia. A nielen, často prichádzali aj ďalší záujemci, ktorí sa priamo na podujatí prihlásovali za členov. Veď tam, kde sa niečo deje, ľudia nikdy nechýbajú...

Posledným, alebo skôr prvým podujatím na privítanie nového roku 1995 bolo novoročné krajanské stretnutie, ktoré sa konalo v nedeľu 8. januára t.r. v klubovni našej Spoločnosti. Zhromaždených privítala predsedníčka M. Glodasiková, ktorá zároveň oznámila, že členská základňa Matice v Jurgove už prekročila stovku. Potvrdzovala to i preplnená klubovňa, ktorá doslova praskala vo škvóch.

Ešte nedoznel potlesk po tak optimistickom ozname predsedníčky, keď sa na scéne *Jurgovskí školáci v inscenácii vianočných jasličiek*

objavila skupina žiakov navštevujúcich hodiny slovenčiny, ktorá pod vedením učiteľky Márie Jachowiczovej pripravila zhromaždeným milé prekvapenie. Najprv sme uvideli dojimavý živý obrázok betlehemskej maštale s jasličkami, Ježiškom a všetkými postavami, ktorý sa postupne menil a pripomínať prítomným jednotlivé výjavy z narodenia Pána. Všetky texty k predstaveniu žiaci znamenite zvládli, bolo vidno, že sa na vystúpenie starostivo pripravili.

Ešte nezmlkol potlesk, a už nás malí Jurgovčania zaviedli do iného sveta – sveta Dobšinského Prostonárodných slovenských povestí. Predstavili totiž zdramatizovanú verziu známej rozprávky Soľ nad zlato, ktorá v ich podaní zaznela veľmi presvedčivo, akoby sa skutočne udiala. Prejavom uznania malým hercom bol dlhotrvajúci potlesk.

Začala beseda. Pri čaji a káve a chutných záuskoch, ktoré jurgovské krajanky doniesli so sebou, sa krajania mali možnosť porozprávať, zaspomínať na mladé roky a zaželať si do nového roka všetko najlepšie. Zaspievali si aj niekoľko známych kolied a iných pesničiek, k čomu ich hádam posmeli i pohárik pravého slovenského vína. Viacére pesničky predspevúvali žiaci. Medzi nimi odvahou, ale aj pekným hlasom vynikal malý, asi 5-ročný

Záber z predstavenia Soľ nad zlato

Vojtík Šoltýš, o ktorom viacerí žartovali, že už v kolíske namiesto plácu – spieval.

Stretnutie trvalo dlho, nikto sa neponáhľal, ba, nikomu sa nechcelo odísť. Akoby aj nie, keď všetkým prineslo toľko radosti. Kiežby podobné podujatia organizovali aj v iných miestnych skupinách!

Text a foto: J.Š.

DENOMINAČNÁ TABUL'KA

Staré zloté Nové zloté
MINCE

100 zl	1 groš
200 zl	2 gr.
500 zl	5 gr.
1000 zl	10 gr.
5000 zl	50 gr.
10.000 zl	1 zl
20.000 zl	2 zl
50.000 zl	5 zl

BANKOVKY

100.000 zl	10 zl
nebolo	20 zl
500.000 zl	50 zl
1.000.000 zl	100 zl
2.000.000 zl	200 zl

Oravskí krajania na schôdzi

Hostia Oravcov. Sprava: V. Repka z Matice slovenskej, predseda OV R. Kulaviak, jablonský vojt J. Stopka a M. Mihálik z Matice slovenskej

VÝROČNÁ SCHÔDZA OV NA ORAVE

11. decembra 1994 sa v klubovni MS v Jablonke konala výročná schôdza Obvodného výboru našej krajanskej organizácie za účasti delegátov z oravských skupín na IX. zjazde KSSČaS. Na schôuzu prišiel aj Vladislav Repka, riaditeľ Odboru medzinárodných vzťahov MS v Bratislave, s pracovníkmi Marcelom Mihálkom a Janou Jakubčkovou. Schôdze sa zúčastnila aj učiteľka slovenčiny K. Reisová a vojt gminy Jablonka Julian Stopka. ÚV a redakciu Života zastupoval E. Mišinec.

Pôvodne sa schôdza mala zaoberať dvomi okruhmi otázok: hodnotením činnosti OV za uplynulý rok a nadchádzajúcim IX. zjazdom Spoločnosti. Vzhľadom na hostí sa okruh otázok podstatne rozšíril.

Predsa OV Robert Kulaviak prednesol správu o činnosti výboru za obdobie od marca 1994, v ktorej krajanov informoval o najdôležitejších podujatiach, ktoré výbor organizoval alebo k nim výrazne prispel. Boli to o.i. exkurzie pre krajanské deti, púte na Slovensko, účasť zástupcov OV na otvorení krajanskej výstavy v Bratislave a na oslavách Dňa zahraničných Slovákov na Slovensku, účasť na výberovom konaní vo veci štipendií pre našich uchádzačov na stredné a vysoké školy na Slovensku. Spomenul tiež utužovanie spolupráce s Regionálnym kultúrnym strediskom v Dolnom Kubíne a Mestským kultúrnym podnikom v Námestove, účasť zástupcov oravského obvodu na rozhovoroch v poľskom sejme a pod. Pri hodnotení prvého ročníka Dňa slovenskej kultúry na Orave osobitne vyzdvihol podporu a pomoc Regionálneho kultúrneho strediska v Dolnom Kubíne a zároveň vyjadril znepokojenie nad sahostnosťou niektorých našich krajanov a kultúrnych te-

lies, ktoré sa podujatia nezúčastnili a ani sa nezapojili do jeho príprav. Krajan predseda kladne hodnotil spoluprácu s Maticou slovenskou, a ako príklad uviedol uhradenie časti výdavkov spojených s poslednou cestou ochotníckeho divadla z Podvlnka na Slovensko. Neskrýval, že krajania očakávali väčšiu finančnú pomoc pri plánovannej ceste do Bratislavu na výstavu o našej národnostnej menštine. V tejto súvislosti sa krajania obrátili na predstaviteľov MS o nedemontovanie výstavy a jej predĺženie do júna t.r., keď sa má cesta uskutočniť.

Výbor prijal správu R. Kulaviaka a kladne zhodnotil jeho prácu, najmä angažovanosť a organizačnú schopnosť, ako aj úprimnú snahu venovať sa krajanským záležitosťam.

Podpora MS neprestane

– *Podľa možnosti budeme nadálej podporovať našich krajanov žijúcich mimo Slovensko, v tom aj v Poľsku* – povedal na úvod svojho príhovoru riaditeľ Odboru medzinárodných vzťahov V. Repka. Ďalej krajanov informoval o akciach zameraných na pomoc zahraničným Slovákom, ako sú: Deň zahraničných Slovákov, stretnutia krajanských podnikateľov, divadelníkov a viedúcich spolkov. MS bude sporadicky pozývať na Slovensko krajanské súbory a bude sa snažiť ovplyvniť procedúru udelenia štipendií krajanským uchádzačom. Odbor bude nadálej dôrazne vyvíjať úsilie za získanie dvojitého občianstva zahraničných Slovákov, ako aj v širšom rozsahu popularizovať krajanskú problematiku. Tieto problematiky bude venovaný krajanský bulletin.

Zástupcu MS zaujímali otázky blížiaceho sa IX. zjazdu našej organizácie a najmä jej budúci názov. Neskrýval, že očakáva jednoznačnú zmienu na slovenský spolok. Nakoniec prítomných informoval o rozdelení bývalého Ústavu pre zahraničných Slovákov MS v Bratislave na dve samostatné oddelenia – Odbor medzinárodných vzťahov a Krajanské múzeum. Stícasne sa zmení aj sídlo predsedu Matice slovenskej, čo našim čitateľom včas oznamíme.

Všetkým krajankám, krajanom a priateľom Života srdečne ďakujeme za vianočné a novoročné pozdravy.

REDAKCIA

Vaše problém sú aj našimi

To sú slová vojta jablonskej gminy J. Stopku vyslovené na krajanskej schôdzi – dôsfajme, že naozaj úprimné. Vyjadril stanovisko samosprávy k záležitosťam slovenskej národnostnej menšiny žijúcej na území gminy. Ako dôkaz kladného postoja uviedol vyučovanie slovenského jazyka na školách, ktoré sa za posledných päť rokov nezrušilo aj napriek obmedzeným finančným prostriedkom. – *Chteme, aby ti, ktorí sa cítia Slováki, mali možnosť pestovať svoje národné presvedčenie a necítili sa ohrozeni. Všetci sme obyvateľmi jedného regiónu a skutočnosť, že tu žijú Slováci, by sme mali využiť v prospech nás všetkých* – povedal vojt gminy.

Prítomnosť najvyššieho gminného úradníka krajania plne využili a kládli mu veľa otázok. Nechýbali ani tie "háklivé", ako kontroverzná polnočná sv. omša v Jablonke, ochrana slovenských pamiatok, nepozývanie zástupcov Spoločnosti na zasadnutia gminnej rady, daň za klubovne a dokonca aj to, či jablonskú gminu spravuje vojt, alebo Spoločnosť priateľov Oravy. Aj keď niektoré odpovede vojta krajanov uspokojili len čiastočne, mnoho vecí sa ozrejmilo a diskusia bola prospešná. Dane za klubovne sa vraj platiť nebudú a Deň slovenskej kultúry sa zaradí medzi gminné podujatia – čo znamená určitú, možno aj finančnú pomoc.

Veľmi dôležitý problém nastolili krajania z Pekelníka – pripojenie ich obce do oravskej gminy. Museli sa však uspokojiť s vysvetlením zásad a možností poľských zákonov, ktoré musia byť v súlade s vôleou obyvateľov.

Združenie znie najlepšie

Aj keď otázkam IX. zjazdu Spoločnosti sa krajania venovali pomerne málo, dľho sa zaoberali postavením obvodu v organizačnej štruktúre zväzu a samotným názvom krajanskej organizácie na Orave. Časť krajanov zastáva názor, že by sa mala volať Združenie Slovákov na Orave. Je to samozrejme iba návrh. V konečnom dôsledku o tom, ako aj o iných veciach rozhodnú delegáti na valnom zhromaždení v dňoch 21.–22. januára 1995 v Krakove.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

MALÉ TURNÉ PODVLČANOV

Ešte nevyprchala atmosféra Dňa slovenskej kultúry na Orave a už predsedu oravského obvodu našej Spoločnosti Robert Kušaviak začal organizovať ďalšie kultúrne podujatia a to dvojdňový pobyt podvlčianskeho divadla na Slovensku. Aj tentoraz svoju pomoc poskytlo Regionálne kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne, ktoré uhradilo väčšinu výdavkov: prenajalo autobus, zabezpečilo hotel, stravu a pod. Na túto akciu prispeli aj ďalší slovenskí priatelia: Odbor medzinárodných vzťahov MS v Bratislave a Ústredná rada Združenia divadelných ochočníkov Slovenska v Martine. Určitou časťou prispela aj naša organizácia, ktorá prenajala autobus na hraničný príechod v Chyžnom a naspäť.

Oľga Žabenská už počas Dňa slovenskej kultúry signalizovala možnosť organizácie vystúpenia podvlčianskeho divadla na Slovensku. Aj keď spočiatku ponuka nebola úplne ujasnená, Podvlčania ju prijali s nadšením.

Dňa 26. novembra 1994 vládla v podvlčianskej klubovni veselá nálada. Bolo rušno, veď sa zišli všetci členovia tamojšieho ochočníckeho divadla. Niedúdo, veď po vyše ročnom období mali podvlčianski ochočníci opäť možnosť predstaviť sa slovenskej verejnosti. Nacvičili aj novú hru Pani richtárka podľa predlohy Ferka Urbánka, ktorú si už overili na scéne jablonského amfiteátra. Svoje herecké schopnosti si tam vyskúšali aj nové členky súboru a ukázalo sa, že im to ide celkom dobre.

Kubín opäť prekvapil

Po bezproblémovom prekročení hranice v Chyžnom súbor nasadol do slovenského autobusu. V Kubíne našich ochočníkov na pôde Regionálneho strediska prijala Oľga Žabenská, riaditeľka tejto oravskej kultúrnej ustanovizne. Oboznámila ich s činnosťou RKS, zoznámila s pracovníkmi a pozvala na malé občerstvenie. Tam čakalo na Podvlčanov ďalšie milé prekvapenie. RKS v Dolnom Kubíne totiž mieši zorganizoval pamätný medailón nášho divadla pri príležitosti jeho 40-ročného pôsobenia. Oslavy by sa uskutočnili v niektorom kultúrnom zariadení na slovenskej Orave a vyšla by aj útlá publikácia venovaná súboru. Dolnokubínske kultúrne stredisko uhradí všetky výdavky a zabezpečí podujatie po organizačnej stránke. Spoločnosť poskytne podkladové materiály pre prípravu publikácie. Podvlčania sa na túto cestu už tešia a hned aj dohodli predbežný termín – jeseň 1995. Možno, že na túto slávnosť pripravia aj novú hru.

Príjemné s užitočným

Z Dolného Kubína cesta Podvlčanov viedla do kraja Jánoška. V kultúrom dome v Likavke práve prebichal I. ročník prehliadky a celoslovenského seminára o ludovom divadle p.n. Návraty k ludovému divadlu, ktoré zorganizovala Ústredná rada Združenia divadelných ochočníkov Slovenska. Naši divadelníci mali možnosť pozrieť si dve predstavenia výnikajúcich ochočníckych súborov Gašparko z Lendaku s hrou Džafkulina a Kašovan z Kaniasky, ktorý predviedol hru Moje milé rodné miesto... Zároveň sa mohli oboznámiť so spôsobom práce týchto dvoch popredných slovenských kolektívov. Odborný seminár o

Podvlčania v Dolnom Kubíne

ludovom divadle viedli významní slovenskí teatrológovia Marián Mikola a Stanislav Chren. Podvlčania si vymenili názory a skúsenosti s inohnými divadelníkmi z rôznych kútov Slovenska a predbežne pouvažovali o prípadnej výmenec súborov v budúcnosti.

Dve reprízy v jednom dni

Na nedeľu 27. novembra naplánovali organizátori až dve vystúpenia súboru. A celkom správne, veď nenadarmo sa trápili s Paní richtárikou. Najprv však pobudli v kostole na odpustovej sv. omši v Dolnom Kubíne, a až potom ich cesta viedla rovno do Dlhéj. Javisko v tamom kultúrom dome už čakalo pripravené a sálu zaplnili diváci. Predstaveniu predchádzalo úvodne slovo o našich ochočníkoch. Spočiatku sa hralo troška nervózne, občas zasiahla i šepkárka, ale po určitom čase hra nadobudla rutinu, ako je to u Podvlčanov zvykom. Iba vrelý potlesk nutil hercov z času na čas spomaliť. Medzičasom riaditeľ kultúrного domu, zanietený divadelník Milan Šnapko, prichystal malé občerstvenie.

Ďalšia scéna stála v Breze pri Námestove, kde naši ochočníci svojim predstavením obohatili slávnostné jubileum tamojšieho ochočníckeho divadla Mladosť – 70. výročie založenia a pôsobnosti. Na slávnosť a vystúpenie nášho krajanského súboru pozerali viacerí hostia, o.i. riaditeľia kultúrnych domov z okolitých obcí, Námestova a Dolného Kubína, starostovia, primátor Námestova a farár František Piosek, pôvodom z Homiek Zubríce, ktorý v tejto obci pôsobí niekoľko rokov.

Podvlčania aj tentoraz hrali dobre, ba súdiac podľa súťaži najmladších divákov, naozaj veľmi presvedčivo. Samých hercov prekvapil účinok ich predstavenia na divákov. Dlhoročný člen súboru Eduard Prilinský podotkol, že prvýkrát sa stal, aby sa diváci vziaľ do situácie na scéne tak, že im potiekli slzy. To, podľa slov členov súboru, úplne nahradilo ich námahu. Boli veľmi spokojní.

Po predstavení nasledoval Medailón ochočníckeho súboru z Brezy, ktorého sa zúčastnili aj naši divadelníci. Spomienkový večierok bol vhodnou príležitosťou na to, aby sa divadelníci zamysleli nad týmto druhom kultúry, nad poslaním ludového divadla v minulosti a dnes. Nechybali ani spomienky na rôzne humorom príhody ale aj vážne problémne, s ktorými sa stretli obidva súbory počas svojho pôsobenia. Jubilejné stretnutie spríjemnila známa homooravská speváčka a huslitska Valíka Baláková z Rabčíc. Zaspievali si aj naši, ba dokonca sa aj troška tancovali. Večer rýchlo ubhol a bolo sa treba poberať domov.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

Posledná inštruktáž pred vystúpením

Jedným ľahom štetca sa z holobiadka stáva muž

NEOBYČAJNÝ PREDSEDA

Krajania na Spiši ho poznajú ako neúnavného a obetavého krajanského činiteľa, ktorý dôverne pozná všetky otázky spojené s činnosťou našej Spoločnosti. Kto pozná osobne krajana Jána REPIŠČÁKA, predsedu MS v Repiskách, má si s ním zakaždým čo povedať. Preto mu právom patrí miesto v našej stálej rubrike Profily.

Narodil sa 7. januára 1927 ako jeden z deviatich detí Jozefa a Agnese Repiščákovcov. Od malíčka bol vychovávaný v slovenskom národnom duchu, čo nepochybne ovplyvnilo i jeho neskorší vývin. Detské a mládežnícke roky strávil v rodnej obci. Pomáhal otcovi v každodenných poľnohospodárskych práciach. Školskú dochádzku začal v poľskej škole a po piatich rokoch pokračoval ďalej dva roky na slovenskej Šudovej škole. V škole sa Jánovi dobre vodilo, bol chápavým a usilovným žiakom. Preto nečudo, že sa rodičia rozhodli poslať ho do mesteckej Jurgovej. Mala vysokú úroveň a rovnala sa dnešnému lýceu. Štvorročná školská dochádzka končila ročným kurzom. Jánovi Repiščákovi sa v mesteckej dobre darilo, najmä v matematike. Natoľko si ju obľúbil, že sa chystal na prax do známeho kežmarského obchodníka. Žiaľ, vojnové udalosti a neistá situácia na Spiši v prvých povojnových rokoch mu znemožnila tento zámer uskutočniť.

– Hned po vojne, keď sa ešte presne nevedelo, kam bude patriť Spiš a Orava, vela spišských rodín odišlo na Slovensko – spomína dnes kraján Ján Repiščák. – Celá naša rodina bola pripravená na odchod z Repúlskej. Kedže sme nevedeli, kam budeme patriť, otec celý čas s odchodom otáral. Avšak časť rodiny – starší brat a sestra – predsa len odišli na Slovensko. Neskôr sa k nim pridali ďalší dvaja bratia, ktorí začali študovať na kežmarskej mesteckej. Skončilo to tak, že my ostatní sme jednako ostali v rodnej obci.

Prvé povojnové roky boli pre Spiš veľkým utrpením. Cez vojnu, ako spomína Ján Repiščák, obyvatelia Bialky, Bukowiny Tatrzańskiej a pod.

Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

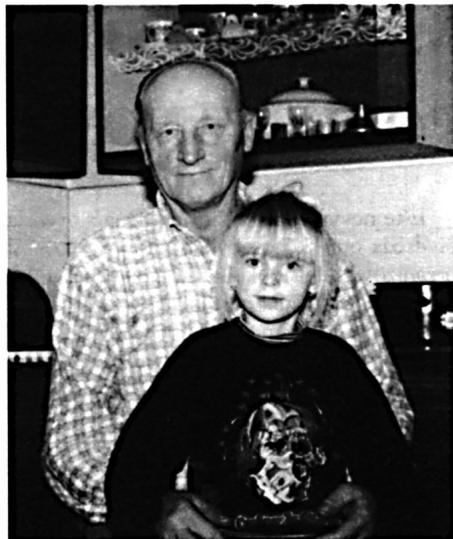
****

V Živote č. 12/94 sme uverejnili fotografiu slovenskej herečky Magdy Vašáryovej. Knihy vyžrebovali: Marta Kubaseková z Kacviny, Martina Dronzaková zo Sp. St. Vsi a Katarína Baduríková zo Svitu.

nachádzali na Spiši útočište. Skrývali sa pred prenasledovaním nacistov. Spišiaci im veľmi radi pomáhali. Po vojne Podhalianci akosi zabudli na dobrosrdečnosť Spišiakov. Dochádzalo k perzekúciám slovenského obyvateľstva. Až po vojne sa situácia začala normalizovať. Mladý Ján nadáľ vypomáhal rodičom v gázdovaní na málo úrodných a strmých repišských políčkach. V roku 1954 sa oženil. Vzal si za ženu krajanku Helenu Mlynarčíkovú. Postupne im pribudli nové povinnosti a starostlivosť o deti – štyroch synov a dcéru. Najstaršia Alžbeta sa vydala na Slovensko. Ďalší dvaja synovia sú na Sliezsku, kde pracujú ako baníci a založili si vlastné rodiny. Domu ostali ceste dvaja, ktorí pomáhajú zveľaďovať gázdovstvo. Helena a Ján Repiščákovci sa už dožili 10 vnukov, z ktorých majú nesmiernu radosť.

Písal sa rok 1958, kedy došlo k vytvoreniu našej Spoločnosti ako celoštátej organizácie. Je to pamätný rok aj osobne pre Jána Repiščáka, lebo práve vtedy ho repišskí krajania zvolili za predsedu svojej miestnej skupiny. Na plnenie tejto funkcie bol dobre pripravený, vedľa jeho otec Jozef patril k zakladateľom MS v Repiskách v roku 1947 a od začiatku zaúčal mladého Jána do krajanskej činnosti. Jeho predsedovanie je neobvyklým javom v našej Spoločnosti. Je totiž jediným našim funkcionárom, ktorý si tak dlho dokázal zachovať dôveru krajana a plní úlohu predsedu MS už 37 rokov. Je teda najvhodnejším človekom, ktorý môže plne ohodnotiť činnosť miestnej skupiny, ale aj Spoločnosti.

– S aktívom našej miestnej skupiny, ale nielen – spomína Ján Repiščák – sa mi od začiatku pracovalo výborne. Všetci sa ochotne zapájali do krajanskej práce. Medzi ďalším spolu s požiaríkmi sme vybudovali hasičskú zbrojnici. Jej dolná časť patrila hasičom a horná Spoločnosti. Krajania tu svojpomocne odpracovali nespočetné množstvo hodín. Niel to. Za pôsobenia slovenských učiteľov A. Andrašáka a V. Balčíráka sa u nás pekne

Ján Repiščák so svojím vnukom

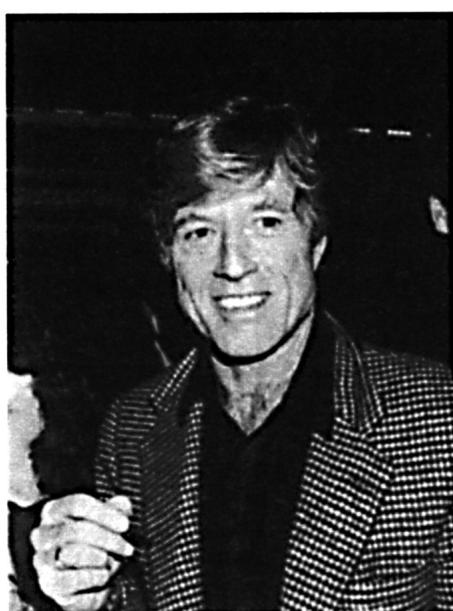
rozvíjalo ochotnícke divadelné hnutie. Bol veľký záujem o materinský jazyk a počet predplatiteľov časopisu Život neustále stúpal. Vysočia krajanská aktivita sa v Repiskách udržala donedávna. Teraz trochu ochabla. Možno je to taká doba. Mladí, ktorí v obci nemáme veľa, po skončení základnej školy odchádzajú z obce za prácou. Tá je dnes pre každého prvoradá. Veľa nedorozumení v našej obci vyskúšala v poslednom období výstavba kostola. Ešte sme ho neukončili a už niektorí diskutujú, či v ňom majú byť slovenské omše. Nechápam, vedľa ho budujeme spoločne – nielen Slováci, ale aj obyvatelia poľskej národnosti. Pre každého sa miesto nájde.

Popri činnosti v Spoločnosti sa kraján Ján Repiščák angažoval aj v obci. V roku 1956 spolu s Jánom Jurgošanom založili dobrovoľný hasičský zbor, ktorého predsedom sa stal v roku 1966 a neskôr – po absolvovaní požiarického kurzu vo Wieliczke – aj veliteľom požiarických zborov pri obecnom národnom výbere (dnes tomu zodpovedá funkcia gminného veliteľa). Dnes je sice čestným veliteľom požiarického zboru v Repiskách, avšak nadáľ zastáva funkciu pokladníka zboru. Je to – ako nám povedal – popri činnosti v Spoločnosti jedna z jeho najobľúbenejších spoločenských prác.

Treba zdôrazniť, že kraján Ján Repiščák sa veľmi aktívne zapájal do činnosti tamnejšej samosprávy. V rokoch 1955–56 bol poslancom Obecného národného výboru v Čiernej Hore. V tomto období plnil tiež funkciu obecného splnomocnenca.

Za nečistnú a obetavú spoločenskú prácu bol kraján Ján Repiščák ocenený viacerými štátnymi a rezortnými vyznamenaniami, ako aj príležitosťnými diplomami. Osobitnú skupinu tvoria vyznamenania našej Spoločnosti, najmä medaila Za zásluhy pre KSSČAS, ako aj ocenenia získané na Slovensku. Poznamenajme, že kraján Ján Repiščák prepracoval na Slovensku takmer 26 rokov. Bol zamestnaný ako murár a tesár najprv v Okresnom stavebnom podniku v Poprade a neskôr v Kežmarku. Dnes je na zaslúženom dôchodku a nadáľ sa aktívne podieľa na činnosti našej Spoločnosti. Teší sa z jej každého, aj nepatrného úspechu. Takých krajana naša Spoločnosť dnes potrebuje.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického filmového herca. Iste ľahko uhádnete o koho ide keď povieš, že hral v takých filmovej ako: Willie Boy, Štvrtica, Bosé nohy v parku, Butch Cassidy a Sundance Kid, Jeremiah Johnson, Veľký Gatsby, Tri dni Kondora a pod.

Napište nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

****

V Živote č. 12/94 sme uverejnili fotografiu slovenskej herečky Magdy Vašáryovej. Knihy vyžrebovali: Marta Kubaseková z Kacviny, Martina Dronzaková zo Sp. St. Vsi a Katarína Baduríková zo Svitu.

S JANOM SMARDUCHOM, vojtom gminy Nový Targ

NEBÁŤ SA NOVÉHO

V gmine Nový Targ pôsobia dve školy, v ktorých sa vyučuje slovenčina. Kto ich finančuje?

– Zatiaľ Ministerstvo školstva prostredníctvom vojvodských kurátorí. Pred troma rokmi sme povinne prebrali nulté triedy.

Prečo si gmina nevzala na starosť školstvo tak, ako to urobila napríklad Jablonka?

– Nemáme na to peniaze. Najprv musíme dokončiť komunálne investície: plynofikáciu, kanalizáciu, čističky, stavbu mostu na Dunaji. Neporadíme si so všetkým. Počkáme na povinný termín, ktorý určila vláda – 1. január 1996.

Ako vidíte budúcnosť vyučovania slovenčiny?

– Určujúci je počet detí a vôľa rodičov. Je otázne, či budeme udržiavať 21 často malých a zaostalých škôl, alebo deti sústredíme vo väčších, ktoré by za desať rokov mohli dosiahnuť európsku úroveň. Pokiaľ ide o slovenské triedy, gmina nemá dosť peňazí na to, aby do nich doplácala.

Je potrebná pomoc Ministerstva školstva?

– Áno. Dotácia by mohla skvalitniť výuku v slovenských školách.

Keby ste dostali peniaze, na čo by ste ich použili?

– Čažko povedať. Zatiaľ sme nerobili žiadne analýzy. Koniec koncov o tom musia rozhodnúť riaditelia škôl a najmä učitelia, ktorí najlepšie vedia, čo potrebujú.

Ako vidíte perspektívy slovenskej školy v Novej Belej?

– Slovenská škola vznikla v roku 1991. Poliaci tvrdia, že to Slováci chceli oddelenú školu, Slováci zas, že Poliaci. Keby mala gmina hradieť výdavky spojené s údržbou jednej aj druhej školy, mohli by sa objaviť problémky. Ak by však pomohlo ministerstvo, nebude sme robiť žiadne ďažnosti. Poslanci gminy veľmi dobre rozumejú, že tu žije slovenská menšina, ktorá by chcela kultivovať svoj jazyk a kultúru. Koniec koncov, najviac záleží od samotných rodičov, veď ich deti sa učia ten, či onen jazyk.

Vela sa hovor o euroregióne Tatry. Jedni ho chvália, iní kritizujú. Čo vďaka nemu môže získať gmina Nový Targ?

– Stále ešte existujú obavy zo strany jedného i druhého štátu. My, čo žijeme v pohraničí, sa spolupráce nebojíme. Pri podpísaní poľsko-slovenských hospodárskych zmlúv sa však nikto nepýtal na nás názor. Hlavnou ideou euroregiónu je urýchlenie zmien v pohraničí, čo sa čiastočne aj začalo uskutočňovať.

V ktorých oblastiach?

– Najľahšia je snáď športová výmena. Funguje veľmi dobre. V budúcnosti rozmyšľame o spoločnej – euroregionálnej hokejovej lige. Pokiaľ ide o kultúru, je čo naprávať. Mali by sa zmeniť najmä colné predpisy, ktoré zatiaľ značne stážajú prevádzanie umelcačkých diel cez hranicu a v dôsledku toho aj organizovanie spoločných výstav. Najťažšie bude s ekonomikou. Jedna aj druhá vláda sa bráni pred cudzím tovarom. Do zmien sa musíme pustiť sami. Nikto to za nás neurobí. Za desať rokov možno budeme v zjednotenej Európe. Môže sa ukázať, že naše desaťročné skúsenosti v lámaní ladiov prinesú svoje ovocie.

Spolupracujete s nejakými zahraničnými partnermi?

– V r. 1986 som bol na praxi v rakúskom Steiermarku. Navštívil som rôzne gazdovstvá, školy, gminy, stretoval som sa s miestnymi politikmi. Vďaka tomu som sa naučil jazyk a spoznal množstvo ľudí. Zistil som, že máme veľa spoločných čŕt – hory, poľnohospodárstvo v súčasných podmienkach. A tak sa bez akejkoľvek dohody, či zmluvy začala formovať vzájomná spolupráca, ktorá úspešne pokračuje dodnes.

Mohli by ste spomenúť nejaké konkrétné iniciatívy?

– Rakúšania nám poslali staršie poľnohospodárske stroje, ktoré opravili žiaci tamojších rolnických škôl. Väčšina z nich sa predala na dražbu. Získané prostriedky sme investovali do 6 až 7 mesačných kurzov nemčiny, ktorých sa môže zúčastňovať mládež z našho regiónu. Dievčatá cestujú na prax do hotelových zariadení a hojne pracujú v turistickom ruchu.

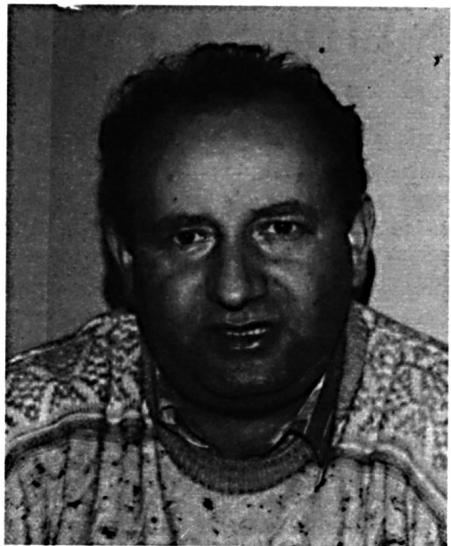
Všimli ste si v Rakúsku niečo, čo by mohlo uľahčiť prácu našim rolníkom?

– Áno. Tzv. strojové krúžky. Sú to akési formy svojpojnomocných družstiev, v ktorých si rolníci navzájom požičiavajú poľnohospodárske stroje. Stačí, ak si každý rolník kúpi jeden stroj. Požičiavanie pri vzájomnej dôvode funguje veľmi dobre.

Ako dľho pôsobia strojové krúžky v Rakúsku?

– Asi 20 rokov. Myšlienka prišla z Nemecka. Tam koniec koncov vyskúšali aj iné formy spolupráce, ale nič nepretrvalo.

A ako vyzerali začiatky?

– Čažko. Roľník sa obáva novôt, všetko nové najprv dôkladne skúma, dotýka, dlho rozmyšľa, uvažuje. Ale keď sa pre niečo rozhodne, už necuvne.

Propagovali ste strojové krúžky v gmine Nový Targ?

– Áno, ale zatiaľ neúspešne. Ľudia hľadali vo všetkom problémy. Niet telefónov, čažko sa rýchlo dohodnúť, gazdovstvá sú drobné a roztrúsené... Nemôžeme však cínuť pred modernými riešeniami. Stačí ak dnes bude 5, zajtra 10, neskôr 50 roľníkov, ktorí skúsia odvážnejšie metódy hospodárenia.

Cím sa líši roľníctvo v Steiermarku od podtatranského a v čom je podobné?

– V horách sú takmer také isté podmienky. Možno je dlhšie obdobie vegetácie, okrem chovu hovädzieho dobytka a ovocinárstva sa vo veľkom pestuje kukurica a hrozno. Čo sa týka gazdovstiev, sú oveľa väčšie. V Rakúsku existuje zákaz deľby poľnohospodárskej pôdy, a tak napríklad v obci veľkej ako Nová Belá hospodári okolo 20 a nie 200 gazdov.

Čo by ste poradili našim rolníkom, ktorí by chceli využiť lepšie zo svojich gazdovstiev?

– V horách sa z roľníctva využíva nedá. To už zistili aj Rakúšania, ale oveľa skôr. Tam roľník žije aj z turistov. Veľmi dobre funguje agroturistika, gastronómia, hoteliarstvo. Škoda, že u nás sa zatiaľ nezvyšuje úroveň izieb a poskytovaných služieb. To by určite prilákalo väčšie množstvo návštěvníkov. V priemere veľkej steiermarskej dedine možno vidieť množstvo kaviarí, reštaurácií, penziónov... A u nás? V niektorých obciach chýba dokonca aj stále reštauračné zariadenie.

Takže bude treba zmeniť myslenie?

– Áno a hlavne nebáť sa nového.

Dakujem za rozhovor.

Zhovárala sa: B. KLIMKIEWICZOVÁ

KRÁTKO Z ORAVY

Jablonská osada Bory, ktorá sa v skutočnosti skladá z ďalších malých osád (o.i. Džolka, Salasa, Vicaňovky a vlastných Borov) sa rozhodla osamostatniť. Po vybudovaní kostola a neúspešnom pokuse mať aj svojho farára, sa Borania obrátili na gminnú radu o

oddelenie osady od Jablonky a zriaďenie v nej osobitného šoltýštva. Svoju neoblomnú vôľu podložili aj patrícnych množstvom podpisov. Gminná rada, ktorá spočiatku považovala návrh za žart, bola nakoniec nútenej Boranom vyhovieť a na decembrovom zasadnutí rozdelila Jablonku na dve šoltýštva. Prvým richtárom v Jablonke-Boroch sa stal Józef Lysiak.

***

V novembri minulého roka na oravských dedinách vystupovali slovenskí kúzelníci – revue mágie a ilúzie LANKSON z Bratislav. Svoje iluzionistické čísla predvádzali v kultúrnych domoch a požiarňach zbrojniciach. Na predstavenia sa prirodzene najviac hrnuli deti a mládež, aj keď touto formou zábavy nepohrdli ani starší.

NÁJDE SA VÝCHODISKO?

Ked' pred dvadsiatimi rokmi v Jablonke slávnostne uvádzali do prevádzky novopostavený závod na výrobu pracovných odevov, určite nikto nepredpokladal, že tento, vtedy ešte moderný podnik, bude v budúcnosti prežívať ťažké chvíle. Je jedným z dvoch závodov patriacich Výrobnému odevnému družstvu v Novom Targu, kde sa nachádza aj správa a kancelária firmy. V prvých rokoch pôsobnosti jablonský závod zamestnával približne 240 pracovníkov, najviac na celej Orave. Šil najmä pracovné ochranné oblečenie, a tak nečudo, že okrem niekoľkých mužov, pracovali v ňom takmer samé ženy-krajčírky. Po Novotargskom obuvníckom závode bol druhým, čo poskytoval pracovné príležitosti a zárobok toľkým oravským ženám.

Ešte v 80. rokoch nič nepoukazovalo na to, že pred závodom sa vynorí vidina krachu. Krajčírky spracúvali denne vyše 12.000 m látok, z ktorých za rok ušili asi 450.000 rôznych pracovných odevov. S odbytom neboli žiadni problém a zamestnanci dostávali slušné platy. Družstvo dokonca vyplácalo občas vysoké odmeny zo zisku, ktorý dosahoval priemenne až 140%. Spôsobilo to napr., že v priebehu jedného roka výdavky – hlavne platy a odmeny – úrady kontrolovali až 9-krát. Závod si mohol dovoliť prenajímať autobusy, ktoré z okolitých dedín dovážali ľudí do práce a odvážali domov.

Závod mal dobrú povest a tak s prosbou o finančné príspevky, napr. na kultúrne podujatia, vybavenie súborov, výstavbu verejných objektov, exkurzie, voľby a pod. sa naň obracali rôzne inštitúcie. Vždy mohli rátať s podporou. Z času na čas o ňom napísala aj tlač.

Výrobky treba predať

Bol som prvým predstaviteľom tlače, ktorý po niekoľkých rokoch prejavil záujem o tento závod. Svoje prekvapenie neskrýval ani vedúci závodu Karol Garbiarz. Keď firma prosperovala, zaujímal sa o ňu kade-kto, a samozrejme aj novinári. Odvtedy ako nastali problémy, nevenuje jej pozornosť nikto.

– Neskrývam, že náš závod má väzne ťažkosti – hovorí Karol Garbiarz. – Na naše

výrobky je ťažko nájsť odberateľov. Aj napriek tomu, že ich vyrábame podľa technologických postupov a noriem, ktoré určil zodpovedný výskumno-vývojový ústav. V súčasnej dobe spracúvame len 3 tisíc metrov látky. Šijeme štyri druhy pracovného oblečenia (pracovné plášte, blúzy, bundy a pod.), ktoré rozvážame sami po celom Poľsku. Stáva sa, že naši vodiči sú na cestách niekedy až vyše týždňa, kym nepredajú tovar. Dosť často sú problémy s platením, ale to je dnes bežná vec. Snažíme sa vyhnúť nepredvídaným komplikáciám.

Obuv sa vyrábať nebude

Nové ekonomicke podmienky dnes od nás vyžadujú aktivity, priebojnosť a odvahu. Treba hľadať nové možnosti. Niektorí to skúšajú cestou spolupráce so zahraničnými investormi. A čo vy?

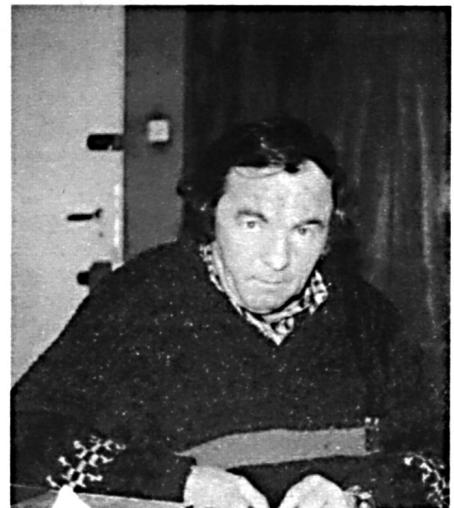
– Vieme to aj my. Istý čas sa nám Darilo a predávali sme výrobky do cudziny, o.i. do Nemecka, Dánska, Francúzska, Holandska a Švédska. Avšak viac na tom zarábali obchodníci, ako my – výrobcovia. Keď ide o nadviazanie osonej spolupráce s nejakými zahraničnými podnikmi, musím priznať, že pre ne nie sú atraktívny partnerom. Na druhej strane by si znena výroby vyžadovala modernizáciu našich výrobných liniek, na čo nemáme peniaze. A nenašli sme nikoho, kto by bol ochotný investovať do jablonského závodu. Snáď v budúcnosti.

Na Orave sa rozpráva, že sa u vás budú vyrábať topánky?

– Nie, nebudú. Aspoň zatiaľ to nie je reálne. Je sice pravda, že sme chceli prenajat nevyužívanú veľkú halu istému novotargskému podnikateľovi, ktorý hľadal vhodné priestory na výrobu obuvi. Prenajal si však mestnosti v NZPS v Novom Targu a naša hala je nadálej volná.

Záchrana materšká dovolenka

Veľká časť pracovníčok nemá robotu a pracovný pomer si zachováva len vďaka materškým dovolenkám. Momentálne túto možnosť využíva vyše 70 žien, teda tretina zamestnankyň. Asi 120 osôb už dva roky dochádza do práce na vlastné trovy. Stáva sa,

Riaditeľ K. Garbiarz to nemá ľahké

že prevádzka sa občas zastavuje, čo sa odzrkadluje na výške platu. Nečudo, že medzi pracovníčkami viede aj určitá nervozita spôsobená neistotou. Nejde ani tak o výšku platu, ktorý je naozaj mizerný – 2.400.000 zlých mesačne, ale o trvalé zamestnanie.

Je zrejmé, že závod bude musieť niečo podniknúť, ak sa chce zachrániť pred krachom alebo predajom. Je však príliš malý a neveľmi atraktívny. Nikto doňho nechce investovať, tým viac, že ide o družstevný majetok. Zášiel by sa vhodný partner, ale to si vyžaduje dobré styky, cestovanie, neustále kontakty s inými podnikateľmi a hľadanie výhodnej príležitosti. Vedenie závodu je si toho vedomé, nemá však také možnosti. Zatiaľ dúfa, že sa mu podarí firmu udržať a prekonať dočasnú stagnáciu. Možno, že sa nové možnosti objavia spolu s Euroregiónom Tatry.

– Neočakávame príliš veľa od tohto medzi-regionálneho zväzku. Možno v budúcnosti... Obávam sa, že to bude formálny zväzok, ktorý nás v praxi ponechá samým sebe. Podobne, ako je to s našou samosprávou, čiže Gminným úradom v Jablonke, ktorý sa v našom prípade zaujíma len o daň, a tá nie je zanedbateľná. Do gminnej pokladne platíme totiž vyše 100 mil. zlých ročne. Zdá sa mi, že to je všetko, čo zaujíma gminný úrad. A netýka sa to len nás, ale mám dojem, že aj ďalších oravských podnikov. Gminný úrad sice nadviazal styky s partnermi v Dánsku, ale pre nás z toho nič nevysvitá. Nemôžeme rátať so sprostredkováním kontaktov, napovedaním možných cest hospodárskej spolupráce a pod.

Zvonku odevný závod v Jablonke vyzerá tak, ako pred 20. rokmi. Možno s tým rozdielom, že z niekdajších sadeníc vyrástli pekné stromčeky a z čela budovy zmizli budovateľské nápisy. Okolie je pekne udržiavané. Vo výrobnej hale na poschodí, vybavenej sčasti japonskými strojmi, krajčírky strihajú a zošívajú civilich dovozovaných z Lodže. Dozerajú na ne skúsené majstrecky, schopné prispôsobiť výrobu požiadavkám zákazníka bez akýchkoľvek problémov. Po skončení smerny hľúf žien prechádza úzkou bránou, sprevádzaný bdelým okom strážnika.

Text a foto: EUGEN MIŠINEC

Jablonský závod pred 20 rokmi. Foto: archív závodu

KULTÚRA = FOLKLÓR

Hlavným koordinátorom kultúrnej činnosti na Orave je Gminné kultúrne stredisko v Jablonke. Sídlí v malej miestnosti v budove Gminného úradu a je tu zamestnaný až jeden človek – riaditeľ Józef Szperlak. Ďalší pracovník je prijatý len na 1/4 úvazku, viac by si totiž nemohli dovoliť.

Zdalo by sa, že centrum Oravy, alebo ako vojt. J. Stopka hovorí – hlavné mesto Oravy, sa bude pýšiť peknou budovou s krásnymi priestormi na rôznorodé podujatia, veľkou verejnou knižnicou, skrátko všetkým, čo sa na gminné kultúrne stredisko patrí. Ale skutočnosť je iná. V gmine sú prednešie hinatateľné veci, ktoré rolník vidí na prvý pohľad a nie akási kultúra, ktorá sa zaleskne dúhovými farbami, ako mydlová bublina a praskne. Pre poslancov gminy sú zatiaľ najdôležitejšie cesty, telefóny, plyn ... Na kultúru sa len štipká z inčo.

Väčšine sa kultúra spája iba s folklórom. Kým sa nezinén poviedomie ľudí a ich nároky, nezmiení sa ani situácia v kultúre. Oni predsa reprezentujú záujmy väčšiny a kým kultúru nebudú vidieť na jednej úrovni s hospodárskou činnosťou, dovtedy na ňu neschvália ani vyššie finančné prostriedky. A tak Gminné kultúrne stredisko dostáva svojich 200 miliónov (v starých zl) ročne a musí im to stačiť.

Hlavnou úlohou GKS je organizovanie cyklických kultúrnych podujatí. V Jablonke je ich šesť: prehliadka kolied, recitačná súťaž A. S. Florka, prehliadka dychoviek, oravské leto, gminné dožinky a oravská literáma súťaž. Okrem toho sú to mnohé iné neplánované podujatia, ale menšieho charakteru. Mnohí si povedia – načo až 200 miliónov? V minulom roku však bolo treba kúpiť nové ozvučenie – jediné, ktoré obsluhuje každé podujatie v gmine, zmeniť scénografiu amfiteátra – jediného kultúrneho stánku v Jablonke (okrem požiarnej zbrojnice) a zisiel sa aj písací stroj.

J. Szperlak by nič nemjal ani proti počítaču, ktorý by pomohol pri výrobe propagáčného materiálu alebo pozvánok. Tak, ako to majú v Čzamom Dunajci.

Ochrana historických pamiatok

na území gminy patrí tiež do kompetencie GKS. V minulom roku rekonštruovali dve prícestné sochy svätých a zároveň sa riaditeľ postaral o ich vpísanie do registra národných kultúrnych pamiatok.

KRÁTKO Z ORAVY

V niektorých obciach na Orave sa koncom minulého roka uskutočnili voľby richtárov. Skoro všade o richtársku palicu súperilo viac kandidátov. Niektorí vyvíjali aj pomere širokú volebnú kampaň, počas ktorej nechýbali ani ohováračky a rôzne obvinenia súperov. Niektorí na čas volieb zorganizovali príslušníkov svojich rodín a dokonca i

Pred niekoľkými mesiacmi GKS zabezpečilo oplotenie židovského cintorína v Podvilku.

– *Najťažšie je pri rekonštrukcii pamiatok získať finančné prostriedky – hovorí J. Szperlak. – Vojvodský konzervátor nám prizvukuje, že sa o ne môžeme uchádzať len v prípade, ak sme sami už niečo investovali. Pri bežnej kultúrnej činnosti je to náročné – nielen finančne, ale aj časovo.*

Oravský Fujok

dúcha až do Chicaga. Tento temer najdôležitejší prvak fungovania kultúry na Orave – ako povedal riaditeľ J. Szperlak, je hradený z prostriedkov GKS. Ale vo veľkej miere jeho tisícový náklad podporujú rodáci z Chicaga, združení v Klube Babia Góra. Im je venovaná aj nejedna stránka Fujoka.

Kultúra národnostnej menšiny

Ako zapadá do rámcu činnosti GKS? Riaditeľ J. Szperlak si myslí, že funguje. – *Do mojich pracovných povinností mám zaradenú aj spoluprácu so všetkými organizáciami, pôsobiacimi na Orave, teda aj KSSČAS. Myslím si, že v rámci možnosti túto spoluprácu realizujeme. Keby malo dôjsť k nejakému nedorozumeniu, som vždy za konstruktívny rozhovor.*

Gminné kultúrne stredisko registruje vo svojej gmine 5 folklórnych súborov a 5 dychoviek. Keď niekto z nich požiada o malú finančnú pomoc, J. Szperlak sa snaží žiadosti vyhovieť. Dofinancovať môže do výšky dvoch miliónov. Keby sa o podobnú pomoc prihlásil náš menšinový súbor, tiež by vyhovel. A v prípade, že by sme požiadali o podporu väčšieho podujatia – ako napríklad Deň slovenskej kultúry na Orave – museli by to vedyť rok dopred, aby mohli v prípade schválenia uvoľniť dočasťočné prostriedky.

Túto príležitosť by malo využiť naše divadielko z Podvilk. Možno by sa s takouto pomocou podarilo zorganizovať aj turné po oravských dedinách.

Monopol majú požiarnici

Je až neuvieriteľné, že Gminné kultúrne stredisko v Jablonke nemá v celej gmine žiadnu poriadnu sálu na vystúpenia súborov. Na každú podujatie "pod strechou" musia písť na požiamu jednotku, aby im sprístupnila sálu

organizácií. Napr. zaujímavý boj o richtársky stolec sa uskutočnil medzi kr. Stanislavom Kluskom a Władysławom Szubom v Pekelníku. Počas kampane na pretrase bola najmä otázka pripojenia obce ku gmine Jablonka, ochrana rašelinísk a realizácia iných požiadaviek obyvateľov. Na svojho kandidáta prišiel tu hlasovať až celý požiarmy zbor. Napokon po búrlivých rokovaniach voľby v Pekelníku troni hlasmi vyhral Władysław Szuba. Keďže bol členom gminnej rady, obec tým stratila jedného zástupcu v tomto samosprávnom orgáne.

Riaditeľ J. Szperlak je veľmi zaneprázdnenej bezplatne. Tým sa GKS musí prispôsobovať ich voľným termínom.

Nefunguje ani kino. Jeho bývalé priestory sú prenajaté na velkosklad, pretože na ich rekonštrukciu nie sú peniaze. Nastal čas videa a televízorov. Celá kultúra na Orave je obmedzená iba na folklórne podujatia, ktoré sa tu naozaj daria – oravské leto, gminné dožinky. Oravci cítia folklór v krvi a sú ochotní ho podporovať. Občas sa zaistí perlička, ako koncert starej hudby Pilchovcov.

Na Orave nepôsobí ani jedno divadlo, okrem nášho. Nebolo by vhodné starať sa aspoň o to? Nezavíta sem ani jedna scéna z "vnútrozemia".

Naštastie máme susedov

Gminné kultúrne stredisko úzko spolupracuje s Regionálnym strediskom v Dolnom Kubíne. Vymieňajú si navzájom súbory a čo je hlavné – nežiadajú jeden od druhého honoráre.

– *Musíme si pomáhať – hovorí J. Szperlak. – Naši oravskí umelci vystupujú len za stravu a dojazd.*

Biela zima

– tú riaditeľ GKS využíva na prevádzkovanie lyžiarskeho vleku v Matonogoch. Otvorili ho vlastní, po dvojročnej prestávke. Ale opäť majú problém so zaškolením nového personálu, lebo tí z minulého roka výcestovali za prácou do zahraničia. Zasa ďalšie výdavky – nové kalkulovanie. Toho sa riaditeľ Józef Szperlak asi nikdy nezbaví.

Keby tak kultúra bola zárobkovo činná ...!

Text a foto: V. JUCIINIEWICZOVÁ

Veľmi tragickej sa začala tohoročná zima pre Zubričanov. 18. decembra 1994 počas autonchody v Rogožníku zahynuli až 4 mladí 18–22-roční ľudia – traja mládenci z Homej Zubrič a jedno dievča z Dolnej Zubriči. Ani najstaršie zubrické kroniky nespomínajú podobnú situáciu, aby sa v jeden deň uskutočnil pohreb ľahkých ľudí. 3 rakvy z pozostatkami Homezubričanov pochovali v spoločnom hrobe, dievča odprevadili na nový cintorín v Dolnej Zubriči. Táto smutná udalosť otriasla celou dedinou. Preto neprekvapuje, že sa pohrebu zúčastnili skoro všetci zubrickí obyvatelia.

KREMPAŠSKÁ DYCHOVKA

Chez by som vám napísať niekoľko poznámok o našej dychovke v Krempachoch, keďže v tomto roku pripadá isté okrúhle výročie spojené s jej pôsobnosťou. Síce za dátum vzniku dychovky sa pokladá rok 1927, ale s jej organizovaním sa začalo práve pred 70 rokmi, teda v r. 1925. K zakladateľom dychovky patrili: Martin Bizub, Ján Kovalčík, Jozef Galuš, Jozef Lukáš, Andrej Surma, Michal Tomaškovič a ďalší.

Samozrejme spočiatku najdôležitejšou úlohou bolo získať prostriedky na nákup hudobných nástrojov. Časť nástrojov kúpili za peniaze, ktoré zložili ako kauciu jednotliví členovia dychovky. Ďalšie zadovážili za doláre zo zobierané našimi rodáknmi v Spojených štátach. Keď už mali aspoň tie najnutnejšie nástroje, začalo sa školenie členov, ktoré viedol spočiatku učiteľ Pitoňák z Nižných Lápk. Musíme ešte poznamenať, že všetky nástroje boli kúpené v bývalej ČSR a donesné do Krempáčov zväčša cez zelenú hranicu. Konečne po niekoľkomesačnom školení dychovka po prvý raz zahrala v kostole na vianočné sviatky. Bolo to v roku 1927. Tešila sa celá dedina a mnohí ľudia od radosti plakali. Po tomto prvom verejnem vystúpení podčakoval dychovke za námahu a peknú hru farár Fr. Moš.

Prvým kapelníkom našej dychovky bol učiteľ Kowalczyk z Ostrowska, ktorý ju viedol prakticky až do vypuknutia druhej svetovej vojny. Cez vojnu činnosť dychovky trochu ochabla, ale po vojne novo oživila. V roku 1946 sa krempašským kapelníkom stáva Valent Kovalčík, ktorý účinkoval v dychovke už od r. 1935. Viedol ju do roku 1968, keď ho vystriedal Valent Žigmund. Po ňom sa kapelníkom v roku 1975 stal Ján Kalata, ktorý túto funkciu plní podnes.

Aby dychovka mohla neprestajne pôsobiť, musela stále zaškoľovať mladý dorast. Preto Krempašania spolupracovali so znamenitým kapelníkom a školiteľom Janom Sawinom z Nového Targu, ktorý zaškolil niekoľko desiatok mladých muzikantov. Viacerí z nich hrajú podnes v krempašskej dychovke.

Prakticky od svojho vzniku hrávala krempašská dychovka nielen v kostole, ale aj na iných podujatiach. Boli to o. i. svadby, pohreby, ohrávanie popredných obyvateľov obce, tančené zábavy a pod. Chodili tiež koledovať do iných obcí – Fridmana, Durštiny, Ľopusznej a pod.

Krempašania koncertujú na prehliadke dychoviek vo Vyšných Lapšoch. Zúčastňovali sa rôznych osláv, vystupovali počas štátnych či cirkevných sviatkov, štartovali na prehliadkach, súťažiach a iných podujatiach. Vždy dobre obstáli.

V roku 1978 naša dychovka nadviazala spoluprácu s podobným orchestrom v Trstenej. Výsledkom tejto spolupráce sú nielen vzájomné návštevy, ale aj rast úrovne našich muzikantov. Pred troma rokmi nadviazala dychovka spoluprácu a vlastne vzájomnú výmenu s dychovým orchestrom z Huncoviec.

Ako som už spomenul, krempašská dychovka sa každý rok zúčastňuje na rôznych prchliadkach a súťažiach v Novosáčskom vojvodstve a zakaždým dosahuje dobré výsledky. Napr. vlane vystupovala na pretekoch v Liňanowej, Gorliciach, Czarnom Dunajci a získala veryšky ocenenia. Dnes už ani sami členovia dychovky presne nevedia, koľko cien, diplomov a iných ocenení získali za celé povojnové obdobie. Je ich jednoducho veľmi veľa. Boli medzi nimi aj prvé miesta. Všetky získané peňažné odmeny venujú zakaždým na nákup nových nástrojov. Treba ceste poznamenať, že dychovka nikdy nemala problém s náborom inladých. Práve naopak, stáva sa, že na jedno voľné miesto, alebo lepšie povedané – na každý nástroj čaká aj niekoľko kandidátov. O svoju budúcnosť sa teda dychovka nemusí obávať.

ALOJZ GALUŠ

SLOVENSKÝ ÚSTAV SV. CYRILA A METODA V RÍME

Koncom roka 1994 som mal možnosť navštíviť v Ríme o. i. Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda.

Ústav vznikol v roku 1963 spoločnou obetavosťou zahraničných Slovákov. S radosťou som zistil, že boli medzi nimi aj rodáci z Oravy a zo Spiša, ktorí sa vyslňovali ešte pred 2. svet. vojnou do Spojených štátov, Kanady, Argentíny a Nemecka. Ich mená som si mohol prečítať v pamätnej knihe, ktorú vydal Ústav pri priležitosti 10. výročia svojho vzniku.

Spomienam len niektoré mená prestáhovávalcov z Chyžného do Chicaga v Illinois, ktorí posielali svoje milodary na výstavbu Ústavu: Capiakovci – John, Joseph a Veronika, Červen John, Istok Michael, Lattyakovci – John a Stephen so ženami, Liss John, Pajkos John, Pastiak Maria, Tisonik Anton a mnogí ďalší.

Vznik Ústavu bol úzko spojený s jubileom 1100. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na slovenskú zem. Povojská doba – obdobie vlády komunistov, priniesla Slovensku mnohé ohrozenia. Ide nielen o politické a ekonomicke zotročenie celej spoločnosti, ale predovšetkým o zničenie kresťanskej kultúry, náboženskosti, mravnosti – teda celého dečičstva, ktoré má svoje korene v osobách vízovcov sv. Cyrila a Metoda.

Prvoradým cieľom Ústavu bolo dať Slovákom v zahraničí, pochádzajúcim z rôznych krajín, rozsiahlu intelektuálnu formáciu, aby pod vedením saleziánov mohli pokojne študovať a eventuálne sa pripravovať na kniežaské povolanie pre potreby Slovenska. Dôležitým cieľom bola aj vydavateľská činnosť v časoch, keď náboženská literatúra na Slovensku nemala šancu vyuvíjať sa a ani len slobodne existovať. Ústav sa teda stal seminárom, aj dôležitým vydavateľským strediskom. Mnohé knihy, ktoré sme za komunistických čias posielali katolíkom na Slovensko, vyšli práve v Ústave.

Myslím si, že vďaka rozličným snahám a práci Ústavu sa mohla slovenským katolíkom aspoň častočne splniť prosba a túžba, ktorú vyslovil sv. Otec Pavol VI. v roku 1971, keď povedal slovenským kniežazom:

"My vás s radosťou povzbudzujeme, aby ste dali svojim veriacim to najlepšie, čo máte, v úplnej vernosti evanjeliu, vo veľkodusnom nasledovaní Krista-uctiteľa a knieza, v nezistnej službe cirkevi; strážte tak u drahých Slovákov v zahraničí vzácné bohatstvo ich národných a kultúrnych tradícií a predovšetkým poklad viery..." (Panáčnica Slov. ústavu sv. Cyrila a Metoda, Rím 1973, str. 162).

V Ústave, ktorý sa nachádza pri Via Cassia 1415 v Ríme, ma bratsky prijal riaditeľ, mons. Štefan Vrablec. Pochádza z tmavskej diecézy. Jeho osoba je nerozlučne spojená so vznikom a s pôsobením Ústavu po dlhé roky. V našom rozhovore sa živo zaujímal o Slovákov žijúcich v Poľsku a odovzdáva všetkým svoj kniežaský pozdrav.

Kňaz STANISLAV CAPIAK

Kúsok Slovenska v Ríme

Z DEJÍN PODVLKA

Velmi zaujímavý je prehľad obyvateľov, ktorý Štefan Šmihel zostavil podľa daňového súpisu Oravského panstva a Schematizmu Spišského biskupstva.

Kým v roku 1604, teda 20 rokov po osídlení, bolo vo Veľkom Ondrejovskom 15 domov a asi 75 ľudí, v polovici 17. storočia, v roku 1659 tu žilo už 968 ľudí. Okrem 13 luteránov boli všetci katolíci.

Š. Šmihel uvádza rok 1683 ako veľmi nešťastný. Cez Oravu tiahli vojská Jána Sobieskeho na pomoc Viedni proti Turkom a jeden z jeho oddielov vydrancoval a spálil skoro všetky dediny na Orave. Medzi nimi aj dnešný Podvilk.

Preto je tu v roku 1715 opäť len 280 ľudí. Situácia sa však mení k lepšiemu a od polovice 19. stor. v Podvilku žije okolo 1400 ľudí. Väčšina je katolíkov, ale začínajú sa tu začiatkom 19. stor. usadzovať aj židovské rodiny. V roku 1872 ich bolo 89. Žili aj v Smf a Harkabúze.

Najviac obyvateľov v období 1580 – 1940 mal Podvilk v roku 1902 – bolo to 1532 katolíkov, 1 luterán a 85 Židov. V roku 1949 už bolo aj 6 ľudí bez vyznania.

Náboženské pomery

Veľa miesta vo svojej štúdie venuje Š. Šmihel postaveniu katolíkov v Oravskom panstve za panovania Thurzovcov. Je celkom zrejmé, že ako katolícky farár nemohol súhlasiť so situáciou, ktorá tu nastala, a preto si ju všíma veľmi podrobne.

Kedže zemepáni boli luteránskeho vyznania, snažili sa do každej osady pridelíť aj luteránskeho kňaza. J. Thurzo sa riadił zásadou – čie je panstvo, toho je aj náboženstvo. Darmo si poddaní stavali kostoly, nemohli sa v nich usadiť katolícki kňazi – tak to bolo na celej Orave od Kubína po Jablonku. Ale obyvatelia hornej Oravy vraj túto situáciu ignorovali a schádzali sa potajomky v domoch katolíkov.

V katolíckych novinách J. Kohút spomína, že v Podsklí sa venny ľud zhromažďoval pod kočatou lipou na spoločných modlitbách. Sobáš a krstí sa dával poľským katolíckym kňazom.

Na tomto území pôsobili aj licenciáti – svetskí ľudia bez vysviacky, ale splnomocnení katolíckou vrchnosťou zo Spiša alebo Poľska. V Podvilku to bol Ján Talarovič. Útlak katolíkov neprestal ani po smrti Juraja Thurzu. Na ich prenasledovanie si zámok prenájimal aj zbojskovi. V hornooravskom rajóne bol známy Matej Klinovský.

Monarchistický dvor reaguje

Situácia sa trochu zmenila, keď v roku 1645 prišiel na Oravu z poverenia cisára Ferdinanda III. Ján Sczechowicz z Ratuľova, ustanovený právomocou ostríhomského arcibiskupstva, ako farár všetkých katolíkov na Orave. Staval tu drevené kostoly a vykonával misionársku prácu. Jeho pokračovateľom bol Vojtech Borovič.

Kedže útlak katolíkov na Orave neprestával a žaloby na cisárskom dvore sa množili, krajinský sudca František Nádašdy nariadil v roku 1659 vyšetrovanie. Začalo sa v Bukovine-Podsklí a výpovede svedkov zo všetkých homooravských dedín sa presne zaznamenávali. Zápisnica má 29 strán veľkého formátu a jej titul znie

– Vyšetrovanie o počte katolíkov a luteránov v jednotlivých obciach hornej Oravy.

Vyšetrovanie sa týkalo aj opráv kostola, fary a školy, otázok bohoslužieb v kostoloch a kolkým občanom slúžia kostoly v dedinách.

Svedkovia

Stanislav Vilček, ako prvý svedok vypovedal, že spolu s katolíkmi z Oravky pod Smom, pod Harkabuzom, z Bukoviny a Podsklia všetko opravujú sami. Zaobstarali tiež nový oltár a lavice. Všetko opravili na vlastné náklady. Takéhoto názoru boli aj iní šoltysi, ktorí viac, alebo menej otvorené poukazovali na situáciu okolo kostola. Čosmý svedok Stanislav Bukovinský – 36-ročný šoltýs Podsklia a Bukoviny dokonca priznal, že na požiadanie komisie navštívili kostol a zistovali, ako často je používaný. Našli zahradené všetky vchody do cintorína aj ku kostolu. Keď ich odstránili, zistili, že je to čerstvo pokosená lúka, kde už dávno nepochovávajú. Luteránov bolo veľmi málo a katolíkov s veľkými tažkosťami pochovávali pri katolíckom kostole v Oravskom Spiškovskom. Kostol bol zamknutý a kľúč mal evanjelický farár v Jablonke.

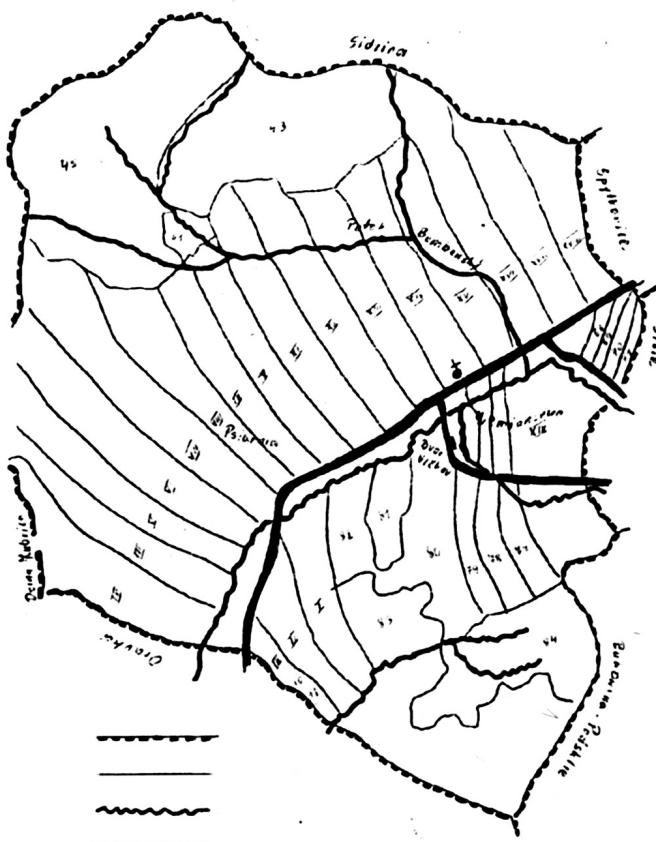
Hned po skončení vyšetrovania kráľovských poverencov, sa úradníci oravského zámku začali mstiť každému, kto proti nim vypovedal. Šoltýsov kázali spútať, privliecť na oravský zámok a tam ich týrali a väznili.

V 19. storočí začína upadať sláva rodu Thurzovcov a pre katolíkov nastáva čas slobody. Najviac luteránov zostało na území južnej Oravy, okolo Pármice a Dolného Kubína.

Sprac.:
VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

Chotárska mapa z r. 1860. I.–XIX. – sedliacke rále, ktoré sa neskôr delili na šnúry

BOHATSTVO V DAROCH PRÍRODY

Rozum do hrsti

Zostať doma? Ísť na západ? Skúšať sa uchýtiť v meste? Podnikat? Študovať? Kde hľadať únik z lepkavej stagnácie a beznádeje? Mnohí mladí krajania zo Spiša i Oravy si lámu hlavy nad svoju budúcnosťou. Perspektívy sa pred nimi zauzívajú ako nepriehľadné hlavolamy, budúnosť rolníctva v podhoriských regiónoch je väčšie ohrozená. Vojtech Chovanec z Jurgova si nezaťažuje hlavu čiernymi myšlienkami. Smútok a rezignácia sú prečiho neznámymi pojimami.

– Mnohí sa vzdávajú. Niektorí berú podporu a robia doma, ja by som nemohol... Z rolníctva dnes nikto nevyžije, je veľmi rizikantné. Treba vziať rozum do hrsti.

A Vojtech vzal. Skúšal všetko možné, bez ilúzií a falošných nádejí. Roľníctvo, tvrdosť chleba na západe, oľukával možnosti práce v blízkom okolí.

Tažké začiatky

V r. 1982 ho zlákal slovenský TANAP. Začal robiť v lese, čistiť chodníky, stal sa údržbárom drevařskej dielne, potom vedúcim celej skupiny pracovníkov z Poľska. Nepokojné úvahy nad ďalšími perspektívami ho však omníali ďalej ako tesné topánky. V lese predsa nemôže pracovať každý. Roľníctvo? Nevýnosné. Podnikanie? Odkiaľ naň vziať peniaze? Pôžičky treba splácať s 30, až 40% úrokom! Lyžiarske vleky? V tom tvrdo konkuruje susedná Bukovina Tatzaňska a Bialka. Prekážkou sú navyše slabé zimy a drahá nafta.

V r. 1984 začal Vojtech Chovanec stavať dom. Až neskôr zistil, že vďaka nemu môže ponúknut svoje služby turistom. Začiatkom 90. rokov sa Stredisko roľníckeho poradenstva prostredníctvom gminných úradov pustilo do popularizácie agroturistiky. V. Chovanec sa v Stredisku zaregistroval a začal prenájímať svoje izby sezónnym návštěvníkom.

Jednoduchý postup

– S daniami som spokojný – tvrdí Vojtech Chovanec – podnikanie v agroturistike je jednoduché, pokuty za ukryté poskytovanie služieb vysoké – až 50 miliónov, takže sa Turisti sa tu cítia ako doma

vlastne neopláca riskovať. Môžem kľudne spávať.

V praxi odvádzanie daní nevyzerá nijak zložite. Stačí si viest' zošit, značiť počet nocľahov, cenu a dátum. Za každý mesiac treba scítať súhrnnú sumu, vypísť deklaráciu a na danovom úrade zaplatiť 10% daň. Gminný úrad poberá ceste tzv. klimatizačný poplatok, ktorý vynáša 1000 zł za deň od jednej osoby. Čo sa týka stravy, treba nahlásiť mesiac dopredu predpokladaný počet stravníkov. Stredisko roľníckeho poradenstva v Nowom Sączu vydalo farebný bulletín pod názvom Nowosączańska dedina pozýva, kde sa nachádza aj reklama V. Chovanca. Fotografiu domu dopĺňa takýto text: "Jurgov je malebnou dedinkou, ktorá leží na úpäť Tatier. Cez obec vedú turistické chodníky. Možno navštíviť Spišské múzeum, ako aj Pastiersky skanzen. Blízkosť lesa, rieky Bialky a hôr zaručuje dokonalý oddych v lete i zime."

Ticho nad zlato

Jurgov učaril mnohým turistom z väčších poľských miest Slezska, ale i Slovenska. Najviac si pochvalujú ticho, pokoj, nehybnosť letných polí, zimných zaviatych lúk, nočné dunenie vetra v hustých lesoch.

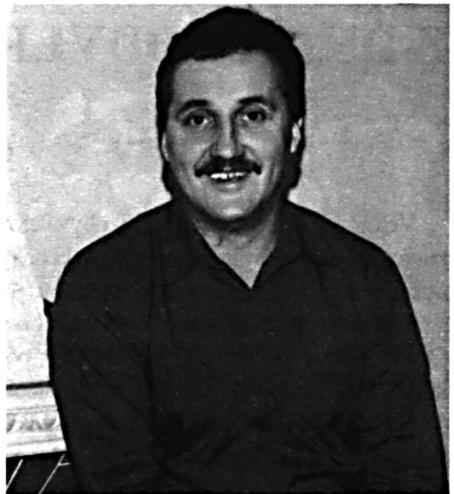
– Najviac som problémom je krátká sezóna – dodáva Vojtech Chovanec – v lete dva mesiace, v zime vlastne len tri týždne. Vtedy je obsadene všetko, zvyšok roka zas voľné priestory zivajú prázdnnotu... Ideálne by bolo, keby sa nátlak turistov rozdelil rovnomernejšie počas celého roka. Zimné prázdniny by mohli vyzerať tak ako na Slovensku, mohli by byť rozdeľené po vojvodstvách na dlhšie časové obdobie, aspoň na mesiac, mesiac a pol...

V dome Vojtcha Chovanca sa nachádza 6 izieb s kapacitou 20 osôb. Na každom poschodí je dobre vybavená kúpeľňa.

– V agroturistike vidím budúcnosť – tvrdí Vojtech Chovanec. – Na okolo sa nachádza veľa lyžiarskych vlekov, do Ždiaru tiež nie je ďaleko.

Ponúknut' viac

– Okrem čistej vody a vzduchu treba ponúknut' čosi viac – vysvetluje V. Chovanec.

V. Chovanec nikdy ne opúšťa dobrá nálada

Atraktívne môžu byť ekologické potraviny, alebo domáca kuchyňa. Vojtech Chovanec ponúka jedno i druhé. Každoročne chová dve kravy a dva bravu a sám robí domáce klobásy, paštety a tlačenky. Zemiaky čiastočne dokupuje od krajana Jozefa Briju z Novej Belej. Ekologickej nezávadné ovocie zas dováža od Antonaho Platza z okolia Łęcka. K tomu všetkému treba ceste prirátať každoročných 25 kg ovčieho syra za pozemky v Durštine a med od miestnych včelárov. Turisti si najviac pochvalujú tradičné spišské špeciality – vývary a grule na slaninke, ku ktorým sa zvykne podávať domáce kyslé mliecko.

Hostia sú súčasťou rodiny, domu. Môžu nazrieť do všetkých kútov, nikto pred nimi nezavára dvore. To je dôležité najmä pre deti, ktoré s obľubou vyhľadávajú blízkosť zvierat. Niektorí malí návštěvníci videli kravu, či ošípanú na vlastné oči prvýkrát u V. Chovanca.

Výhliadky

– Všetko, čo som zarobil na letnej sezóne, som investoval do domu – hovorí Vojtech Chovanec. Treba ceste dokončiť podkrovie a s ním plánovanú saunu, potom príde na rad výstavba ihriska a v budúcnosti aj tenisového kurtu. Ďalekosiahlejšie náplady sú odvážnejšie. Vojtech Chovanec rozmýšľa o predaji rezbárskych výrobkov, otvorení malej umelcovskej dielne, dopravných službách. Vedie nie všetci turisti vlastnia autá. Mnohí z nich sa často pytajú na kone. Možno skúsi aj to?

Perspektívu tranzitného hraničného prechodu v Jurgove nevidí V. Chovanec veľmi ružovo.

– Viete si predstaviť tie autá, nákladáky, čo lemuju cestu z jednej i druhej strany? Množstvo exhalátorov ide rovno do vzduchu! Nemyslím, že by sa to turistom páčilo. Samozrejme niečo iné je malý polhraničný styk.

Chudobná spišská zem je možno voči svojim dečom macošká, častokrát ich nútí vycestať ďaleko za hranice rodnej obce. Obdarila ich však čímsi iným – podmanivou krásou prírody, divých horských potokov, omamne vonajúcich lesov. Možno v tých daroch sa skrýva recept na lepšiu budúcnosť nielen v roľníctve, ale aj iných aktivitách, ktoré sa navzájom prelínajú a dopĺňajú.

Text a foto: B. KLIMKIEWICZOVÁ

ACH, TÁ HRANICA

Zdá sa, že už dlhší čas je to pálčivý problém mnohých Chyžanov. Tak, ako pred rokom, či dvomi, slovenských pseudoturistov vitali v polskom pohraničí s otvoreným náručím, teraz už na ich autá s prívesmi a autobusy pozerajú krivým okom. Nie však obchodníci s tovarom, ale majitelia pozemkov, v okolí ktorých sa nachádzajú trhoviská v Jablonke a Novom Targu.

Jedni nakupujú tu, iní zasa tam, ale všetci prechádzajú cez tú istú hranicu v Chyžnom. Keby len prešli! Ale čakajú – hodinu, dve, tri... – kolko asi treba čakať v 8 kilometrovom rade? Ja neviem, ale vedia to práve majitelia pozemkov, situovaných pri hlavnej ceste tesne pri hrančnom priečode.

Podľa čoho? Radšej nechcete vedieť. Slušne povedané, podľa totálne zdevastovanej úrody. Už to nie sú diviaky, jelene a zajace – ale nákupuchtíví zákazníci zo Slovenska a posádky z TIRov.

V blízkosti mnohých západocurópskych hraničných príechodov sú vybudované obrovské parkoviská s dostatočným sociálnym vybavením. Naši rodáci si ich vychvalujú pri expanzívnych výpadoch do Talianska, Francúzska, alebo Nemecka. Určite by bolo jedno, hoci aj menšie, plne využité aj v Chyžnom. Hlavne v stredy, štvrtky a soboty.

Povráva sa, že chyžiansky biznismen, pán Ľ. Majstrik, majiteľ CHYŽ-BETu, by chcel niečo podobné postaviť. Jeho firma vyrába rôzne druhy dlaždicových kociek, takže by ich určite využil aj vo svojom projekte.

– Bol by najvyšší čas – hovorí richtár E. Hladovčák. – Ved sa cez tie kolóny nedá dostať s traktorom do pola. V októbri Slováci nakúpili tovar na trhovisko v Novom Targu za 350 miliónov korún – a to za jednu sobotu!

Kde svoje peniaze nechávajú Chyžania?

Občas aj na Slovensku, ale koncom minulého roka ich investovali do telefónov. Oravské dediny, ktoré začali s telefonizáciou skôr, vyšli na tom lepšie. Chyžania si už museli kúpiť nový typ telefónnej centrály na svetlovody. Preto na zavedenie telefónu každý účastník prispeva 14 miliónmi.

Ďalšie milióny – našťastie už gumiňne, išli na cesty. Pribudli ďalšie kilometre, ale ešte stále nie sú niektoré hotové. Nedá sa všetko naraziť pri takom rozpočte, ťažká si richtár.

Dobre, že sa im nepodarilo zriadíť nové trhovisko, o ktorom spomínali ešte pred rokom. Asi by sa teraz všetci chytali za hlavy.

Našťastie máme Obvodný výbor

Cinnosť miestnych skupín na Orave je akási nijaká. Predsedovia sú upnutí na obvodný výbor v Jablonke a akoby sa spolichali iba na spoločnú činnosť. Vďačne pôjdu na výlet, ale len keď im už pristavia autobus. Máme dokonca aj takých krajanov, ktorí za zájazd zaplatia a potom nejdú.

Predsedca Karol Fula sa stažuje, že aj u nich sú ľudia neaktívni. Ale majú dobrý príklad? Čo keby sa predsa len zariadila nejaká tá

Na kraji Chyžného – kúsok ďalej je už Slovensko

Učiteľ Jozef Páleník so svojimi zverencami

klubovňa-kaviarnička, ako sme spomínali v minulom čísle? Možno by pri slovenských časopisoch trávilo nedeľne viacero ľudí.

Slovenčina aspoň v škole

V Chyžnom má vyučovanie slovenčiny dlhú tradíciu. Manželia Páleníkovci ju učia od roku 1984, keď sa ešte vyučovala ako matérinský jazyk. Postupne však žiacov ubúdalo a pred troma rokmi z nej urobili povinný volitelný predmet. Ako na mnohých iných oravských školách. A vyučovanie sa sevrklo na dve hodiny týždenne. To už slovenčinárovi Jozefovi Páleníkovi robí problémy. Trápi sa, ako do nich vtesnať veľké množstvo učív.

Nepomáhajú mu v tom ani nové osnovy, ktoré predpokladajú 3 hodiny týždenne. Nemá adekvátne učebnice, a preto si ich zostavuje sám – kúsok z tej, kúsok z tamtej. Ešteže má taký výber a má koho učiť. Zo 75 žiacov v 5.–8. ročníku si slovenčinu vybrało až 48.

Uvádzam tieto čísla preto, že sa začalo povrávať o znižovaní počtu detí na slovenčine náučník, ktorú vraj vyučuje nová učiteľka(?) z Ukrajiny. Nie je to našťastie pravda, slovenčinu nám neberie, ale zato hudobnú výchovu, ktorú doteraz učili oravskí učitelia. Je to vraj v rámci zvyšovania úrovne vyučovania.

Vrátime sa však k hodlaniu slovenčiny v Chyžnom. Manželia Páleníkovci robia všetko, aby dečom Slovensko čo najviac priblížili. Okrem slovenčiny učia ešte dejepis a zemepis a samozrejme ani tu nechýbajú poznatky o slovenskej krajine.

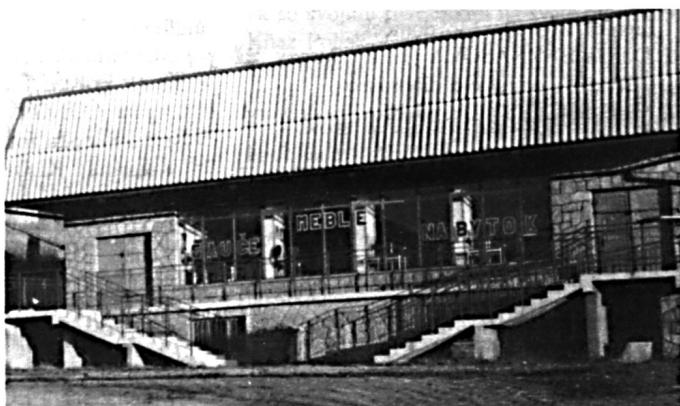
Naučenčí si radi overujú v praxi – na krátkych jednodňových výletech za hranicu. Spoznávajú rodiská slovenských spisovateľov, ale aj kultúrne pamiatky. Cestujú výlučne linkovými autobusmi, čo je podstatne lacnejšie. Žiaci sú nadšení a majú slovenčinu radi. Vidieť to aj na literárnych súťažiach, kde si po dlhé roky vždy odnášajú nejakú cenu.

Len keby nebola tá gramatika! Učivo je nahustené a napreduje sa veľkým tempom. Onedlho už vyjde prvá krajanská učebnica slovenčiny pre 5. ročník, ktorú pripravila krajanka M. Glodasiková z Jurčova. Pred niekolkými mesiacmi ju recenzoval J. Páleník a vyjadril sa o nej kladne. Všetkým sa veľmi zíde.

Do príjemnej a útlnej učebne dejepisu, zemepisu a slovenčiny v Základnej škole v Chyžnom pribudne ďalšia učebnica, ktorá obohatí slovenskú knižnicu. Budе slúžiť už novým slovenčinárom a J. Páleník dúfa, že budú aspoň takí dobrí ako doterajší.

Text a foto: VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

Lákavé nápisu pre slovenských pseudoturistov

SÚŤAŽ KRESIEB '94 UZAVRETÁ

V decembri minulého roka, krátko po Vianočiach, sa zišla redakčná porota, ktorá uzavrela ďalší ročník našej výtvarnej súťaže pre školskú mládež zo Spiša a Oravy. V dnešnom čísle Života by sme chceli súťaž stručne vyhodnotiť a predstaviť výsledky.

Kreslím, lebo chcem

Téma našej súťaže znalo: MÁM ČAROVNÝ PRÚTIK. Do jej uzávierky, teda do 10. decembra minulého roka, sme dostali 435 výtvarných prác od 376 účastníkov súťaže z 15 škôl Spiša a Oravy. Keby sme to chceli rozmeniť "na drobnejšie", do súťaže sa zo Spiša zapojilo 8 základných škôl s 274 prácami od 243 žiakov. Z Oravy sme dostali 161 prác od 133 účastníkov, zo siedmich škôl. Najviac prác, až 79, nám poslala Základná škola v Jurgove. Veľmi dobre si počíinali aj ďalšie školy:

NA SPIŠI – Nová Belá (slovenská a poľská časť školy), Krempachy, Čierma Hora od Jurgoša, Vyšné Lapše, Nedeca a Repiská (Grocholov Potok).

NA ORAVE – Horná Zubrica (škola č. 2), Malá Lipnica (školy č. 1 i 2), Harkabúz, Chyžné, Jablonka (škola č. 2), Veľká Lipnica (škola č. 4).

V porovnaní s predošlými rokmi, musíme žiaľ konštatovať, že o niečo klesol počet škôl, ako aj počet výtvarných prác. Z druhej strany nadáľ nevieme pochopiť, prečo medzi účastníkmi našej súťaže stále chýbajú žiaci z viacerých spišských a oravských škôl, kde sa slovenčina vyučuje – napr. z Kacvínna alebo

Repísk (Brijov Potok). Medzi chýbajúcimi je však aj Falštin, Fridman, Tribš, Podvilk, Peckelník, Podsmie, Oravka a ďalšie. Môžeme si len domýšľať – nevedia snáď kresliť? Alebo sa im nedostal do rúk Život, hoci sme do každej školy na Spiši a Orave zaslali osobitné pozvánky súťaži. Zistili sme tiež, že sú to stále tie isté školy.

Ako sme už veľakrát písali, cieľom našej súťaže je vzbudiť záujem žiakov základných škôl o výtvarníctvo a umenie ako také, podniesť v nich chuť súťaženia a konfronciovania svojich vlastných schopností a nadania s inými žiakmi. Myslíme si, že sa nám to darí, o čom svedčí úroveň a počet prác. Sú peknou vizitkou školy a zvlášť učiteľa výtvarnej výchovy. Určite máme všetci rovnaký názor – mladé talenty treba neustále rozvíjať a podporovať. Vedľa, kto vie, či sa nám práve spoločným úsilím nepodarí "objavíť" ozajstný talent – spišského, či oravského Jána Matciku? Preto je veľmi potrebné podporovať každého žiaka.

A teraz niekoľko poznámok k súťažným práciam. Pri ich hodnotení redakčná porota zohľadňovala také kritéria, ako nápaditosť a samostatnosť pri tvárovanií danej témy, kompozíciu, ale aj celkový vzhľad výtvarnej práce. Pomerne rozsiahla tematika a možnosť samostatného rozhodovania spôsobili, že sme do súťaže dostali veľa rôznorodých a tematicky odlišných prác. Z druhej strany, ako poznámenala vo svojom liste učitelka Základnej školy v Novej Belej p. Lídia Richtáriková – téma našej súťaže bola pekná, ale pre žiakov

náročná. Ďakujeme za názor, boli by sme radi, keby ich bolo čoraz viac. Ale vráime sa k prácam. Možeme povedať, že fantázia spišsko-oravských žiakov nemá medze.

Mám čarovný prútik alebo zázračnú ceruzku

Zázračná ceruzka žiaka veľa zmoží. Prenešie nás do čarovného, vysnívaného sveta dieťaťa. Kresby nasvedčujú, že deti, najmä z mladšej skupiny, reagovali na všetko, čo sa deje v súčasnom svete. Mnohí z nich svojimi kresbami vyjadrovali túžbu po mieri, priateľstve medzi ľudmi a svormosti v medziľudských vzťahoch. Žiaci zo starších ročníkov by zase pomocou čarovného prútiaka vyčarovali večne zelenú a ľovekom nenarušenú prírodu. Iní nám naznačovali, ako by vyčarili svoju vlastnú budúcnosť. Vidíme teda, že deti naozaj reagujú na svet, ktorý ich obklopuje.

Celkovo možno povedať, že aj tento ročník výtvarnej súťaže, aj keď mal trošku menší rozsah, splnil naše očakávania. Pôsobivejšie a krajšie sa nám v tomto roku zdali práce mladšej skupiny. Našli sa však aj práce, ktoré boli odkreslené z plagátu, prospektu, alebo priamo odkopirované. Tie sme, žiaľ, nemohli oceniť. Pre najlepších žiakov sme pripravili vecné a knižné odmeny, ktoré výhercom osobne odovzdáme.

Všetkým učiteľom výtvarnej výchovy, riaditeľom škôl, ale najmä žiakom ďakujeme za účasť v našej výtvarnej súťaži. Ďakujeme tiež za pripomienky a vianočno-novoročné pozdravy. Laureátom srdečne blahoželáme a už dnes všetkých pozývame do novej súťaže, ktorú vyhlásime v septembrovom a októbrovom čísle Života.

REDAKCIÁ

12. HĽedviga KUBIKOVÁ (9 r.), Jablonka, za koláž Moja domácnosť,
13. Grzegorz DŁUGI (9 r.), Nová Belá, za koláž Budem boháčom,
14. Peter KEDŽUCH (9 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Čo je pre mňa nedosiachnuteľné,
15. Dominika ZÁPALOVÁ (10 r.), Nová Belá, za maľbu Čarovným prútikom by som rozmnožila dubáky v lesoch.

Ďalších 20 účastníkov súťaže porota odmenila slovenskými knihami. Sú to:

- Pavol BRIJA (9 r.), Nová Belá, za maľbu Čarujem, aby bolo čisto v lese,
Slavomír PEČAK (9 r.), Krempachy, za maľbu V prostredí dinosaurov,
Agata ČONGVOVÁ (9 r.), Jurgov, za výšivku Slepčka znášajúca zlaté vajcia,
Katarína KLUKOŠOVSKÁ (10 r.), Nová Belá, za maľbu Chcem mať nový dom,
Tomáš BIŽIAK (9 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Čo je pre mňa nedosiachnuteľné,
Lucyna GRONKOVÁ (10 r.), Nová Belá, za výšivku Aby na svete vládlo prieťaľstvo,
Magdaléna LOREKOVÁ (10 r.),

Jurgov, za maľbu Miesto smetiska kvety,
Pavol BIŽIAK (9 r.), Vyšné Lapše, za prácu z plastelíny Môj traktor,

Danuta SRALOVÁ (10 r.), Nová Belá, za koláž Aby sme boli šťastnou rodinou,
Karolína KUBACKÁ (10 r.), Horná Zubrica, za maľbu Obývaný strom,

Katarína SKORUPKOVÁ (9 r.), Vyšné Lapše, za maľbu S kamarátkami na lietajúcom koberci,

Katarína BANDYKOVÁ (10 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Môj deň,

Lucka BRAWIAKOVÁ (10 r.), Vyšné Lapše, za maľbu V krajinе rozprávok,

Agneša GRONCZAKOVÁ (10 r.), Veľká Lipnica, za koláž Rozprávkový vták,
Natália BREDLICHOVÁ (10 r.), Jurgov, za maľbu Moja škola,

Andrej ĎURČÁK (10 r.), Horná Zubrica, za maľbu Moja škola,

Marcela VONTORČÍKOVÁ (8 r.), Malá Lipnica, za kresbu Moja škola je moderná,

Kinga JURGOVIANOVÁ (8 r.), Repiská, za koláž Zázračný Mikuláš rozdáva deťom darčeky,

LUKÁŠ KEDŽUCH (8 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Moja rodina a dom,

Barbora SUVADOVÁ (9 r.), Jablonka, za koláž V škole.

VÍTAZI

MLADŠIA SKUPINA (od 1. do 4. triedy)

1. Sylvia PÓLTORAKOVÁ (11 r.), Nová Belá, za textilnú koláž Bývam v Afrike i mám sloníka,
2. Tomáš BENDÍK (8 r.), Nová Belá, za maľbu Výlet na mesiac,
3. Marek JADAMIEC (10 r.), Vyšné Lapše, za koláž V našej škole sú počítače,
4. Lucyna ŁUKASZOVÁ (11 r.), Nová Belá, za textilnú koláž Všetky deti sú spolu,
5. Marcela ANTALCZYKOVÁ (10 r.), Veľká Lipnica, za maľbu Môj domček,
6. Dorota BARNAŠOVÁ (10 r.), Jurgov, za výšivku Tajomný svet dinosaurov,
7. Matej ŠOLTYŠ (10 r.), Jurgov, za drevoryt Hojná babička,
8. Marta GELATOVÁ (10 r.), Krempachy, za kresbu Výlet do džungle,
9. Patrícia GRELÁKOVÁ (9 r.), Jablonka, za maľbu Moja domácnosť,
10. František KLUKOŠOVSKÝ (11 r.), Nová Belá, za maľbu Prútikom chcem zmeniť dediny na krásne domy v prírode,
11. Janusz BUDZ (10 r.), Repiská, za maľbu Moja dedina,

STARŠIA SKUPINA (od 5. do 8. triedy)

1. Magdaléna MAZURKOVÁ (11 r.), Krempachy, za maľbu Na lietajúcim koberci,
2. Silvia BOBISOVÁ (12 r.), Malá Lipnica, za maľbu Medziplanetárne prieťstvo,
3. Renáta KRÓLOVÁ (11 r.), Harkabúz, za maľbu Lietajúce zvieratá,
4. Ivona VOJTYČKOVÁ (13 r.), Malá Lipnica, za maľbu Škola budúcnosti,
5. Monika BIZUBOVÁ (14 r.), Krempachy, za maľbu Cesta časostrojom,
6. Margita ČONGVOVÁ (11 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Poriadok a čistota v obci,
7. Katarína DOMINOVÁ (13 r.), Malá Lipnica, za maľbu Snívam o mieri,
8. Rafał DZIURKA (11 r.), Jurgov, za maľbu Čistota a poriadok v našej prírode,
9. Renáta KAWULOVÁ (11 r.), Harkabúz, za maľbu Skutočné prieťstvo s prírodou,
10. Krištof LYŠ (13 r.), Chyžné, za maľbu Za lepší svet,
11. Dora CERVASOVÁ (11 r.), Nová Belá,

za maľbu Čarujem prírodu a nie továre!

12. Barbora VOJTASOVÁ (11 r.), Jurgov, za maľbu Pomocou čarovného prútika sa lúka stala krajšia,
13. Monika TWORZYKOVÁ (13 r.), Veľká Lipnica, za koláž Rozprávkový vták,
14. Aneta MOLITORISOVÁ (12 r.), Nedeca, za maľbu Som v ríši zvierat,
15. Katarína GOGOĽOVÁ (13 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Moja obec v budúcnosti.

Ďalších 20 účastníkov porota odmenila slovenskými knihami. Sú to:

- Jakub RUSNÁK (12 r.), Jurgov, za drevoryt Chcel by som byť bohatý,
Anna WYRVOVÁ (12 r.), Jablonka, za maľbu Môj dom,
Katarína TRZOPOVÁ (11 r.), Vyšné Lapše, za maľbu Zaujímavá exkurzia,
Anna VÁCLAVOVÁ (11 r.), Čierna Hora, za maľbu Horský výlet,
Jolanta STACHULÁKOVÁ (14 r.), Jablonka, za koláž Skutočné dobrodružstvo,
Tomáš VOJTAS (13 r.), Jurgov, za maľbu Čistý svet,
Kinga MLYNARČÍKOVÁ (14 r.),

Čierna Hora, za koláž Môj vysnívaný psík,
Dorota KRÓLOVÁ (11 r.), Harkabúz, za maľbu Mesto pod vodou,
Karolína JAROŃCZYKOVÁ (13 r.), Horná Zubrica, za maľbu Môj domček na Mesiaci,

Peter TWARDOSZ (11 r.), Harkabúz, za maľbu Svet s krídłami,
Katarína VNENČÁKOVÁ (12 r.), Nedeca, za maľbu Na výlete v Afrike,
Silvia ZIENKIEWICZOVÁ (11 r.), Horná Zubrica, za maľbu Moje zázračné hračky,

Aneta OVŠIAKOVÁ (13 r.), Horná Zubrica, za maľbu Som vo vesmíre,

Alina ŠOLTÝSOVÁ (14 r.), Nová Belá, za maľbu Prútkom mením špinavú vodu,

Pavol ŚWIETLAK (11 r.), Horná Zubrica, za maľbu Medzi trpaslíkmi,

Jacek MÓŠ (14 r.), Krempachy, za maľbu Znečistené životné prostredie,

Andrej GNIDA (12 r.), Chyžné, za maľbu Svet bez vojny,

Božena KUBISIAKOVÁ (12 r.), Malá Lipnica, za maľbu Rozprávka o Popoluške,

Krištof PALUCH (14 r.), Krempachy, za maľbu Pomoc zvieratám,

Roxana KOPREKOVÁ (12 r.), Horná Zubrica, za maľbu Moje čarovné farbičky.

Prečo tetka Johana po slovensky spieva

Ešte nie tak dávno, keď boli v Chyžnom skoro všetci ľudia slovenskej reči, žila v dedine stará babka Králka. Pobožná a pocitivá to bola rodina, lebo si v nej vychovali biskupa. A že s babkou bolo vždy veselo, rady sa tu stretávali ženy na klebetách. Pravdaže aj so svojimi ratolestami. Keď už mali dedinské novoty za sebou, modlili sa a spievali. Po slovensky – akože inak. Ľuďom to akosi lepšie išlo. Vábivé melódie príťahovali a lákali každého, kto ich raz začul.

Medzi deťmi sedela aj Johana. Ľahko sa jej učilo, pamäť mala dobrú, a preto si všetko pamätá až dodnes. Nie ako niektorí jej rodáci, ktorí tvrdia, že zabudli. Ako sa dá zabudnúť niečo, čo si človek celý život opakuje?

Slovenčinu sa Johana učila aj v škole – každý deň jednu hodinu. Učiteľka bola sice Poľka, ale jediná, ktorá mala školy. Doma sa modlili po slovensky, aj keď rozprávali po oravskom. A tak zostávala babka – pokladnica náboženských piesní, ľudových pesničiek a starých rozprávok. Kto by si dnes pamätal starodávnu melódiu – Pochválené budete najsvätejšie tri božské osoby, alebo Vykvitla ruža, či Ruža rajská spanilá? Z celého okolia ju vraj spievajú iba v Chyžnom. Vďaka Králke a teraz vďaka Johane.

Chráni ich ako oko v hlave, lebo ich zachovanie bolo zverené práve jej. A bolo to tak!

Ako roky ubiehali babka Králka starla a slabla. Čo mala deti naučiť, to naučila a mohla sa spokojne rozlúčiť s týmto svetom. Aničkovičkovi si po jej dušu prišli práve v piatok nad ránom. Ale ona nestihla poveriť najlepšiu

speváčku zo svojich žiačok predspievaním v kostole. Rozhodla sa pre Johanu.

Po ceste do nebeského kráľovstva sa zastavila pri jej posteli a hovorí:

– Keď pôjdeš do kostola, žeby si mi odteraz vždy spievala!

Johana sa ráno zobudila a keď si uvedomila svoj sen vedela, že to musí byť pravda, lebo sa jej sníval už nad ránom a nie v noci, keď vládnú ešte zlí duchovia.

A tak si myslí:

– Spievať, to je predsa nič, ale keď zabudnem? Taká hanba. Každému sa to predsa môže stať. Nech sa smeju!

V nedelu na omši začala. Najhoršie bolo prvý, druhý raz. Teraz už nepozerá, kto počúva, len čo zaznie jej hlas, všetci spievajú za ňou. Vlastne temer všetci – tí mladí sa asi hanbia spievať po slovensky v kostole. Len na svadbách, pri poháriku. Ale tetka Johana hovorí:

– Keď sa v kostole nespieva, tak ľudia drie mu a myslia na boh vie čo. A keď spievame, sme všetci spojení jednou myslou.

Ako na odpuste. Niclen v Chyžnom, ale aj v Trstenec. Ľudia z Oravy si veľmi ctia Škapuliarku a donedávna sa jej chodili klaniať celé fumranky z Lipnice aj Jablonky. Keď bol na hranici ľažko, modlili sa k nej vo svojich kostoloch. V sprivedoch, na čele ktorých šiel kňaz s krížom, zneli krásne slovenské spevy a všetkým ľuďom sa to páčilo. Neraz sa pýtali – chce sa vám tak po slovensky spievať?

– No chce sa nám, ved'sú to také radostné piesne, hovorí Johana. Najviac viem viačných, ale aj tie z pôstu, alebo mariánske sú

Teta Johana Sobáčková

pekné. Keby nás mal kto učiť, radi by sme spievali aj nové. Na odpustoch na Slovensku sa spievajú také, ktoré nepoznáme.

V Chyžnom si tak nôťia aj preto, že majú dobrého farára. Nech vraj ľudia robia to, čo majú radi. Preto sú všetci spokojní. Nie tak ako kedysi – spomína tetka Johana, keď mala ľúto so svojimi rovesníkmi na sväté prijímanie. Kňaz Poliak a oni ani slova po poľsky. Ani kníh nebolo. Aj keď sa mu veľmi nepáčilo, všetci sa spovedali po slovensky.

– Škoda na štát nadávať – máva rukou tetka Johana. – Aký je, taký je. My tu pri tej hranici sme vždy tam, kam nás vietor popchá. Teraz stále ťíka od Slovenska, a preto sme jednostaj pri Poľsku.

Dnes je Johana už babkou a neraz počuje prosíkanie – "Poopoviadojče, ako to kiedyby bolo". A ona rozpráva a spieva. Komu odozvádza ten vzácny dar po babke Králke?

Text a foto: V. JUCIINIEWICZOVÁ

KAREL POLÁČEK

HRÁČI

POKRAČOVÁNÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

U vchodu nás uvítal vrátný, jehož vybrané vzezení činilo dojem, že tento muž je část vznešeného zařízení, které převzal klub po šlechtickém rodu, jenž vlastnil onen palác.

Sotva jsme vstoupili, byl pan Lebeda přepaden třemi dámami.

– Pene Lebedo! – volaly dámky jásavě, – miláčku, čekáme na vás! Potřebujeme čtvrtého do komanda!

Pan Lebeda se s galantním úsměvem vystřítil z něžného zajetí a pravil:

– Mé dámy, jsem nešťasten! Velmi rád bych si s vámi zahrál, ale mám zde hosta, jenž se musím věnovat...

– A kdo je ten pán? – tázala se jedna z dam.

– Výtečný mladý muž. Doporučuji vám jej vaší přízni. Nadaný a vzdělaný mladý člověk...

– Na tom nezáleží, – zvolala dáma netrpělivě – hraje také komando?

– Myslím, že hraje.

– Výtečně! Bude dělat páťcho.

– Mé dámy... – počal pan Lebeda laskavě – nechci vás zarmoutit, ale...

– Žádné "ale"! Hrát se bude, rozumíte, pane?

– Znáte příběh o panu Martinovském mladším?

– Neznáme a nezajímá nás. Hrát se bude.

– Podívejte se... Velmi poučný příběh. Pan Martinovský mladší, náruživý hráč komanda...

– Kde je? Je tu? Přivedte ho sem!

Pan Lebeda zavrtěl hlavou.

– Již ho není, – pravil truchlivě, – zemřel.

Je to smutná přihoda...

– Dej mu pámu včichou slávu, ale co my s mrtvým? Živého čtvrtého potřebujeme!

– Pan Martinovský mladší, – pokračoval pan Lebeda chladnokrevně, – byl sice úředník nevysoké hodnosti, ale zato velmi ctižádostivý muž...

– Podívejte se, nemluvte hlouposti, čas utíká...

– Velmi ctižádostivý muž i celá jeho rodina byla ctižádostivá. Jeho sen byl, aby tak nadále povyšil, že by udivil veškeré kolegy i své známé...

– Vy jste nudný člověk, pane Lebedo...

– Ač bohat nadějemi, byl nicméně chud na pozemské statky. A nejctižádostivější byla jeho žena, která toužila viděti celý svět u svých nohou.

– Počkejte, já ji snad znám, – ozvala se jedna z dam, – není ona taková otyléjší a nosí nejvíce růžové, myslím fréz, není hezká, ale dost milá. Já ji často vidívám u Juliše...

– Snad. Jistě. Myslím že je to ona. Dovolte, abych pokračoval...

23 O panu Martinovském, který bojoval a vítězil, ale vzal špatný konec * Zdá se, že pan Lebeda se nehodí za misionáře

– Představte si, – pokračoval pan Lebeda, – že pan Martinovský mladší odjel s rodinou na letní byt do Kostomlat. Vidím úžas na vašich tvářích. Jakže? Do Kostomlat?

Víte, v životě je leccos nevyzpytatelného. Jsou věci, které ohromí svou podivností. Tak je to s těmi Kostomlaty. Kdo by jezdil na letní byt do Kostomlat? Vždyť není to místo, které by bylo proslulé svými přírodními krásami. Není slyšet, že by skýtaло mnoho poučného pro toho, kdo dychtí poznati historické památky, a jehož přitahuje místa, jež v naší slavné minulosti proslula. Není známo, že by v okolí Kostomlat byla svedena krvavá bitva, v žádném průvodci není uvedeno, že cimbuří kostomlatské bylo dobyto a pobočeno cizáckými hordami a obyvatelstvo odvlečeno do otoctví. Není zde chrámu, jenž by byl světu znám svými architektonickými půvaby; ani hřbitova, kde odpočívá nějaký velikán našich dějin. Ba, ani kláštera, plného zhýralých mnichů, o jichž nefestech šíří se zvěsti, tu není. Snad je tu vtechý zámek, po jehož ztichlých chodbách plíží se o půlnoci stín bílé paní, která kvílivě ohlašuje zkázu některého člena starobylého rodu? Běda! Ničeho takového tu není.

Kostomlaty jsou bídňá ves v řepném kraji na trati severozápadní dráhy. Není tu nic ladného a potěšitelného. Všechno dýše zelenou nudou. Vidíte, a přece jel sem pan Martinovský mladší na letní byt. Snad měl zde příbuzné, u nichž doufal získati některé výhody při ubytování a stravování. Nic bližšího o tom není známo. Možná, že to byl jeho osud.

Pan Martinovský mladší se svou rodinou vstoupil do Kostomlat. První večer byl třpytný a přívětivý. Ale druhého dne uvítalo probouzející oči kalné ráno. Z nebes tiše a melancholický kanul šedý děš. Byl takový nečas, jenž je schopen nás přesvědčiti o marnosti žítí více než kterýkoli zarpoutilý myslitel.

Kroky čvachtající v měkkém blátě a sychrovost láme kosti.

S kapucí na hlavě uchýlil se pan Martinovský mladší do místní hospody. Tam již seděli dva mužové, patrně obchodní cestující, kysele listující v jízdním řádě. Hostinský seděl u nálevního stolku, přilepen na svém místě jako podzemní moučka na okenní tabuli. Byl naplněn neláskou k všem, a proto jej ani nenapadlo obsluhovati hosty, kteří ostatně si přáli buď opustiti Kostomlaty nebo zemříti.

Děš kanul bez přestání a minuty se vlekly krokem neduživců. Hostinský zachrochtal ze svého místa:

– To je čas!

Nikdo mu neodpověděl.

Hostinský navazoval svou řeč, jako když sytá doga převaluje kůrku chleba v hubě.

– To je čas, – tvrdil neústupně, – a ono, jak

se zdá, – to vydrží, protože to je lezavý děš.

Pan Martinovský mladší ožil. Byl natolik zdatným úředníkem, že hovor o počasi nemohl nevzbudit jeho zájem.

Přisvědčil a mnil, že je velký marast a že by bylo lépe pro zemědělce i letní hosty, aby se počasi obrátilo.

– Ačkoli, – zakončil – děš je dobrý na brambory a vlnkost způsobuje, že rostou houby.

Hostinský žalně zazíval jako lačná šelma a povstal, hrabal se chvílkou pod pultem a pak šouravým krokem přistoupil ke stolu, kde seděl úředník Martinovský mladší. Držel v ruce karty, které byly nabubřelé vlnkem, že byly dužnaté jako zelené lupeny.

– Libo kartičky si hodit? – zašveholil. – Čas je mrzutý, a je třeba se povzbudit.

– Souhlasím, – odpověděl Martinovský mladší, – ačkoli doznávám, že příliš kartám nehvívám.

– Není ani třeba, – mnil hostinský, – zahrajeme si komando. Tuto hru může hrát i nejnevzdělanější mezek. Navrhoji hrát o šestáčky, ale bez limitu.

Oba obchodní cestující byli získáni pro tu to ideu. Hráci usedli kolem stolu, jenž se viklal. Podložili kratší nohu pivním táckem a ponouřili se do hry.

Zanítil je karbanický oheň do té míry, že ani nezpozorovali, kterak se slunce vyhouplo z mraků. Pan hostinská musela obsluhovati hosty, neboť šenkýř byl úplně v zajetí hry.

Od té doby sedávali oni čtyři pánoné od bílého posledne do černé noci a plnili lokál stereotypními výkřiky:

– Komando! – Pas! – Pomůžu! – Mám rabáka! – Všecko žije! – Solit znova jako doma!

Tak hrávali den ze dne a čas plynul. Úředník Martinovský mladší pohrdal osvězením ve volné přírodě a šenkýř zanedbával svou živnost.

A když z posečených polí zaválo chladem a vlaštovky usedaly na telegrafní dráty, tu seznal šenkýř, že hrou upadl do veliké býdy. Prohrál všechny úspory a běžné peníze a kromě toho uvalil na svůj dům nemalý dluh. Zatímco oni dva cestující se rozjeli na túru, jsouce tak říkajíce na svém, vítězil úředník Martinovský mladší tak, jako by mu v kartách hospodařil plivník.

Martinovský mladší se stal věřitelem hostinského, jenž mu odevzdával celou denní tržbu.

Když úředník odjížděl do Prahy, tu nesl si v kapsě smlouvou, podle níž je hostinský povinen poskytovati jemu i rodině zdarma letní pobyt i se zaopatřením na účet dluhu z karet.

Martinovský mladší byl spokojen, že má nadosmrti zaručen letní pobyt zdarma.

– A každého roku, když se počnaly obvyklé hovory, – kam pojedete letos? – odpovídával:

– Letos pojedeme asi do Kostomlat. – Protože kolegové vrtěli nad tím nedůvěřivě hlavou, proč právě do Kostomlat?, dodával s úsměvem:

– Do Kostomlat na své statky. Mimo nadání bylo mu uvěřeno, že je vlastníkem

statků na venkově. Neboť jeho přátelé nedovedli by si jinak vysvětliti, že by byl člověk, který by byl ochoten strávit každé léto v Kostomlatech.

A to se mu právě stalo osudným. Jeho představení navykli si naři pohlížeti jako na člověka zámožného, jemuž je úřadování vyražením a rozptýlením. Proto byl při povyšování dvakrát preterován. Když se domáhal vysvětlení, proč je opomíjen z postupu, bylo mu odpovídáno, že jsou zde úředníci potřební, kterým je úřad životním povoláním a jedinou výživou. Na všechny ty dlužno brát zřetel.

Pan Martinovský mladší marně se namáhal přesvědčit své představené, že jemu povýšení je co vláha květince a že nemá nic jiného než plat ze svého úřadu. Jeho vysvětlování setkalo se s lehkým pokrčováním ramen. Nevěřilo se mu, nevěřilo se člověku, který jezdí každý rok na letní byt do Kostomlat...

Pan Lebeda se odmlčel. Zapálil si doutník a zamýšleně odsoukl modravý kouř.

– Nuže, – naléhal dámny, – jak se skončil tento příběh?

– Konec toho příběhu, – odvětil pan Lebeda vážně, – je truchlivý a výstražný. Úředník pan Martinovský mladší, raněn ve své ctižadosti, chřadl a zemřel v poměrně mladém věku.

– A ten hostinský?

– Hostinský, vida, že by navždy byl otrokem svého dluhu, prchl jednoho dne pod pláštěm noci. Nikdy již nepřišel do Kostomlat. Vypravuje se, že odcestoval do jižní Afriky, dal se naverbovat k burské armádě. Bojoval pod generálem Bothou a padl. Takový je konec historie o panu Martinovském mladšímu...

Chvíli panovalo zamilklé ticho. Pak se otázala jedna z dám:

– A proč nám to vypravujete, pane Lebedo?

– Pro poučení, – vece vážně pan Lebeda, – pro poučení a výstrahu! Vidíte z tohoto příběhu, že komando je hra zhoubná a že k ničemu dobrému nevede.

– Máte pravdu, pane Lebedo. Já si umínila, že víckrát nevezmu karty do ruky. Složila jsem svému muži velký slib. Dívky, že už toho necháme?

– Ano, necháme toho, – odpovídaly dámny, – věnujeme se raději něčemu užitečnějšímu.

Vtom kráčel mimo jeden nemladý již muž, se skřípcem a s pleší.

– Á, vida ho! Tady máme čtvrtého. Doktore, pojďte s námi hrát.

– Já, dámny... – počal se brániti pán se skřípcem.

– Žádné řeči. Vyjste čtvrtý. Dnes hrajeme naposled.

– Naposled! Již nikdy více! – volaly dámny sborem.

Muž se skřípcem, vida, že je obklíčen, vzdal se odporu. Byl uchopen pod paží a odvečen do hemry.

Chvíli pohlížel pan Lebeda za nimi s úsměvem, pak pokývl hlavou a pravil:

– Pohořel jsem se svým poučením. Nu, co platno, nehodím se za misionáře.

Pak dodal:

– Nuže, mladý příteli, půjdem také do hemry...

24 Knírek s monoklem * Filosofie bridže * Případ lorda Blackberryho

Hema poskytovala obvyklý vzhled podniku toho druhu. Zelené stolky byly plně obsazeny pány i dámani; a v místnosti se těžce převaloval tabákový dým. Ba, nechyběli tu ani šachisté. Utrpení, které jim působil hluk, zračilo se v jejich sousířech tvářích. Avšak nikdo jich nedbal. Pozoroval jsem, že jako všude jinde, i tu byli šachisté nejméně váženi. Snad proto, že jsou hosté příliš nevýnosní.

Pan Lebeda mne představil panu řediteli Justicovi, jehož klidná otylost vzbudzovala důvěru a dávala tušit rozvážnou a zkušenou hráče. Sotva jsme usedli ke stolku, tu vynořil se odkudsi smokink, v němž vžel mladík s knírkem. Na tenkém krku vuklala se mu příliš velká hlava a jeho tvář byla pomačkaná, jak to vídám u novorozenat. Údělem mladíkovým bylo vésti časté půtky z monoklem, ježmuž se asi nelíbil pobyt v této dřívské tváři.

Ten jinoch zahuhňal několik slov, z nichž jsem vytušil, že onen monokl s knírkem je celkem vzato dr. Znamenáček a úředníkem ministerstva zahraničí.

– Zahrajete si s námi, pane doktore? – otázal se jej bodře pan ředitel Justic.

Zpozoroval jsem, že pan Lebeda nespokojen zavrčel.

– Eh, hrá-ti? – zahuhňal mladík, upevňuje si monokl, – a co... chm... se hraje?

– Ambo-jambo.

– Tak... chm... licitovaný mariáš, tuším... jak?

– Tak jest. Umíte hrát ambo-jambo?

Podal smokinkem rozrušil se krátký boj. Konečně knírek s jakýmsi odhodlaným úsměvem usedl.

– Smilovenou partii bridže... – pronesl jako na omluvu, – čtvrtý se ještě nedostavil... politováníhodná nedochvilnost. C'est ca. Možno zatím pohráti ambo-jambo.

– Milý pane, – přerušil distingovaný monokl pan Lebeda, – mariáš se nehraje "zatím". Bud' se hraje nebo se nehraje.

– Eh, pardon! – omluvil se mladík a zručně zamíchal karty.

Ukázalo se, že onen knírek projevuje pozoruhodné schopnosti hráčské. Avšak spoluhráče dráždil onen shovívavý úsměv, jímž mladík provázel svoji hru. Zejména panu Lebedovi nelíbily se drobné chyby, jichž se monokl dopouštěl, a které dělaly dojem úmyslnosti.

– Oh, lala! – omlouval chyběný vynesení, – jakýsi faux pas... Prosím, omluvte mne. Dlouho nehrál tuto hru. Odvyl si. Pobyt v cizině, zajistě... Tam ona hra neznámá...

Hráli jsme se stísněnou myslí. Přítomnost mladíkova působila nám nevolnost, jako bychom polkli kostěný knoflík. Avšak brzy byli jsme zbaveni jeho společnosti.

Do hemry vplul těžký oblak moderního parfémů a s ním kudmaté mikádo, zbytečně hluboká dekoltáž a jasnými barvami pomalovaná líc.

– Milosti! – vzkřikl mladík a hnul se dámě po ruce.

– Dobrý večer, doktore, – zašvholila dekoltáž. – Společnost je zde?

– Všechno připraveno a zmíráme touhou po vás, – povykoval mladík. Obrátil se k nám:

– Páni prominou. Zadán na bridž.

– Spánembohem! – zařval pan Lebeda svým sklepním basem.

Nad našim stolkem se rozhstílo ticho.

Po chvíli jsem se otázal: – Kdo byl ten pán?

– Výtečný mladík! – zvolal nadšeně pan Justic, jehož temperament nutil všecko posuzovat optimisticky.

Pan Lebeda měně vrčel jako pes, jemuž odnímaji kost. Bylo vidět, že se v něm převalují mračné myšlenky.

Vytáhl slámu z viržinky a ukázal k oknu.

– Pohleď tam, – vevel.

Pod lampou se stínítkem ze zeleného hedvábí seděli čtyři hráči. Pán s monoklem a dáma s hlubokou dekoltáží mezi nimi. Drželi karty v ruce, ale jejich tváře připomínaly kamenné masky soch, jaké jsme zvyklí vیدati na státních budovách. Tato partie byla pokryta jinovatkou chladného mlčení. Zdáli se provozovat vlebný, davu nesrozumitelný náboženský obřad. A když někdo z hráčů vynesl kartu, tchdy tak činil s takovou váhovostí, že připomínal některé filmové scény, jichž tempo jest určeno zpomalovacím aparátom.

– Co činí? – tázal jsem se.

– Co činí? – opáčil pan Lebeda a zachechal se potupně. – Hrají bridž.

– Bridž! – vzkrkli jsem. – jak zajímavé! Můj zvěčnělý tatíček přál si poznati tuto hru, ale nebylo mu to dopřáno. Snad by bolo dovoleno přihlížeti?

– Zadržte, – zvolal pan Lebeda hromovým hlasem. – Půjdete-li k nim, pak vás nechci znát.

Míčel jsem udíven. Ještě nikdy jsem neviděl svého patrona tak rozkaceného.

Ten zadýmal z viržinky a pak pokračoval řezavým hlasem: – Bridž... Hm. Představte si hru, ve které se nemusí přebíjet.

– Opravdu?

– Ano. Dále vězte, že není dovoleno během hry platit.

– Jakže?

– Ano. Oni zapisují výtečky i ztráty do scšitku. A po skončené hře se nějakým nenápadným způsobem vyrovnejí závazky. Během hry se musí zachovávat naprosté mlčení. Kárali spoluhráče, vytýkati jeho chyby, jásatli nad vítězstvím, tupiti poražené je shoking.

– A prosím vás... Co pravíte?

– Tak jest. My čestní lidé jsme živého temperamentu. Naši národní povaze hoví hry, při kterých možno uplatňovati tradiční pořekadla a břitká úsloví, jež jsou nám drahým odkazem našich předků. Není ani na úkor hry, jestliže při ní hlasitě prozprávujeme. Při některých situacích je to dokonce nutno, jak sám víte...

– Kdybysi za mořem byla... – zapčil jsem s porozuměním.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

Vinšovačka v Novej Belej. Foto: V. Juchniewiczová

FAŠIANGY, ČIŽE PREMENA

Od Troch kráľ'ov do Popolcovej stredy

Fašiangy predstavujú obdobie od Troch kráľov do Popolcovej stredy. Názov odvodený z nemčiny v pôvodnom jazyku označoval posledné dni pred pôstom, ktorými vrcholí prechodné obdobie medzi zimným a jarným cyklom. Slovo karneval zas pochádza z latinského *carnum levare*, čo znamená lúčiť sa s mäsom. Posledný fašiangový týždeň sa v češtine nazýva masopust, v niektorých oblastiach Slovenska sa ešte vyskytuje pojed mäsopôst. Fašiangy majú korene v mestských stredovekých a renesančných slávnostach siahajúcich až do starorímskych karnevalov. Zvratný bod prírodného cyklu našiel odzrkadlenie v rituáloch, ktoré rušia normy hierarchických vzťahov, symbolizujú premenu. To najmä vďaka maskám, hermeticky mlčiacich o toto žnosti ich vlastníka sa uvoľňuje napätie

Strašidelné sardínske masky v etnografickom múzeu v Nuoro

zaužívaných stereotypov, obrodzujúca veselosť vynáša na povrch ukryté zásoby energie.

Medvedí a koží tanec v Maramureši

Fašiangy. Karnevaly, maškarády, commedia dell'arte, ľudové pantomímy, uličné divadlá. Najviac pôvodných čŕt zachovali v ľudovej kultúre. V rumunských horách Maramureş sa dodnes tancuje koží a medvedí tanec. Pre rumunských horalov má koza mytický význam, veria v jej zázračné schopnosti – určuje napríklad počasie. Archetyp kozy má svoje korene v gréckej a latinskej mytológii: Afrodita, bohyňa krásy a lásky sa často zjavovala v podobe bielej kozy, bohyňa Hera zas posvätila čierne kozy a malého Dia vychovávala koza Amalthea, ktorá sa po smrti premenila na nebeské súhvezdie. Pri kozom tanci hrá 6 pišťal tanecníkom prezlečeným za cigána, lesného muža, diabla, starečinov a samozrejme kozu. Kostým kozy zahŕňa celé telo tanecníka a masku najčastejšie tvoria pravé rohy, ozdoby z červeného papiera a kusy kozej kože.

Hory Maramureş sú baštoú kameňa a dreva. Nevypočítateľné a nedosiahnuteľné. Plné lesných vládcov pred ktorými mali ľudia oddávna rešpekt. Niekoľko tam možno tušiť i pôvod medvedieho tanca URSULUI, ktorý v sebe nesie symbol regenerácie a šťastia. Rumunskí horali dodnes veria, že ak sa novonarodené dieťa prvýkrát vykúpe v medvedom tuku, bude silné ako on. Pri tanci sa tanecník znázorňujúci medveda najčastejšie oblieka do pravej medvedej kože.

Zanikli obchôdzky, varí sa žur

Na Spiši obchôdzky v maskách zanikli, ich ojedinelé prvky udržiujú pri živote lokálne festivaly. Na nich sa zčasu na čas objavia slamenici, či medvede z povriesla, alebo naopak prevráteného baraního kožucha. Dávnejšie posledným veseliciam predchádzalo zdľhavé vyjednávanie s krčmárom. Zábavy končili o polnoci, potom nasledovala Popolcová streda.

Gazdinky varili riad v horúcej vode, viac sa nesmelo jeť mäso. Ba dokonca ani mlieko a maslo. Vyhladnuté žaludky Spiaci zasycovali žurom, ktorý sa zakvasil už na začiatku pôstu do veľkého suda. V polovici pôstu ženy priadli ľan, väzil sa žur, a vtedy zvyčajne niekoho obsypali popolom.

Zotínanie kohúta

Na juhozápadnom Slovensku sa zvykol nad chyteným kohútom vyniesť rozsudok, ako nad zblúdilým kaplánom, ktorý sa prehrešil voči cirkevnnej obci. Obžaloba sa čítala verejne:

*Zenatý je, ale čože?
Žene robiť nepomôže,
deti krdeľ chová,
a ked'svačina hotová,
lepšie kúsky vyberie on
a z hradia im vydriape von.
Na vlastné ženine oči
s druhými sa pári, točí.
Na posmech sa ešte nosí,
v lete, v zime chodi bosý.*

Po týchto obvineniach nikto nepochyboval o tom, že kohút si zaslúži najhorší trest – zožatie sekerou.

Pre fašiangy sú dodnes charakteristické obchôdzky po domoch, často s maskami. Nechýbajú slameníci, chlap v koši, Cigánky, či prespanky, Žid, kôň, turoň, koza. Na niektorých miestach sa zachovali aj kamevalové predstavenia znázorňujúce smrť a ožitie zvierafa, ktoré symbolizujú biologickú obnovu.

Chodenie s ražňom a klátom

Na strednom Slovensku chodili po dedine prestrojení chlapci s ražňom. Nevynechali ani jeden dom, v ktorom bývali šikovné tanecnice. Dvere otvárali so slovami: "Tu koňa zabili, tu rebrá majú, tamto nám nedali, tuto nám dajú". Načo vykŕutili všetky dievčatá v dome a od gázdinej dostali na ražň kúsok slaninky, do koša za hrsť orechov, jablká, bryndzu, do kapsy vajcia a múku. Z nazbieraných darov sa neskôr hostila celá dedina.

Dosť rozšírené bolo aj chodenie s klátom, ktorý chlapci tahali na hrubej reťazi po celej dedine. Na obchôdzkach si vyslúžili maslo, vajcia a múku, z ktorých sa neskôr spoločne piekli pampúšiky, alebo hárovce.

Fašiangami na celom Slovensku končilo hýrvejšie obdobie priadok, samostatných ženských zábav a spontánnych tancovačiek. Od Krivej, alebo Popolcovej stredy už žiadna gázdiná neorganizovala priadky, nanajvýš potajomky dopriadaťa, čo jej zostalo. V Turci sa dievky s týmto obdobím lúčili obchôdzkami, pri ktorých sa každá prezliekla za chlapa, starú babu, Židu, alebo Cigánu. Brali všetko, čo im dávali a z časti obilia neskôr piekli chlieb, z časti páliili pálenku.

Na Krivú, alebo Popolcovú stredu sa hovorevalo, že budú páliť krivých ľudí. S týmito slovami sa dobiedzalo do nejedného dedinčana, ktorý sa po celonočnej zábave a pití tachavo vliekol domov.

Pochovávanie basy a strašidlá

Na Morave chodili hudci s gajdami a basou, starou barborou. Hudba bola impulzom uvoľnenia, to príchod basy do dedín signa-

lizoval nespútané tancovačky, hudobné násTroje určili začiatok a koniec všeobecnej veselosti. Preto sa aj fašiangy končili symbolickou rozlúčkou – pochovávaním basy.

V Poľsku v niektorých podkarpatských oblastiach na Popolcovú stredu chlapci kúpali dievčatá a vdovy, ktoré sa počas fašiangov nestihli vydáť.

Na ostrove Sardínia v Stredozemnom mori pastieri zas veľa času venovali príprave masiek, ktoré na rozdiel od iných oblastí nevzbudzovali smiech, ale hrôzu. Kostýmy mali tmavé farby, zahaľovali celé telo a najčastejšie boli zdobené kozími pastierskymi zvoncami. Strašidlá a diabli chodili po celej dedine, čo sa tešilo nesmieornej popularite.

Maškarády v zámorií

Na iných kontinentoch teatrálne zábavy v maskách nie sú obmenou fašiangov, ale podobne vymedzujú cyklické sezónne obdobia. V juhovýchodnej Ázii, najmä Vietname, Barme a južnej Číne po Novom roku nasleduje slávnosť duchov predkov zvaná TET. Počas nej si rodiny hojnými hostinami a zábavami uctievajú mŕtvyh príbuzných. V bohatších rodinách TET trvá aj dlhšie ako celý týždeň.

Na ostrovoch Shoutena v Tichomorí sa zas miestne kmene často prezliekajú za obludy a zlé duchy. Tanečnými rituálmi v maskách sa končí obdobie sucha a začína obdobie dažďov, alebo naopak.

Snáď najznámejší na svete, hoci nie autochtónny je karneval v Rio de Janeiro. Na toto veľkolepé pouličné divadlo, v ktorom sú hercami, režisérmi a maskérimi v jednej osobe samotní Brazíliačania, sa každoročne scházza množstvo turistov z celého sveta. Originalita a nákladnosť kostýmov prekráčuje všetky medze. Táto extatická slávnosť tanca a nadpozemských masiek pozbavuje návštěvníkov akýchkoľvek zábran. Umožňuje rozplynúť sa vo výre tanca, zmiznúť v dave, zabudnúť na svoje meno a existenciu, stotožniť sa s vyzývavým a neodolateľným duchom karnevalu.

Fašiangy v Krempachoch

Moderné masky za nás vymýšľajú profesionálni projektanti

Nápady za milión

Na poľských karnevaloch slabne z roka na rok fantázia pri výberie masiek, mizne samostatná kreativita a veselá bezuzdrost, ktorá bola vlastná veľkolepým bálonom spred 100 rokov. Vo Varšave sa napríklad v r. 1896 uskutočnil maškarný ples technikov, kde sa štyria študenti prezlickli za automobil. Istý inžinier sa zas zaodel do striebornej zbroje a hlavu ozdobil korunou medených drôtov, čo údajne malo symbolizovať elektrický kondenzátor, väčšina návštěvníkov však v ňom videla bájneho rytiera.

V minulom roku vo Wroclawí ožil karnevalový beh heród, ktorý má viac ako 200-ročnú tradíciu. Kedysi sa behu zúčastňovali dámky s pochybnou povestou. Sprevádzali ich tanečníci prezlečení za čertov, diablov troch kráľov. Víťazky dostávali za odmienu drahé kožuchy. Dnes sa behu môžu zúčastiť všetky ženy, ktoré dokážu bez problému šprintovať na 7-centimetrových ihličkách.

Pozor na kravatu!

Karnevalové besenie v Nemecku nie je lacnou záležitosťou. Stovky obchodných domov zarábajú každoročne obrovské množstvo peňazí na nákladných a čo najoriginálnejších kostýmoch. Kozmetické salóny ponúkajú líčenie za indiána, Kleopatru, či mimozemšťana. Na ničom sa nešetrí, veď je karneval, chuť na zábavu stavia hrádzé všetkým predstúpkom zdržanlivosti. V poslednom fašiangovom týždni majú slovo ženy. Môžu totiž nožničkami odstrhnúť všetky kravaty, ktoré zočia v blízkom okolí a na to si dávajú pozor najmä úradníci bánk, či podnikatelia, pre ktorých je prilichavý oblek s elegantnou kravatou pravcovným predpisom.

Božské karnevaly. Fašiangy. Stanú sa znova oslňujúcimi emanáciami fantázie, nespútanosti a hry tak ako kedysi? Nájdú si tvoriejšiu podobu? Nezmiznú z ročného kolobehu tak ako sa to stalo s mnohými obradmi, ktoré oddávna tvorili jeho súčasť?

Text: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

Foto: MIROSŁAW KLIMKIEWICZ

Krakovský karneval v pestrých farbách ohňostrojov

EMO BOHÚŇ

HRADNÁ PANI

Nedávno, medzi Žilinou a Bratislavou, soznámil som sa vo vlaku s jedným mladším pánom, ktorý sa mi predstavil, že on je Pongrác.

Pongrácovcov je na Slovensku veľmi mnoho. Je ich niekoľko rozvetvených rodín, ktoré nie sú všetky v príbuzenstve. Sú medzi nimi bývalí grófi, zemania, sedmoslívári a potom obyčajní smrečníci, bez titulov a címerov. Niektorí z nich kedysi mali veľké majetky, hnosné rangy a ich rodinná kronika píše o ich hrdinských činoch v dávnej minulosti. Sociálne revolúcie posledných sto rokov však rozmrivily tieto mohutné domániá, rozdelili tisícjutrové statky, pobraly kaštiele a kúrie, takže teraz už všetci Pongrácovci sú rovnakí, nikto z nich nemá nič.

Staré rezidencie týchto starých rodov premenené boli na pálenice, alebo opustené sa pomaly rozpadávajú. Čez ich slepé obloky viesť skúči a strecha bez šindľov, ako ohrozená kostra žalostne vŕzga. V puklinách hrubých múrov a v škárah vytrhanej podlahy rastie bodlač a šípkové ruže a v noci tu húka sova, poletujú netopiere, strašia mňátohy a blúdia duchovia, čo nenašli pokoja v hrobe.

Tak je tomu už na tomto svete. Všetko raz pominie...

Tento pán Pongrác, čo som sa s ním soznámil vo vlaku, hovoril, že je obchodníkom a neprejavoval primnomo úcty voči svojim predkom.

– Každý sa živí ako vie – vravel. – Moji predkovia bojovali s Turkami a ja bojujem s orgánmi Hospodárskej kontrolnej služby. Život je boj! – povedal filozoficky a ponúkol ma studenou pečenou tefacinou a kvasenými uhorkami.

– Apropos, kvasené uhorky! Máte rád kvasené uhorky? Ja hroźne. Myslím, že túto priam dravčiu chuť ku kvaseným uhorkám máme v rode. Jeden môj predok, istý gróf Štefan Pongrác sa vraj z kvasených uhorek na smrť prejedol.

– Štefan Pongrác z Nedeckého zámku?

– Ten.

– Čo vojnu chcel viesť proti Banskej Bystriči? Áno? Ved tú história poznám, ale o tom som nikde nepočul, že by sa bol niekdajší Štefan Pongrác, s odpustením za slovo, od uhorek prežral na smrť. To je mi nôvum v tejto roztomilej histórii.

Môj spolcestujúci však tvrdil túto nehoráznosť neochvejne, a touto pažravosťou zatiaľoval skvelú pamiatku blázivého grófa Štefana Pongráca. Asi si myslí, že sa to tak slúší v dnešných pokrokových časoch.

Asi päťdesať rokov je tomu, čo Koloman Mikszáth napísal román o tomto pitoresknom a strešenom prípade, ktorého hrdinom bol nedecký Štefan Pongrác. Tento román bol sfilmovaný a premietaný do tohto leta na filmovom festivale v Mariánskych Lážiach. Pred

niekoľkými rokmi preložil som tento román do slovenčiny a vychádzal v pokračovaní v "Novom svete". Poznám teda dobre prípad so Štefanom Pongrácom a i to viem, že Mikszáth, tento skvelý rozprávkár, opriadol podstatný dej svojou spisovateľskou fantáziou.

Nakoľko ma neobyčajne zaujímalá táto donkichotská príhoda, šiel som vtedy sám za holou pravdou a zistil som ju tak, ako ju tu podávam:

***

Gróf Štefan Pongrác žil asi pred osiemdesiatimi rokmi vo svojom zemianskom kaštieli v Nedeci, blízko Žiliny.

Bol to tichý, neškodný blázón, ktorý normálne myslí a logicky konal, keď išlo o všedné veci života a kolieska mu v hlave začaly preskakovať len vtedy, keď obzrel sa do minulosti svojho slávneho rodu a zadíval sa na obrazy svojich predkov. Vtedy si myslí, že je feudálom, že je hradným pánom a že žije v pätnástom storočí. Nechcel uznať, že od rytierskych časov, ktoré žijú iba v jeho blúznivých predstavách, prešlo už aspoň päťsto rokov, že čas pádi tak rýchle, že sa už pieskovými hodinami merať nedá a že blízko jeho kaštieľa už stavajú trať košickobanskéj železnice.

A preto na svojom hrade žil tak, ako by sa bol život zastavil pred poltisícročím. Večer vyťahoval a ráno spúšťal padací most, služobníctvo si odieval do stredovekých šiat a pri strieľňach a cimburiach stála stráž s pikami a halapartiňami. I starý kanón mal na hrade, ktorý sa zapaloval knôtom a plnil sa čiste solídnym pušným prachom, kamennými a železnými guľkami odpredu.

Toto bolo jeho ccelé nevinné bláznovstvo a všetci čo ho poznali a stýkali sa s ním, nechali mu túto romantickú hračku a nesnažili sa mu kaziť tieto jeho krásne sny. Veď nikomu tým neublížil.

Ale i sny bývajú niekedy nebezpečné. A to vtedy, keď ich strakatá fantázia pomicia sa so šedivou farbou skutočnosti. Vtedy blázivé myšlienky explodujú ako nitroglycerín. Tak sa Štefanovi Pongrácovovi raz pomútilo v hlave, ale dokonale.

Začalo sa to celkom nevinne.

Niektoj jeho urodzený pán brat opýtal sa ho raz, že ako je to možné, že jeho hrad nemá hradnú panu. Lebo Pongrác bol slobodným mládencom.

– To je pravda, to je chyba – zamrmhal si a tátu myšlienka sa ho chytila ako pes ježa. Zaoberal sa ňou stále. Ale ako získať hradnú panu, keď sa oženiť nechcel. No náhoda mu dobre pomohla.

O nejaký čas bol v Žiline výročný jarmok. Taký jarmok je neobyčajnou udalosťou pre široké okolie. To bol vtedy veľtrh, na ktorom

ukazovali remeselníci svoje majstrovské výrobky a tiež za mieme ceny predávali. Tam boli kušnieri z Mošoviec, čo predávali kožuchy, ľupčania postejo na kone, bolo tam z Oravy plátno, z Liptova remeň, z Trenčianskej súkno, zo Zliechova varešky a habarky, zo Zvolena klobúky a z Ružomberka medovníky, z Turaj sudy, kolesá a rebriny. Cigáni predávali potkovy, gramble a kutáče a z Mezifíčia predávali literatúru o Genovéve, Jánošíkovi, Rinaldo Rinaldinim, kalendáre, snáre, sväté obrázky, pátrický a Nábožné výlevy. Celé námestie preplnené bolo výkladnými šiatrami, krikom a dobrou vôňou pečeného mäsa, ktoré sa na veľkých ťapšiach voľne picklo. Klobása, z ktorej len tak kvapkal, merala sa na rífy, bryndza, syr a tvaroh na funty a víno na hoľby. No, bolo tam všetkého, čo si len telo a duša zažiadala.

Ale najväčšou senzáciou jarmoku boli vari predsa len komedianti, ktorí došli na túto príležitosť z bratských Čiech. Tam sa producirovali so všeljakými tažkými guľami centovými, ktoré dvihali ako páperie a horiacou smolou, ktorú hľtali ako džgance.

Nuž ale najkrajšia bola z nich tá pani ženská, čo na tom dróte chodila, ako iní po širokej ceste. Kývala nad sebou dáždnikom, čo bol pomaľovaný vtákmi a zázračnými kvetinami a usnievala sa na obecenstvo. Čažko by jej bolo uhnádnuť vek, lebo tvára mala namaľovanú, ale podľa toho ako jej formy voľne poletovaly, mohla mať rokov viac ako dosť.

Táto ženská osoba upútala pozornosť Štefana Pongráca, ktorý došiel na jarmok nakúpiť maličkosti.

– Začo predáš toto dievča? – opýtal sa šéfa tohto uneleckého podniku.

– K akému cieľu vaša urodzenosť? – opýtal sa pán šéf pokorne.

– Do toho fa nič, ty lapikurkár, ale keď chceš vedieť, potrebujem paniu pre svoj dom.

Zjednali sa. Starý Pongrác zaplatil asi sto zlatých a slečinku posadil na koč.

– Ako sa voláš? – opýtal sa.

– Estella Astória Gracióza.

– Odo dneška sa budeš volať Filoména Domína Nobilla! Nauč sa to meno, lebo bude z teba veľká a vznešená dáma. Budeš chodiť v samom hodvábe, ťažkom zamate a brokáte. Obúvať sa budeš do atlasových topánok, do čižničiek ku kordovánu so zlatými ostrohami.

***

Tak sa i stalo a nedecký hrad mal hradnú panu. A nebolo by sa nič zvláštnego prihodilo, keby sa vznešená pani nebola medzi ošarpanými múrmami, vo veľkých izbách a širokých chodbách nudila. Z nudy sa zamilavala do učiteľa francúzštiny a jedného pekného dňa bez rozlúčky opustila chmúrmy nedecký hrad a zmizla s pánom učiteľom bez stopy. Myslela však i na svoju budúnosť a preto nezabudla si vziať na cestu nejaké maličkosti zo zlata.

Preukrutne sa nahneval Štefan Pongrác a poslal rýchlobéžcov a zvedov za nevdačnicou

na všetky strany. Títo o niekoľko dní priniesli mu zprávu, že pani hradu tohto času je v Banskej Bystrici, a to v hoteli Červený Rak, v mužnom a lúbostnom objatí pána učiteľa francúzskej reči.

Napsal list na slávny magistrát Banskej Bystrice a poslal ho najrýchlejším svojim poslom. V liste písal, že nakoľko je spomenutá jeho majetkom, aby ju v reťazoch dodali do Nededu. Tam však na grófov odkaz sa zamislili a poslovi povedali, že aby povedal urodenému pánovi, že existuje osobná sloboda a každý ide do toho mesta a do toho hotela, ktorý sa mu práve zapáči.

Na tento odkaz sa starý Pongrác nahneval ďalej viac a poslal druhého posla s ultimátom. Keď mesto Banská Bystrica Estellu nedodá do troch dní, tak potiahne so svojím vojskom proti nim a mesto rozstrela, že kameň na kamene z neho neostane.

A nakoľko Estella ani dobrovoľne, a ani v reťazoch ani v štvrtý deň nedošla, Štefan Pongrác vyhlásil mobilizáciu. Dvaja paholci chodili s krvavým mečom z dediny do dediny a volali národ do boja!

Za niekoľko dní nasbieralo sa v nedeckom zámku rozličných trhanov a povačov, tulákov a žobrákov do tristo.

Za ten čas v zámku nezaháľali a robili sa horúčkovité prípravy na vojnu. Starý kanón vyšmiglovali a vo výhni kováči kuli piky, šable a buzogáne.

***

Bola nedele a nádherné, slnečné letné predpoludnie. V reštaurácii u Folkmanov v Žiline, ako každý týždeň i teraz sišli sa páni zo slúžnodvorského úradu a z magistrátu, aby vypili dva-tri poháre piva na malý perkeltik a pobesedovali si. Pán mešťanosta práve rozprával históriu o starom medvedovi, čo bol strelený vo vrútockých horách, keď zrazu na námestí ozval sa mohutný krik, rev a lomož, že sa obloky otriasaly. Čo sa to vonku robi?

To sa robí, že vznešený pán Štefan Pongrác tiahne do boja, vedie svoju armádu proti neposlušnému mestu, Banskej Bystrici.

Vedúci páni okresu a mesta ani tušenia nemajú o čo ide, len vidia obraz, ktorý priomína stredovek a ktorý nechápu.

Pongrác kráča na veľkom bielom koni. Na hlate má čákov s bielym chocholom a okolo drieču má opásanú ozrutánsku šablu. Za ním na vraných koňoch idú dva zbrojnoši a pred ním na koni malý a hrbatý človek súčka na pastierskej trúbe nejaký generálmarš. Za Pongrácom a zbrojnošmi ide bosá a pikami, šablami, palicami ozbrojená sberba, ktorá revere plných hrdiel. Za touto peknou armádou ide trén. Štyri vozy, ľahane osmimi volmi, sú naložené múkou, slaninou a ovsom.

– Ten Pongrác sa akiste načisto zbláznil!

Páni nechajú pivo a perkelt a sbehnu na ulicu. Utekajú cez námestie proti Pongrácovmu.

Mešťanosta je múdry človek. Sŕhne klobúk pred grófom.

– Budte srdečne vítaný v našom meste! Kam sa uberáte, pán gróf a čo je to za spoľočnosť za vami?

– To je moja armáda! – odpovedá hrdo a vypne sa na sedle. Vyhlásil som vojnu Banskej Bystrici a teraz tiahnem proti nej, aby som ju na omrvinky rozstrelal! – Obzrel sa na kanón, ktorý bol zavesený za jeden voz.

– Ale prečo?

– Preto, lebo..., – a gróf v rečníkom štýle a hlasom rozpovedal prírodu s Estellou a potupu, ktorá stihla nedecký zámok a jeho pána.

S bláznom treba po bláznovsky, povedal si v sebe pán mešťanosta a nahlas so zvýšeným hlasom povedal toto:

– Nech Pán Boh a Panna Mária požehná tvoje zbrane! Tvoj hnev je spravodlivý. Ale prečo my žilinskí slobodní, ale tvojej vznešenosť oddaní občania sme vypadli z tvojej milosti? A čo my nemôžeme ísť s tebou do vŕšazného boja? Áno, Žilina ide s tebou!

Tieto slová dojaly starého grófa, že ani nezbadal, že mešťanosta mu už tyká.

– Teda šli by ste so mnou?

Mešťanosta nemal meč, ktorý by bol z pošvy vytrhol a preto len vytasil pravú ruku, keď nadšene zvolal:

– Vitam et sangvinem pro vojvodca nostro Štefanum Pongracum!

– Vivat, vivat! – kričali ostatní, ktorí hneď pochopili o čo ide. Dostal Pongráca od tejto bláznivej myšlienky, z ktorej by mohol byť krajinský škandál.

– A preto sostúpte, pán gróf, so svojho koňa a podle do Folkmanov na jeden špricer, než potiahnete ďalej do boja! V hostinci sa dohodneme na spoločnom vojnovom pláne.

– A čo dotiaľ moja armáda?

– Tá nech sa utáborí a čaká.

Pongrác vydal povel na pohov, sostúpil s koňa a šiel s pánnimi do hostinca. Na stôl prišiel hneď liter, potom druhý liter a potom i tretí, a potom šampanské, našiel sa i Cigán s muzikou a ráno našlo pána grófa pod stolom.

Žobrácku armádu mestskí hajdúsi rozohnali a voly trafily samy domov.

Takto sa skončilo pripravované obliehanie Banskej Bystrice.

Starý Pongrác potom asi za tri roky umrel. Porazilo ho. To bola príčina jeho smrti a nie kvasené uhorky, ako to tvrdil jeho nehodný potomok vo vlaku.

(Z knihy *Zaprášené histórie*, Bratislava 1948)

ZO ZASADANIA PREDSEDNÍCTVA ÚV KSSČaS

Tesne pred Vianocami, 18. decembra min. roka sa na pracovnom zasadnutí v Krakove zišlo predsedníctvo ústredného výboru našej Spoločnosti a zjazdový výbor. Jeho rokovanie, ktoré viedol predseda ÚV E. Mišinec, boli venované o.i. zabezpečeniu činnosti ÚV v predzjazdovom období, prípravám na IX. zjazdu a organizačným záležostiam.

V prvom rade sa členovia predsedníctva zaoberali otázkou zabezpečenia práca ústredného výboru v súvislosti so žiadostou tajomníka ÚV o uvoľnenie z funkcie, ktorú plenárne zasadanie ÚV dňa 20.11.94 odmietlo do času zjazdu. Aby prípravy k zjazdu a iné práce spojené so zavŕšením rozpočtového roka mohli prebiehať narušene, predsedníctvo prijalo návrh tajomníka ÚV, že za dodatočnú odmenu bude do zjazdu plniť svoju funkciu.

V súvislosti s konciacim sa rozpočtovým rokom sa veľa pozornosti venovalo predsedníctvo ÚV finančným otázkam, najmä niekoľkým nerozpočítaným zálohám spred dvoch rokov a nezaplateným účtom. V tomto kontexte bolo rozhodné, že celú vec treba čo najskôr dôkladne preskúmať a vysvetliť, aby otázka nerozpočítaných záloh a účtov bola do 15. januára t.r. definitívne urovnana.

Samozrejme k hlavným tématom rokovania patrili prípravy k IX. zjazdu Spoločnosti. Členovia predsedníctva a zjazdového výboru sa o.i. oboznámili s predpokladanými nákladmi na zjazd a prediskutovali zoznam hostí z domova a zo zahraničia, ktorí budú pozvaní na rokovania najvyššieho krajanského fóra. Vy počuli si tiež návrh niektorých zmien v statuach Spoločnosti, o ktorých by sa na zjazde malo rokovať.

Na záver zasadania sa predsedníctvo zaobralo viacerými organizačnými otázkami, v tom aj problematikou slovenského školstva na Spiši a Orave, urovnáním otázky štipendíu našich študentov na Slovensku, ako aj činnosti našej tlačiarne v pozajazdovom období a ďalšími problémami.

J.Š.

DAR ORAVCOV SVÄTÉMU OTCOVÍ

Hoci Vianoce sú už za nami, chceme pripomenúť, aký pekný darček pripravili Oravci Svätému otcovovi k Vianočným sviatkom. V osade Havrania nad Záhradou pred Vianocami zočali takmer dvadsaťosem metrový smrek, na ktorom narátali 125 letokruhov. Pre obyvateľov Záhradnej to bola veľká udalosť. Spoločne s pomocným biskupom Spišskej diecézy Mons. Andrejom Imrichom si zaspievali niekoľko slovenských kolied a pomodlili sa za šťastnú cestu vianočného stromčeka do Vatikánu.

Tento dar slovenského ľudu spolu s ďalšími štyridesiatimi jedličkami, oravskými ozdobkami a ďalšími darmi z celej Oravy poputoval do Vatikánu k Svätému Otcovi, aby sa na Štedrý večer ukazal celému svetu.

Krajanskí žiaci v Slovenskom národnom literárnom múzeu. Foto: J. Pivovarčík

KRAJANSKÉ DETI NA SLOVENSKU

Nič tak nevie potiešiť žiakov navštievujúcich hodiny slovenčiny ako zaujímavý zájazd na Slovensko. Práve taký pripravil v decembri minulého roka Obvodný výbor KSSČaS na Spiši a Miestna odbočka Matice slovenskej v Kacvíne. Zúčastnila sa ho krajanská školopovinná mládež z Kacvína (6 žiakov), Krempáč (15 žiakov) a Novej Belej (14 žiakov).

Zraz účastníkov zájazdu organizátori určili pri hranicnom priechode v Nedeci, odkiaľ po kračovali v ceste slovenským autobusom až do Martina. Tam si žiaci prezreli Slovenské národné literárne múzeum, kde sa počas osobitnej prednášky mali možnosť oboznámiť so slovenskou kultúrou Slovenska. Navštívili aj Slovenské národné múzeum, kde si však pre nedostatok času prezreli len národopisnú zbierku, ktorá sa našim žiakom slovenčinu najviac páčila a budú na ňu dlho spomínať. Ved' všetci pochádzajú z gaudovských rodín a exponované predmety hmotnej kultúry slovenského ľudu nie sú im cudzie.

Po návrate Slovenského národného múzea sa žiaci premiestnili do sídlia najstaršej národnej inštitúcie Slovákov – Matice slovenskej na Hostihore, kde si vypočuli krátku prednášku o knižnej kultúre na Slovensku a zvlášť o činnosti Matice slovenskej v tejto oblasti. Potom Členské ústredie MS pripravilo pre krajanskú mládež zo Spiša malé pohostenie. Pri tejto príležitosti žiaci obdržali aj mikulášske darčeky. Žiaľ, na prehliadku mesta ostalo žiakom len málo času.

Aj keď táto vlastivedná exkurzia trvala krátko, priniesla našim žiakom množstvo nezabudnuteľných dojmov. Bolo by dobre pouvažovať, podotýkali učitelia, ktorí sprevádzali svojich žiakov, či by sa podobne exkurzie nedalo organizovať ďalej. Ved' pomaňajú upevňovať národné povedomie krajanskej mládeže. Treba priznať, že sme túto otázkou trošku zanedobili. (jp)

***

V miene Obvodného výboru našej Spoločnosti na Spiši, rodičov a najmä školskej

mládeže z Kacvína, Novej Belej a Krempáč chcem touto cestou srdečne podakovať Členskému ústrediu Matice slovenskej v Martine za pomoc v uskutočnení pekného zájazdu krajanských detí do Martina, ktorý priniesol našim žiakom množstvo nezabudnuteľných dojmov.

ANTON PIVOVARČÍK
Predseda OV KSSČaS
na Spiši

KACVÍN

V krajanskej klubovni v Kacvíne sa v druhý vianočný sviatok konala členská schôdza miestnej skupiny Spoločnosti, ktorú viedol predseda MS Jozef Kuchta. Napriek sviatočnému dňu prišlo na schôdzu hodne krajjanov, ktorí – súhlasne s programom zasadania – zhodnotili svoju činnosť v uplynulom období. Treba predovšetkým konštatovať, že po obnovení slovenských bohoslužieb v tejto obci, krajanské hnutie výrazne oživo. A aj keď v činnosti MS a jeho výboru sú ešte nedostatky, medzi ďalším príliš malý počet detí na vyučovaní slovenčiny v miestnej škole, krajania prejavujú iniciatívu a zvýšený záujem o činnosť MS. S uznaním preto hovorili o dvoch podujatiach v poslednom období – zájazdoch dospelých, ako aj školskej mládeže na Slovensko, ktoré zorganizoval predseda OV Anton Pivovarčík.

Veľa pozornosti venovali účastníci schôdze majetkovým otázkam svojho spolku, v tom o.i. potrebe inventarizácie, urovnania otázky urbárskych podielov MS a najmä o potrebe začiatia výstavby krajanskej klubovne, ktorá sa pre nedostatok finančných prostriedkov odkladá už niekoľko rokov. Krajania rozhodli, že k majetkovým otázkam sa vrátia na nasledujúcej schôdze. Niektoré otázkou spojené s výstavbou klubovne, ako aj so slovenskými bohoslužbami vysvetlil tajomník ÚV L. Molitoris, ktorý zároveň oboznámiť prítomných s niektorými aspektami činnosti ústredného výboru Spoločnosti.

Počas diskusie veľa miesta venovali krajania slovenským bohoslužbám, najmä niektorým nedoriešeným otázkam. V súvislosti s tým bolo rozhodné, že celú vec treba čo najskôr ujasniť v metropolitnej kúrii v Krakove.

Na záver zasadania sa účastníci schôdze zamýšľali nad návrhom usporiadať pre členov MS krajanský večierok. Keďže na Silvestra by to nestihli, rozhodli sa večierok zorganizovať cez fašiangy.

J.Š.

NAŠA VLAST – SLOVENSKO

Už viackrát som zdôrazňoval našu tožnosť, podčiarkoval, že patríme k Slovensku. Ľudské charaktere sú však labilné, menia sa podľa vetra. V dnešných demokratických časoch nie je nič potrebnéjšie ako pevný postoj. Celá naša energia by sa mala zoskupiť na láske k vlasti. Ale ako? Nemali by sme sa dať zviesť hmotnými, alebo finančnými výhodami, ale mali by sme vlast milovať ako vlastnú matku, ku ktorej s nádejou upierame oči. Mali by sme si brať ponaučenie od našich národných buditeľov, ktorí za svoju národnosť sedeli v žalároch. Tu spomeniem aj nebohého Mons. Andreja Hlinku. Bol to človek, ktorému na srdci ležalo len dobro a povznese nie milovaného slovenského národa. Bojoval za jeho slobodu, proti útlaku, ktorý naň uvrhol druhý národ.

Ziaľajúce krajania sa pozerajú na Slovensko z ekonomickej stránky, čo využívajú mnohí naši neprajníci. Tí nám častokrát chcú vziať to najcennejšie – našu národnosť. A keby sme, drahí krajania, stratili tú, stratíme ľudsú dôstojnosť a predovšetkým sami seba. Aj v Starom Zákone sa hovorí, že prvorodený brat ustúpil bratovi prvenstvo za misku šošovice. To všemocné slovo biznis dnes vládne všade. Na jeho povel všetci prevracajú kabáty. A to sa dnes veľa hovorí o rozvíjaní vzájomných vzťahov. Ale akých, keď v novovorcom euregióne, kde sú zastúpené samosprávy, chýbajú predstavitelia menšiny?

Pozerajme na svoju vlast s láskou a uskutočňujme ju aj v svojom správaní a činoch. Raz som stretol ističho Spišiaka, ktorý so mnou cestoval v autobuse na hraničný príechod. Na moju otázku kam sa vyberá, odvetil, že do Čiech. Bolo to dávno po vzniku samostatného Slovenska, a tak ma jeho odpoveď veľmi rozhorčila. Vezmiame rozum do hrsti a budíme sami sebou, krajani, ktorí milujú svoju vlast! Nakoniec by som chcel zacitovať úryvok z básne slovenského básnika Tichomíra Milkina (vlastným menom Ján Donoval):

"Vlast moja, čo je a kde je,
že mi tak dušu rozohreje?
Mne vlastou je môj národ drahý,
ten spôsob, jak svet poníma,
spev, zvyky, za slobodu snahy,
mne vlastou je reč matkina,
kde národ môj mi rozkvietie,
tam moja vlast je na svete."

ANTON PIVOVARČÍK

GRATULUJEME

Gratulujeme krajani Albínovi Pacholskému k jeho zvoleniu za dolnozubického ríchára a želáme mu, aby v tejto zodpovednej funkcií dosiahol mnoho úspechov v prospech celej obce. Zároveň dúfame, že ríchárske

povinnosti mu dovolia nadálej aktívne pôsobiť aj v našej krajanskej organizácii.

Spoločnosť
a redakcia Života

VIANOCE V KRAKOVE

Tesne pred vianočnými sviatkami redakcia Života pripravila už po druhý raz štědrovečerné stretnutie, ktoré sa popri redaktoroch zúčastnili aj činitelia ústredného výboru a krajkovskej miestnej skupiny Spoločnosti, pracovníci našej tlačiarne, Katedry slavistiky Jagellonskej univerzity, krajkanské študentky tejto vysokej školy a ďalší. V milom ovzduší sme strávili niekoľko hodín. Spoločne sme sa delili oblátkou, spievali slovenské koledy, zaspomínali na končiaci sa starý rok a do nového opopriali všetko najlepšie.

Podobné oblátkové stretnutie pripravila na 3. januára t.r. Miestna skupina Spoločnosti v Krakove. Začiatok nového roka uvítali spolu členovia miestnej skupiny, ústredného výboru a redakcie Života časou šampanského a do budúcnosti si popriali všetko najlepšie. Na záver stretnutia spoločne zaspievali niekoľko slovenských a poľských kolied. (jp)

VIANOČNÝ KONCERT

Stalo sa už dobrým zvykom, že vystúpenia slovenských umelcov, ktorí hostujú v Krakove na pozvanie Slovenského inštitútu vo Varšave a Slovenského vyslanectva, sa konajú v Mestskej kultúrnej stredisku.

Na vianočnom koncerte sa predstavili umelci a zároveň pedagógovia HF VŠMU v Bratislave – Jozef Ďurina, sólohobojista orchestra SND a Otakar Šebesta, komorný klavírista. Predniesli skladby pre hoboj a klavír G.P. Telemanna, P.G. Boniho, ale aj R. Schumannu, M. Vileca a F. Poulenca.

Škoda, že vynikajúce interpretačné umenie Bratislavského komorného tria, ktoré pre chorožu sólistky Idy Kirilovej nevystúpilo v plnom zložení, si vypočula len hŕstka milovníkov slovenského umenia.

Koncert nielenž prispel ku krásnej vianočnej nálade, ale aj otvoril súhrnnú prehliadku slovenského umenia, ktorú v tomto roku J. Ďurina a O. Šebesta z Bratislavky koncertujú v Krakove. Foto: J. Pivovarčík

pripravilo Medzinárodné centrum kultúry v Krakove, ktoré bolo tiež jedným zo spoluorganizátorov koncertu.

Po vystúpení v Krakove, umelcov čakal ďalej koncert vo Varšave. Pred odchodom však nechýbal tradičný kalíšok vína a milý rozhovor.

V.J.

NAŠE PLUSY A MÍNUSY

Zo dňa na deň sa čoraz viac blížime k zjazdu našej Spoločnosti. Preto nebude od veci pouvažovať o práci ústredného výboru a o našej činnosti vôbec. V období od predošlého zjazdu, ktoré bolo dosť dlhé, navždy nás opustilo hodne dobrých a obetavých krajanov, zaslužencov pre našu kultúru. Mnoho ďalších osťalo a už z tohto dôvodu neprejavuje o našu činnosť taký záujem ako kedysi. Je to zvlášť viditeľné v jednotlivých miestnych skupinách, ktoré vo svojej práci viac alebo menej ochabli.

Zdá sa mi, že ďalšou príčinou oslabnutia miestnych skupín je nedostatok finančných prostriedkov na kultúrnu činnosť. Bez nich si ľahko predstaviť ďalšiu prácu našich súborov, kapiel, či divadelných krúžkov. Nejde predsa o platenie účinkujúcim, ale o ich vybavenie a spojení tým najnutnejším zariadením. A keďže sme do súborov neinvestovali, keď nemáme peniaze ani na ich prepravu (na vystúpenia), ocíli sme sa v stave totálneho poklesu našej kultúrnej činnosti. Akoby aj nie, keď máme skoro úplne optrebené kroje či hudobné nástroje a súbory nemajú za čo vystupovať po teréne. Ich existencia tým stratila zmysel. Výsledok je taký, že dnes máme prakticky len jeden divadelný krúžok a jeden folklórny súbor, aj ten zdá sa mi, že len na papieri.

Neviem, a ani naši čitatelia nevedia, či aj kúpa sídla Spoločnosti a zaobranie sa len ním neprispela k tomu, že nám postupne zanikli naše súbory a hudobné kapely. Túto zanedbanosť bude treba čo najskôr napráviti. Je sice pravdou, že dnešná mládež nie je taká ochotná a angažovaná ako kedysi. Voľakedy naši chlapci, keď išli cez dedinu, vyspevávali slovenské pesničky, až kým ich vtedajšia milícia nezačala rozháňať, hoci ich spev nikomu na dedine neprckážal. Práve naopak, vtedy sme nemali problém s náborom mládeže do súborov, ibaže spievať vedeli skoro všetci. Ved každý večer "trénovali" cez dedinu.

Možno sa to niekoho dotkne, ale zdá sa mi, že dnešná mládež akoby bola z inej planéty, je akási lenivá, nič sa jej nechce. A keď sa už pre čosi rozhodne, tak to musí byť niečo za nicčo. Možno, že sú na vne aj tie nešťastné televízory a videá, no a nespočetné seriály... Nešťastné preto, že kziaľa mladým zrak a okradajú ich o čas.

Vrátime sa však k činnosti ÚV. Je hodne míňusov, o čom som už spomínať, ale boli aj plusy, medzi nimi ten, že ÚV má svoje sídlo a nemusí sa túlať po Krakove. Sme radi, že sa tam ocília aj redakcia Života, ktorá má teraz bližšie k čitateľom. Bolo by však načase vysvetliť, či sa kúpa sídla, jeho opravy, a všetko,

ČITATELIA - REDAKCIA * REDAKCE - ČTENÁŘI

čo s tým súvisí, neuskutočňovalo na úkor našich súborov, klubovní a celej kultúrnej činnosti, ktorá – ako som už povedal – v tomto medzizajzdovom období výrazne poklesla.

F.II.

ZDOKONALUJME SVOJU PRÁCU

Neviem ako iným, ale mne život ubicha veľmi rýchlo. Napreduje mísťovými krokmi, tak, ako štát vo svojich premenách. Všetko sa privatizuje, čo vidieť hlavne vo veľkých mestách. Našich utiahnutých dediniek sa to týka menej, ale predsa. Pribudli súkromné obchody, firmy, žiaľ nie také, ktoré by prispeli k rozvoju nášho poľnohospodárstva.

V Kacvíne sa už 30 rokov zaobral vymenovaním komínov hasičský zbor. Robili túto prácu naozaj svedomite, presne podľa predpisov. Ale prišla privatizácia a vznikla súkromná komínárska firma. Jej pracovníci však skôr než začnú prácu u zákazníka, pýtajú si peniaze. Dokonca vyhlasujú, že poplatky treba platiť aj vtedy, keď nie sú čistené komíny. Čo je to za zvláštny spôsob zarabania peňazí?

Ich práca je len hocjaká. Komíny čistia dvakrát do roka, čo nie je v súlade s protipožiarými predpismi. A v sporánoch sa predsa kúri každý deň.

Zišlo by sa povedať – kto nepracuje, nech neje. Veď naša práca svedčí o našom charaktere a v nejednom prípade rozhoduje aj o na-

šej budúcnosti. Tak teda – ako si postelieš, tak budeš spať.

A.P.

KRAKOVSKÁ KRONIKA

V poslednom štvrtročí 1994 sa v Krakove konalo niekoľko zaujímavých umelcových podujatí, ktoré tunajším návštěvníkom priblížili českú kultúru:

V deň štátneho svätku ČR, 28. októbra, sa v kultúrom dome Solvay a klube modernej hudby Malwa konal slávnostný koncert českej hudby. Iniciátorom podujatia bol predseda Spoločnosti Poľsko-Čechy-Slovensko Jerzy Chmielowiec. Na koncerte vystúpili poprední krakoví umelci – I. Szota, E. Warta-Šmitana, K. Szota, M. Westrych a A. Szota. Okrem väčnej hudby A. Dvořáka, B. Smetanu a poľského skladateľa českého pôvodu J. Stefaňa zaznali aj české evergreeny v podaní J. Božkya. Obidva koncerty navštívili generálny konzul ČR Josef Byrtus a podpredsedníčka krakovskej MS I. lelena Rákosníková.

17. decembra sa zas v kultúrom dome Podgórze uskutočnila umelcecko-literáma beseda pod názvom "Jeho excellencia Josef Švejk", ktorá bola venovaná tvorbe Jaroslava Haška. Stretnutia viedla krakovská herečka Magdalena Sokolowska a najvýznamnejší poľský "Švejkológ" Leszek Mazan. Besedu doplnila vernisáž výstavy o diele J. Haška a

spestrila ju ochutnávka piva a pizza, keďže na pravé české knedliky je potrebná polohrubá múka, žiaľ, nedosiahnutelná v krakovských obchodoch. Našu Spoločnosť na tomto stretnutí reprezentovala Helena Rákosníková a J. Božký, ktorý zaspieval obecenstvu "Za císaře pána" a niekoľko iných evergreenov.

JERZY M. BOŽKÝ

PRVÁ RICHTÁRKA NA SPIŠI

K neobvyklej udalosti došlo v nedele 27. novembra minulého roka v Repiskách. Na obecnej volebnej schôdzi Reštaurácia snáď po prvýkrát v dejinách Spiša zvolili za svoju richtára mladú 36-ročnú ženu Máriu Šoltýsovú, rodencu Pavlíkovú.

Nedelňajšia schôdza mala dosť búrlivý príbeh. Napriek rôznom protichodným názorom a početnej prevahе mužov, volby vyhrala žena, ktorá svojho súpera J. Bryju zdolala ôsmimi hlasmi. Novú richtáru v tejto zodpovednej funkcií čaká iste veľa problémov a prekážok, aspoň vo počiatocnom období. Veľkú pomoc v "riadení obce" jej však prisľubil sedemčlenný richtársky výbor. Držíme ho za slovo a novozvolenej richtárke Márii Šoltýsovej želáme v tejto funkcií veľa zdaru.

Poznamenajme, že počas minuloročných volieb do gminnej samosprávy Reštaurácia zvolila za poslankynu taktiež ženu – Mariu Macicakovú. Ako vidíme "nežné pohlavie" v Repiskách sa chopilo iníciatívy.(jp)

ODIŠLI OD NÁS

13. novembra 1994 zomrel v Pekelníku vo veku 82 rokov kraján

JOZEF PASTOREK

Zosnulý bol jedným z najstarších členov našej Spoločnosti. Patril k spoluzakladateľom miestnej skupiny v Pekelníku a jej dlhoročným aktivistom. Bol tiež členom Spolku sv. Vojtecha, ktorý bol nedávno obnovený na Orave. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek.

Cesť jeho pamiatke!

MS KSSČaS
v Pekelníku

od nás dobrá krajanka, manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji.

MS KSSČaS
v Nedeci

Krajanovi Michalovi Neupauerovi, dlhoročnému obetavému činiteľovi Spoločnosti v Nedeci, hlbokú sústrast v súvislosti s úmrtím sestry Márie vyjadruje

MS, OV KSSČaS
a redakcia Života

*
4. decembra 1994 zomrel náhle vo veku 60 rokov dolnozubický krajan

FRANTIŠEK SOLAVA

Zosnulý, príslušník známej krajanskej rodiny Sofavcov, bol dlhoročným členom našej Spoločnosti a čitateľom Života. Skoro 50 rokov účinkoval v horozubickej dychovke a istý čas bol aj jej kapelníkom. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

MS KSSČaS
v Hornej a Dolnej Zubriec

*
29. decembra 1994 zomrela v Nedeci vo veku 85 rokov krajanka

MÁRIA PENKOVÁ

rod. Neupauerová

Zosnulá bola dlhoročnou aktívnu členkou našej Spoločnosti a horlivou čitateľkou a propagátorkou Života. Odišla

Predsedovi MS KSSČaS v Hornej Zubriec Michalovi Sofavovi a celej rodine hlbokú sústrast v súvislosti s úmrtím brata Františka vyjadruje

MS, OV a ÚV KSSČaS
a redakcia Života

*

Dňa 24. decembra 1994 umrel v Jablonke vo veku 62 rokov kraján

KAROL ĎUBEK

Zosnulý bol aktívnym členom našej Spoločnosti, členom Obvodného výboru a bývalým predsedom Miestnej skupiny KSSČaS v Jablonke, členom Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha. Odišiel od nás vzorný krajan, čitateľ a propagátor Života.

Nech odpočíva v pokoji.

OV KSSČaS na Orave
MS KSSČaS v Jablonke
výbor Spolku sv. Vojtecha
v Jablonke
MO MIS v Jablonke

Z KALENDÁRA NA FEBRUÁR

Február je mesiac veských protikladov v počasí – na jednej strane máme ešte mrazy, nezriedka dosť veľké, ale na druhej aj teplejšie dni, ktoré sú predzvesťou blížiacej sa jari. Preto tento mesiac, najmä jeho druhú polovicu, môžeme pohľadať za začiatok pestovateľského obdobia. Pre majiteľov zeleninových záhradiek je už najvyšší čas, aby si zabezpečili vhodné osivo zeleniny, ktorú chcú pestovať.

Koncom mesiaca možno začať s prvými výsevmi, najmä do pareniska. Najprv to budú skoré sory šalátu, kalcrábu či kelu a karsfiolu, ktorých priesady vysádzame asi po šestich týždňoch na vopred pripravené záhony. Za pekného počasia možno začať výstavbu fóliovníka, ktorý si šikovný záhradkár vie zhotoviť aj sám. Môže nám poslužiť, najmä keď sa jar oneskoruje, na výscv už spomínanej zeleniny, kapustovitých rastlín, karotky a pod., ktoré neskôr môžeme presadiť na záhony. V lete vo fóliovníku môžeme pestovať uhorky, rajčiaky, melóny, papriku, ba aj baklažány atď. Kto pestuje priesady v pareniskách, musí ich pri silnom slnečnom svetle zaticňovať a za chladného počasia chrániť rohožami. Namiesto zasklených rámov možno použiť aj zdvojenú fóliu. Samozrejme, keď sime začali výsev vo fóliovníku, treba v ňom, podobne ako neskôr pri výsadbe priesad, prikurovať. Ak je príliš chladno, dobre je fóliovník aj utepliť ďalšou fóliou vo vnútri tak, aby vznikla menšia izolačná vrstva. Tým dosiahneme úrodu o 2–3 týždne skôr. Okrem týchto prác pravidelne kontrolujeme uskladnenú zeleninu. Keby začala zahnívať alebo vyrastať, lepšie je ju zakonzervovať (napr. korečkovú zeleninu usušiť) alebo rýchlejšie skonzumovať. Vetraniú udržujeme v pivniciach a skladoch vyrovnanú teplotu.

Záhradníci vo februári pokračujú v práciach nedokončených v predošom mesiaci. Za bezmrazných dní možno ešte narezáť vrúbke z vybraných ovocných stromov, označiť incovkami a uložiť do vlhkého piesku v chladnej pivnici alebo na tienistom mieste vonku v jarne. Keď už mrazy nedosahujú -10°C , možno začať s rezom. Husté koruny stromov presvetľujeme a stromy s nedostatočne dlhými jednoročnými prírastkami, najmä ak prinášajú drobné ovoce, mierne zmladzujeme (na 4 – až 5-ročné drevo). Mladé, v jeseni vysadené stromčeky, primerane skrátime. Ďalšie mladé stromčeky, ktoré ešte nezačali rodiť, režeme iba v takej miere, aká je nevyhnutná na dospelovanie plánovaného tvaru koruny. Pri reze ovocných stromov platí zásada: čím slabší rast stromu, tým hlbší rez. Preriedujeme tiež kríky drobného ovocia, pričom z nich odstraňujeme najstaršie vydrené konáre a nadpočetné jednoročné výhonky.

Keď je február teplý, koncom mesiaca už možno začať štepíť ovocné stromy – najprv kôstkoviny, potom jadroviny. Keď je chladnejšie, je lepšie štepenie odložiť na marec a v prípade jadrovín dokonca na apríl. Veľmi záleží na tom, aby vrúbke neboli vypučané. Dobre je štepíť spojkovaním alebo na kožu nôžku.

Chovatelia hydin musia vo februári venovať viac starostlivosti, tým viac, že je to často mesiac nepriaznivejší ako január. Popri sliepkach v tomto mesiaci začínajú znášku kačice a husi. Už pred začiatom znášky treba ich, a najmä gunáre, lepšie krmit. Znášku usmerňujeme správnu výživou a dĺžkou svetelného dňa. O správnom krímení sime už písali, preto len spomíname, že je dobre (keďže ešte niečo čerstvých zelených krnúv)

pridávať hydine aj suché otrusky z dáteliny alebo lúčnho a lucernového sena.

Na lihanutie sa vyberajú iba vajcia normálneho vajcovitého tvaru, nie veľmi veľké ani veľmi malé. Uskladňovať ich treba v slabo osvetlennej miestnosti, kde je stála teplota od 8 do 12°C . Vajcia by sa mali klásiť na podložky tupým koncom hore. Keď sa kladú ležato, treba ich každý deň obrátiť. Uskladňovanie vajec na lihanutie by nemalo trvať dlhšie ako týždeň.

V tomto mesiaci sa včelári nadálej starajú, aby včelstvá zimovali v pokoji. Po každom snežení, najmä po sujavici, treba skontrolovať, či sa sneh nedostal do letáčových otvorov. Keď áno, treba ho odstrániť. Kým je sypký, včelám neškodí. Ak sa však cez deň začne rozpúšať a cez noc sa na povrchu letáča utvori ľadová kôra, môže včelstvo trpieť nedostatkom vzduchu, čo prezrádza zvýšený hučaním. Ak sneh zaveje celý úľ, netreba mať obavy, lebo cez snchovú vrstvu sa do úľa dostáva dostačok vzduchu. V snchovom záveji včelstvá ideálne zimujú. Sneh odstraňujeme až vtedy, keď sa začne rozpúšať.

Ak sa v tomto mesiaci otepľí a teplota vystúpi na ok. 10°C , včelie chumáče sa postupne uvoľňujú až sa úplne rozpadnú a včely sa hrnú von. Dochádza k očisťovaciemu preletu. Včely krúžia okolo úľov a zavádzajú sa obsahu výkalového vaku. Po návrate do úľa vynášajú z nho mrívce včely a melivo ležiace na podložkách vložených na jeseň. Preto ešte pred preletom by mal včelár sám povyberať podložky, čím by zistil stav včelstva a súčasne mu pomohol pri čistení úľa. Pred preletom treba v blízkosti úľa umiestniť napájadlo. Po prelete včely zvyšujú v úli teplotu, výdatnejšie krímia matku, ktorá postupne zvyšuje počet nakladených vajíčok. Koncom mesiaca je už zaplovaných niekoľko plástov(jš)

KRÁTKO ZO SPIŠA A ORAVY

Nedelečania začali konečne opravu cesty cez obec, rozkopanej v súvislosti s kanalizačnými prácami. Na jeseň upravili okraje cesty a na vozovku položili prvú vrstvu asfaltu. Ako sime sa dozvedeli, na jar tohto roka majú položiť ešte jednu, čím by sa kvalita cesty výrazne zlepšila.

V dňoch 2.–4. decembra 1994 RKS v Dolnom Kubíne zorganizovalo v Rabčiciach tvořivú dielňu s ľudovým maliarom z Horej Zubricie Stanislawom Wyrtelom. Podujatie nazvané Rabčická vandrovka sa uskutočnilo v budove tamojšej pohraničnej stráže a malo za účel oboznámiť učiteľov výtvarnej výchovy a amatérskych maliarov z tejto hornooravskej oblasti s technikou maľby na skle, na čo sa specializuje zubrický umelec Stanislaw Wyr-

tel demonštroval záujemcom rôzne spôsoby sklomaľby a počas besied rozprával o svojej tvorbe. Počas podujatia bola v Rabčiciach aj nevelká výstava Wyrtelových prác.

Na jeseň minulého roka (23.IX.) bol vo Varšave odhalený pamätník spišskému kniazovi Józefovi Stankovi z Nižných Láps, ktorý zahynul počas Varšavského povstania v roku 1944. Pamätník odhalil prímas Poľska kardinál Józef Glemp. Na slávnosti boli aj Spišiaci, hlavné obyvatelia Nižných Láps so svojou znamenitou dychovkou, ktorú viedie náš krajan Štefan Majerčák.

Peniaze zohrávajú dnes veľmi dôležitú úlohu. Asi z toho dôvodu zmenil svoje poslanie učiteľský dom v Malej Lipnici, vybudovaný koncom 80. rokov z gminných prostriedkov. Pôvodne mali v ňom bývať 4 učiteľské rodiny. Nikdy však neboli plne využitý a všetko nasvedčuje tomu, že ani nebude. Pred pár mesiacmi sa v tomto dome naplno udomáčnil zábavný podnik s čudným názvom Mayami. Z oázy kultúry sa tak stal objekt, z ktorého počut' iba hlučnú diskotékou hudbu,

pokrikovanie a nadávky, keďže v budove sa servíruje aj alkohol. Na podobné účely prenajal malolipnický urbársky spolok aj budovu bývalého zdravotníckeho strediska, tzv. Ľudový dom. Majú tam vraj byť akési služby napr. katedráctvo a posilovňa, ale zatiaľ je to iba ďalší zábavný podnik. Hlavné je, že urbárska pokladnica má dodatočný príjem 3 miln zl mesačne.

Ako sime sa dozvedeli od pracovníkov Nedeckého zámku, do novembra minulého roka tento historický objekt navštívil úctyhodný počet záujemcov – 139.290 osôb. Ako vidíme, malebná poloha zámku, jeho neobvyklé dejiny a blízkosť štátnych hraníc právne turistov aj do tohto kúta Poľska.

Popri Nižných Lapšoch a Fridmane má byť Nedeca ďalšou spišskou obcou, kde bude zavedené pomenovanie ulíc. Ako nám povedal mestny richtár Andrzej Froncz, ulice by mali mať o.i. nasledujúce názvy: 3. mája, Nadwodnia, Kamiencie, sv. Bartolomeja, sv. Rozálie, Brovama, sídlisko Kanada a pod.

PETER GLOCKO

DUCH LESA NA PRECHÁDZKE

Stalo sa to ešte v tých dávnych časoch, keď všetky zvieratá žili v lese spoločne. Vybral sa raz Duch lesa na prechádzku. Obzerá si svoje panstvo, chodí po lese, chodí, až ho nohy rozboleli. Stretne koňa:

"Počuj, kôň, môžem sa na tebe povoziť?"
"Môžeš," odpovie kôň.

Chcel si Duch lesa sadnúť koňovi na chrbát, ale kôň je vysoký, nedarí sa mu naň vysadnúť. Oslví koňa: "Zohni sa, aby som ti mohol vysadnúť na chrbát!"

Kôň nemal najmenší chuti sa zohnúť a iba odríkol: "Ak sa chceš na mne povoziť, sám vyskoč na chrbát!"

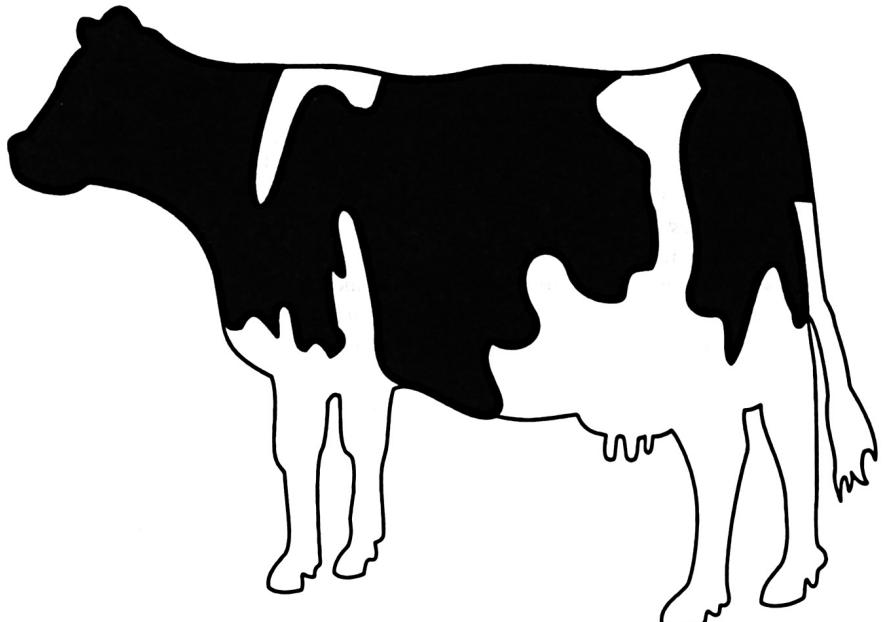
Nahneval sa Duch lesa na lenivého koňa, pýta sa: "Čo si, kôň, žiadaš za to, že si ma povoziť?"

Kôň pridľho nerozmýšľal a odpovedal: "Želám si, aby každý, kto sa chce na mojom chrbte povoziť, sám si na mňa vysadol a nežiadol, aby som sa zohýnal."

"Dobre, nech sa stane, ako si žiadaš!" – povedal Duch lesa.

Pokračuje Duch lesa v prechádzke, stretne kravu. Nechce sa mu pešky ďalej a vraví: "Krava, odvez ma!"

"Ak chceš, vysadni si mi na chrbát!"
"Zohni sa," káže Duch lesa.

Krava si kľakla na predné nohy a Duch lesa si jej vysadol na chrbát. Povozil sa na krave a pýta sa jej: "Akú odmenu si žiadaš?" Krava rozmyšľa-rozmyšľa a napokon vraví: "Chcem, aby som nikoho nemusela na chrbte nosiť, ani ťažko robiť!"

"Staň sa, ako si žiadaš," povedal Duch lesa.

Ako si tak Duch lesa vykračuje, začuje hádku. Krava sa škripila s koňom, ktorý z nich lepšie obišiel. Hádali sa, hádali a možno by sa podnes hádali, keby ich Duch lesa nebola na mieste rozsúdil.

"Ty, kôň, si bol lenivý, keď som sa na tebe chcel povoziť. Aby som ťa lenivosti odnaučil, pôdeš človeku slúžiť. Človek na teba bič

zoberie, aby z teba lenivosť vyhnal. Jednostaj budeš zapriahnutý do roboty. A po robote za to, že si bol zlý a nechcel si sa nahnúť, aby som ti vysadol na chrbát, budeš spávať postojačky. A ty, krava, za to, že si sa s koňom hádala, takisto pôdeš k človeku a budeš mu slúžiť. No za to, že si sa krajšie zachovala, nebudeš pracovať a pokojne budeš spávať. Budeš ľudom užitočná a budú ťa radi mať pre mlieko, ktoré im budeš dávať."

Vyhnal koňa a kravu z lesa a ony sa zatúlali k ľudským obydliam. Tam si ich chytí a pritíličí človek.

(Zornička)

ZIMNÝ SEN

Hudba: IVAN HORVÁTH

Text: E.P. KOLEKOVÁ

Do šiat si ma naberaš,
potom na mňa zazeráš,
v teple pre mňa slzia oči,
vše sa so mnou všetko točí,
beriem z hlavy klobúky,
nepúšťaj ma do múky.
(roteiV)

Praslice nemá,
ani vretena,
bez krosien
plátno spraviť môže.
Čo je to?
(kúvaP)

Trháš ma, búchaš ma,
sekáš ma, ťaháš ma,
a ja ta predsa odievam.
(epónok, naL)

Mám volky,
čo žujú stromky,
keď niektorý vojde do chlieva,
tie rohy-parohy von nechá.
(ceižobeN)

Ukuj mi, kováču, sekerničku,
bo ja mám postaviť dreveničku,
bo ja mám postaviť,
bo ja mám osláviť,
s rodinou pozdraviť dreveničku!
(ráseT)

ČO JE TO?

MAGDALENA PROPPEROVÁ

Vendo, utíkej!

"Marku, v sobotu přijedle, a vyříd Josefovi, ať se u nás zítra zastaví a pořádně nabrousí všechny nože. Prkýnka vydrhnu a vál umeje Ondra."

Ondra stojí ve dveřích, ještě si ze zad nestačil sundat tašku, a poslouchá, co máma říká do telefonu.

Už je to tady! Zabijačka!

Sekl s taškou do kouta, a než maminka stačila položit sluchátko, byl pryč.

"Vendo!" Ondra stojí v chlívku, hlasitě mlaská, a prase Venda na to slyší. Vhodil mu do kamenné misky kus žemle. Za ohrádkou začrochtaло a začvachtalo, něco sebou smýklo po dřevěné rohoži a už vykukuje ven usmolený prasečí rypáček, nad ním oči jako škvírky a dvě pořádná vepřová ucha. Venda funí, mlaská a chce ještě.

"No jo, hodnej Venda," pleská ho Ondřej po hrbetě. Prase do něj přátelsky drclo.

"Už nic nemám," řekl mu, ale Venda odevzdaně čeká.

"Že jsi to ty," rezignoval Ondra a vystračil v kapse karamelu. Zmizela na jedno polknutí.

"Co to dneska s tím klukem je, nevíš, Andulko?" zeptal se večer tata maminky. Ondra sedí u kamen, hlavu v dlaních, myslí si své. "Vám se to povídá," říká si v duchu, "vám nikdo nechce nadělat z kamaráda jitnice a jelita..."

"Nejsi nemocný?" sáhla mu na čelo maminka. Zavrtěl hlavou a šel spát. Leží pod pruhovanou peřinou a ne a ne usnout. Přece jim Vendu nemůže nechat na pospas. Přece něco musí vymyslet. Něco, co by ho zachránilo. Vyklozl z postele, tiše jako stín se protáhl dveřmi, pak siňkou, a už je na zápraží. Měsíc studeně svítí, všude leží sníh. Je mrazivá noc, jak takové noci při úplňku v zimě bývají. Ještě pár kroků, ještě vytáhnout petlici. Dýchlo na něj čpavé teplo.

"Pojď," řekl šeptem praseti a otevřel mu dvířka. Ale Vendovi se do zimy nechce.

"Dělej, ty hľoupej, nebo tě rozsekají do jitrnic!" Prase nic.

"Na!" Ondra vylovil z hrnce bramboru a natáhl ji před Vendu. Ten se dal do pohybu.

Prošli dvorkem, pak stodolou na zahradu, na humnu. Stojí tam oba na zasněžené cestě, a Venda, jako by vrostl do země.

"Utíkej!" pleskl ho přes zadek Ondra, "a už se nevracej." Když se prase váhavě rozběhlo, chvíli se za ním díval, pak se otočil a loudal se pomalu domů.

VĚRA PROVAZNÍKOVÁ

KOHOUTI NA POUTI

Kykyryký! – Co se děje?

Co se děje: je Matěje!

Dva kohouti jsou na pouti,
nesou s sebou nůž z proutí.
Do všech krámků nakukují,
za pět prstů nakupují:

Tohle tomu, tamto tomu –
a potom s tím honem domů.

Tady koláč medový
kohoutímu dědovi.

Trojbarevnou čepičku
pro kohouti babičku.

Kornout kukuřice
pro slepičí strýce.

A tu vatou cukrovou

pro slepičí švagrovou.

Tohle tomu, tamto tomu –
a potom s tím honem domů.

Pro kohouty budíček,
pro vajíčka košíček,
svým slepičkám prstýnky,
sobě nové hřebínky.

A celému kurníku
velké srdce z perníku.

MARTIN

BRAXATORIS-SLÁDKOVIČOV

JA SOM ŠUHAJ

Ja som šuhaj na svet súci.
V bielom domci na Kysuci,
tam kolíska moja stála,
tam ma mamka vychovala.

Lúbim rodnej reči zvuky,
rodňu obec, polia, lúky
i potôčik vrtký, šumný,
čo nám žblnká na záhumní.

Lúbim zvuky rodnych piesní
jak v radosti, tak aj v tiesni.
Ó, aký spev! – Nikde vo svete
nad slovenský nenájdete.

VESELO SO ŽIVOTOM

- A čo, suseda, upratujete, upratujete?
- Ale nie, - odpovedá mamička tete. - To iba
naša Zuzka bude mať narodeniny a hladá, kde
sme schovali darčeky...

* * * *

Malý Petrič volá z kúpeľne na mamu:
- Mamička, akú košelu si oblečiem?

- Prečo, synček?
- No... aby som vedel, pokiaľ si mám umyť ruky!

* * * *

Jožko, prečo si si nenapísal slohovú úlohu na tému Čo som doma robil?!

- Prosím, preto, že som doma nerobil nič...

* * * *

- Mama, - pýta sa Jožko, - bola naša tetu vydatá za Indiána?

- A to už prečo?

- Lebo má doma dva skalpy.

* * * *

Jožko pribehne na konci školského roka na tešene domov a kričí:

- Ocko, ocko! Ty maš ale šťastie!

- Prečo? - pýta sa otec.

- Do nového školského roka mi nemusíš nič kupovať. Prepadol som...

* * * *

Je neděla ráno. Jožko si oblieka športový úbor.

- Kam sa zberáš, Jožko? - sputuje sa ho otec.

- Na dvor. Trocha si zašportovať. Jožko vyšiel, ale o minútu sa vrátil.

- Prečo tak skoro, Jožko? - čuduje sa otec.

- Lebo... nechodí výlah...

Dozviete sa to, keď správne vylúštite našu dnešnu doplnkováčku.

Zo správnych odpovedí novembrového čísla sme už tradične vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Marián Wrześniowski z Katovic, Gregor Kubásek z Kacvín a Dorota Šoltýsová z Jurgova.

1. dáva mlieko 4. zbraň rytiera

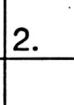
2. rámneje obraz 5. dolná končatina

3. presíkaná ako... 6. si v nej počas vyučovania

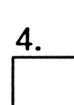
1.

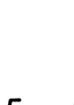
2.

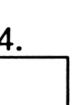
4.

5.

6.

NAŠA KRÍŽOVKA

Tento sviatok sa dostał k nám len nedávno. Získal si veľkú obľubu, najmä u mládeže. O aký sviatok ide?

MAJSTER VOLANTU

Na sklonku min. roka vybojoval titul majstra sveta v automobilových súťažach (rallye) značiek. Tým najlepším sa stal 37-ročný Francúz Didier Auriol. Rozhodli o tom až posledné preteky – RAC rallye vo V. Británii, v ktorých porazil svojho najväčšieho súpera, Španiela Carlosa Sainza. Vozidlom, ktoré ho k titulu priviezlo, bola toyota.

Svoj doterajší život kráľ volantu delí na dve obdobia – pred a po získaní vodičského preukazu. Je zaujímavé, že aj keď pochádza z rodiny motoristov, v ktorej dvaja členovia – brat Gérard (dnes známy novinár) a sestra Nadine boli vynikajúcimi pretekárnmi – sám sa posadil za volant až po zavŕšení 18 rokov. Jeho prvým automobilom bola simea rallye 2, ktorú mu otec kúpil v r. 1979. Spociatku nič nenasvedčovalo, že v ňom drieje budúci majster sveta. Už na prvých pretekoch vypadol z trasy a stratil nielen šancu, ale aj simcu. Potom si za vlastné peniaze kúpil fordova escorta, neskôr opäť kadetta, ale štastie mu nepriniesli. Na prvý úspech musel čakať až do r. 1981, keď vyhral jeden z kvalifikáčnych pretekov v rámci majstrovstiev Francúzska.

Vítazstvo nebolo bohvieko významné, ale spôsobilo, že si ho všimla firma Renault, oddávna hľadajúca vodiča – Francúza, ktorý by mohol bojať o majstrovstvo sveta. Odteraz sa jeho pretekárskym automobilom stal renault 5-turbo, na ktorom však nič zvláštne neukázal. Nezriedka nedosiel ani do cieľa. K ozajstným úspechom sa dopracoval až v r. 1985, keď presedlal na nový automobil Austin Metro. Získal na ňom svoj prvý titul francúzskeho majstra, o rok neskôr druhý,

potom tretí, ale už na forde sierra. Vtedy ho seriózne začali brať i na medzinárodných pretekoch, najmä keď na Rallye San Remo skončil ako štvrtý.

Svoje prvé víťazstvo na medzinárodných pretekoch dosiahol v r. 1988. Bolo to počas Rallye Korziky, po ktorom sa dobre umiestnil aj na Rallye tisícich jazier vo Fínsku. Napriek tomu jeden zo šéfov motoristického športu Cesare Fiorio bol čiste na pochybách, či má podpísat zmluvu s Auriolom alebo s Carlosom Sainzom. Rozhodol sa jednako pre Francúza a tak sa Auriol ocitol v známom tíme Lancia – Martini spolu s takými hviezdami ako Fíni Alen alebo iný Francúz Biason. Prvý rok v novej skupine nebol príliš vydarený, ale v druhom vyhral tri preteky a získal titul vicemajstra sveta, práve za Sainzom.

V roku 1993 presedlal na toyotu, ktorej vedenie ho otvorene požiadalo, že sa má stať majstrom sveta. V prvom roku nič z toho nevyšlo, vyhral len jedny preteky v Monte Carlo a tak majstrom sa stal Fíni Juha Kankunen. Zato druhý rok bol úspenejší. Nielenže vyhral niekoľko prestížnych pretekov, ale aj v ostatných skončil zakaždým na poprednom mieste. A tak – ako sme na začiatku uviedli – po úporom súperen s Carlosom Sainzom si až v poslednej súťaži vo V. Británii vybojoval svetové prvenstvo.

Didier Auriol nie je typom človeka, ktorému sláva udrela do hlavy. Je naďalej veľmi skromný, v jeho životospráve sa nič nezmenilo, chodí spávať pred deviatou večer. Keď aj získal trochu viac sebavedomia, tak len za volantom. Jeho pretekárska filozofia je

jednoduchá: uháňať čo najrýchlejšie a pred zákrutou brzdiť čo najneskoršie.

Prvé dni po získaní majstrovského titulu, oslavu, reklamy, rozhovory s novinármu ho priam na smrť unavili. Povedal, že je to únavnejšie ako preteky na trati 10 tis. km. A tak nečudo, že po niekoľkých dňoch sa utiahol do ústrania a začal si pripravovať plány na budúcu sezónu, lebo si zaumienil, že titul musí obhájiť. Je typom samotára, nemá vlastného agenta, ani kanceláriu. Všetko si vybavuje sám s manželkou Sylvie, s ktorou má 5-ročného syna Robina. Tvrď, že majstrovstvo sveta ho neprinúti zmeniť svoje zvyky a životosprávu. Radšej zarobi menej, ale chce sám rozhodovať o svojom osude. Či sa mu to podarí – v tom aj obhájiť svetové prvenstvo – uvidíme.

J.Š.

Hviezdy svetovej estrády

BRAD ROBERTS

Je to vari prvý prípad, keď sa obyčajná skladba, alebo skôr akési bručanie, dostalo do čela hitparády skoro na celom svete. Podarilo sa to kanadskej skupine Crash Test Dummies a jej vedúcemu a vokalistovi Bradovi Robertsovi, obdaréному na sólistu zriedkavým hlasom – barytónom až basom. Práve vďaka jeho bručaniu v pesničke *Mmm, Mmm, Mmm* počul o kanadskej skupine skoro celý svet a jej album *God Shuffled His Feet* už niekoľko mesiacov patrí k najvyhľadávanejším platniám.

Pričina popularity Kanada je jednoduchá: originálny hlas vokalistu, pekné melodie, životné, priam filozofické texty, starostlivý a úsporný aranžmán na hranici rocka a pop music, teda podľa súčasnej módy mliečanka všetkého, čo sa doteraz hrávalo. Snáď okrem trash metalu.

Počiatok skupiny by sme museli hľadať v univerzitnom meste Winnipeg, kde sa v klube The Blue Note pravidelné schádzali niekoľko poslucháči angličtiny a filozofie, aby si zahrali – pre vlastné potešenie. Skúšali všetko – od írskej folkovej hudby po súčasné hity. Nemysleli na to, že po vyštudovaní vytvoria ozajstnú, profesionálnu skupinu. Ale tak sa a-kosi stalo, že ešte pred obdržaním vysokoškolského diplому sa ocitli v nahrávacom štúdiu a nahrali na pásku niekoľko svojich skladieb. Poslali ich do rozhlasových staníc, kde v skupine okamžite objavili nadpriemerné možnosti. A tak nečudo, že čoskoro podpísali zmluvu s Artistou/BMG a zanedlho nahrali aj prvý album.

B. Robertsovi sa spočiatku zdalo, že nevie spievať. Až hodiny u súkromného učiteľa spevu spôsobili, že sa naučil používať svoj neobvyklý hlas na hranici barytónu a basu. Podobne ako v prípade Barryho Whitea aj B. Roberts nachádza uznanie najmä medzi tou krajšou časťou poslucháčov. O jeho hlaše sa hovorí, že je priam elektrizujúci.

Okrem Brada Robertsa v skupine účinkuje aj druhá vokalistka Ellen Reidová, ktorá zároveň hraje na klávesových nástrojoch, jeho

mladší brat, basista Dan Roberts, bubeník Mitch Dorge a Benjamin Darvill, ktorý hraje na mandolíne a ústnej harmonike. Predpokladá sa, že v tomto roku sa Kanadania vyberú na väčšie turné po Európe. Možno, že zavítajú aj k nám. (js)

Je najvyšší čas, aby sme začali myslieť na svoj jarný šatník. Ak sa nám koncom minulého roka zdalo, že sa s mini prevdepodobne rozlúčime, mylili sme sa.

Na posledných veľkých módnich prehliadkach v Paríži, Taliansku, či Spojených štátach nám projektanti predstavili iba mini. Dokonca na jar bude najmodernejšie mikromini.

To si však vyžaduje "supernohy". Ak ich nevlastníte, pridržiavajte sa radšej osvedčenej dĺžky – 10 cm nad kolená. Možete tiež použiť fintu – pančuchy rovnakej farby ako sukňa, opticky predĺžujú nohy.

Aj keď si žiadenz týchto modelov nevyberiete, aspoň sa potešte pohľadom na pekné modelky a zaspomínamejte si na svoje mladé roky.

Krátke priliehavé šaty bledej pastelovej farby sú doplnené vestami tej istej farby. Obe časti odevu majú rovnakú dĺžku.

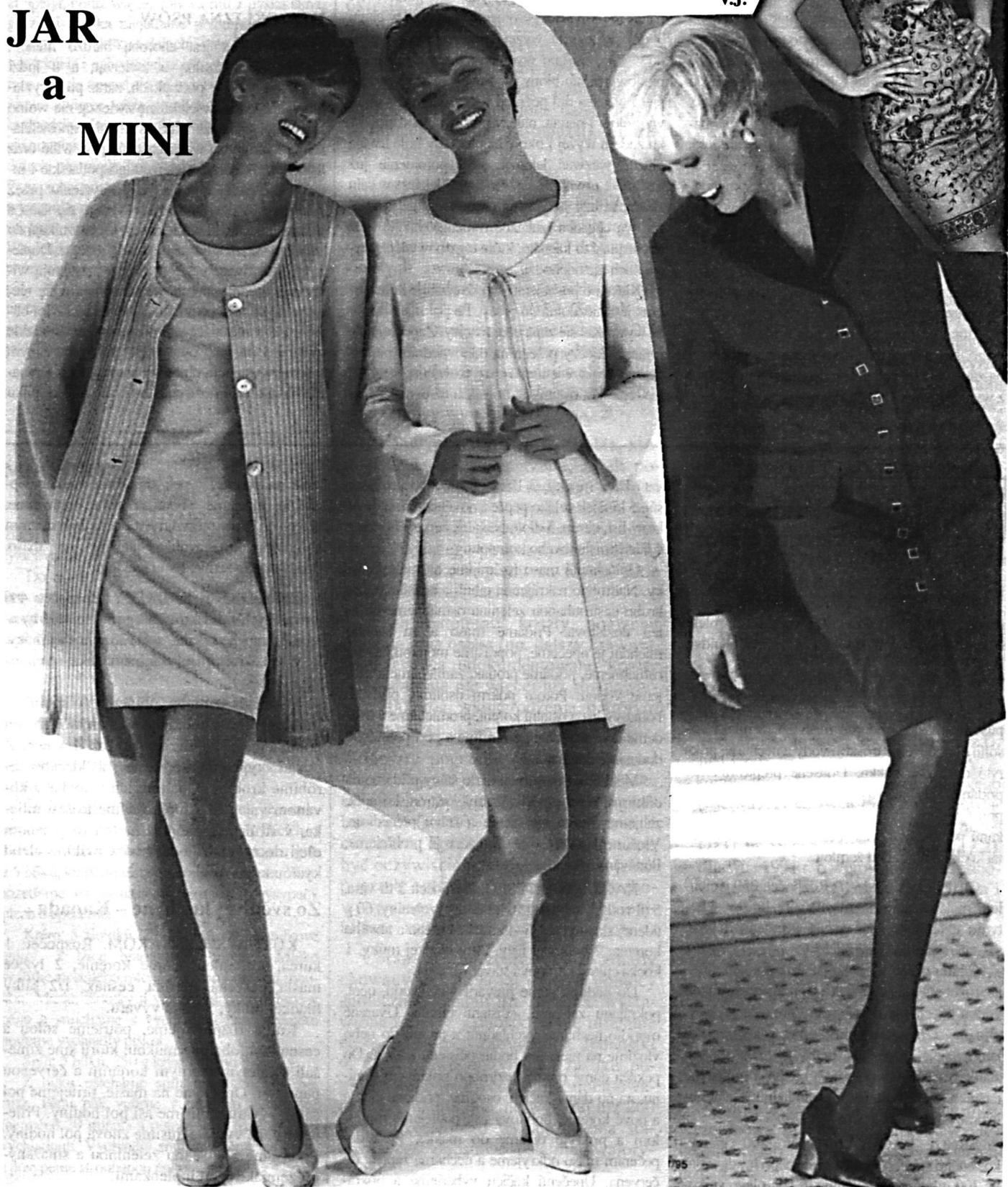
Šaty kabátového strihu sú vhodné pre veľkú kategóriu žien. Stačí ich len ušit z látky, ktorú máte najradšej. Jediným výrazným doplnkom sú zlaté gombíky. Celok vhodne dopĺňajú topánky s trochu hrubšou podošvou a asi 5 centimetrovým opätkom.

V.J.

JAR

a

MINI

fr35

WĘTERYNARZ

PRZEDWCZESNE BÓLE PORODOWE U KLACZY

Przedwczesne bóle porodowe występują nielicznie na dłucho przed obliczonym terminem porodu, kiedy organizm klaczy nie jest jeszcze przygotowany do wydalenia płodu. U klaczy bóle te mogą się pojawić w różnych okresach żrebości jako bóle morzyskowe. Te przedwczesne bóle porodowe występują samoistnie lub pod wpływem innych chorób. Często pojawiają się z przerwami – ustępują, potem znów wzmagają się. Czasem bóle są tak silne, że może dojść do wypadnięcia pochwy, pęcherza moczowego, prostnicy a nawet do poronienia i pęknięcia macicy. Klacz jest niespokojna, ogląda się na boki, grzebie nogami i przestępuje z nogi na nogę. Pozostawienie klaczy bez pomocy może spowodować jeszcze gorsze następstwa, dlatego też należy szybko wezwać lekarza. Do chwili jego przybycia dobrze jest klacz okryć cieplą derką i postawić tak, aby zad był wyżej niż przód. Przedwczesnym bólom porodowym zapobiega się przez regularne karmienie paszą łatwostrawną, która nie przeladowuje przewodu pokarmowego. Nie należy poić klaczy zimną wodą, trzeba zapewnić jej codzienne spacery na powietrzu z wyjątkiem wietrznych i chłodnych dni.

PORONIENIE U KLACZY

Przyczyny poronienia są różne – zepsuta pasza, brak w paszy witamin i soli mineralnych, zbyt szybkie i nagle zmiany sposobu żywienia, pojenie zimną wodą, ciężka praca, brutalne obchodzenie się (bicie, szczucie psami). Poza tym poronienie może być spowodowane przez nagle oziębienie rozgrzanych i spoconych klaczy, przez uderzenie lub upadek oraz choroby, wreszcie przez podanie w ostatnim miesiącu ciąży soli glauberskiej jako środka przeczyszczającego. Poronienie poprzedzają zwykle bóle porodowe i parcie. Najczęściej poronienie następuje w ciągu 3 dni po zajściu wyżej wymienionych powodów. Plód zostaje wydalony razem z blonami płodowymi lub blony płodowe są wydalane dopiero w kilka dni później. Klacz, która ma objawy bóliw i parci, należy postawić w stanowisku zadem wyżej i okryć ciepło. Gdy bóle trwają dłużej, wezwać lekarza. Jeśli poronienie już nastąpiło, również należy wezwać lekarza w celu zbadania, czy przyczyną poronienia nie jest zaraźliwa choroba (zakaźne ronienie klaczy) oraz aby usunąć to lożysko, które często w takich wypadkach nie odchodzi.

Klacz po poronieniu ciężko choruje i dłuższy czas jest niezdolna do pracy. Po poronieniu może wywiązać się zapalenie macicy. Zapobieganie poronieniu klaczy polega na odpowiednim pielęgnowaniu, żywieniu i użytkowaniu żrebnej klaczy. W ostatnim miesiącu żrebości nie

wolno klaczy używać do ciężkiej pracy, nie powinna ona jednak stać bez ruchu – można ją używać do pracy lekkiej w pobliżu domu. Gdy klacz nie pracuje, trzeba koniecznie zapewnić jej codziennie możliwość ruchu na powietrzu. Żywienie klaczy należy tak unormować, aby zapewnić właściwy rozwój płodu i zdrowie matki. Trzeba więc podawać dobre siano, marchew, piecę z otrąb pszennych, odwar z siemienia linianego i pasze treściwe. Najlepsze jednak dla klaczy jest żywienie pastwiskowe. Klacz należy poić wodą o temperaturze pomieszczenia (letnią).

WŚCIEKLIZNA PSÓW

Wściekliwość jest chorobą bardzo niebezpieczną, nieuleczalną u zwierząt, a u ludzi uleczalną tylko w początkach, zaraz po ugryzieniu. Chorych na wściekliwość zwierząt nie wolno leczyć ani szczepić. Najczęstszymi roznosicielami tej choroby są walczące się psy, wilki oraz lisy. Wszelkie inne zwierzęta gospodarskie i ludzie najczęściej chorują po pogryzieniu przez psa. Przy ukąszeniu do rany dostaje się sлина a wraz z nią zarazki wścieklizny, które wnikają do nerwów i stamtąd wędrują aż do mózgu. Dopuszczalne zmiany chorobowe objawiające się nie-normalnym zachowaniem się zwierzęcia. Im bliżej głowy nastąpiło ugryzienie przez wściekłego zwierzę i im rana była większa i głębsza, tym przedziej występują objawy choroby. Pies z ranami na głowie może zachorować już po kilku

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

MRKVOVÁ POLIEVKА. Rozpočet: 200 g mrkví, 200 g zemiakov, 60 g masla, soľ, mleté čierne korenie, 1 a 1/4 litra vody, petržlenová vňať.

Mrkvu a zemiaky očistíme, umyjeme a pokrájame na tenké plátky. V kastróli rozpusťme maslo, pridáme mrkvu a zemiaky, osolíme, podlejeme troškou vody a necháme prikryté dusiť do mäkkia. Udušené prepasívujeme, pridáme korenie, zbytok vody a celé necháme prejsť varom. Pred podávaním pridáme posekanú petržlenovú vňať. Podávame s opráženou, na kocky pokrájanou žemľou.

CIBULOVÝ ŠALÁT. Rozpočet: 250 g cibule, 1 malá konzerva sterilizovaného hrášku, 4 natvrdo uvarené vajcia, zelená petržlenová vňať, soľ, tatárska omáčka, 2 rajčiaky.

Cibuľu očistíme, pokrájame na tenké kolieska, rozoberieme na prstence a prelejeme horúcou vodou. Necháme odkvapkať, dáme do nádoby, pridáme sterilizowany hrášok (bez nálevu), posekané vajcia, posekanú petržlenovú vňať, soľ, zláhka všetko premiešame a nakoniec polejeme tatárskou omáčkou. Dobre vychladnutý šalát obložíme kúskami rajčiakov.

SRNČÍ RAGÚ. Rozpočet: 800 g vykostného smŕťho masa z plece nebo hrudi, cibule, 300 g korenovej zeleniny, 6 lžic oleje, vrcho-

vatá lžice mouky, 3 lžice rajčatového protlaku, sůl, 5 kuliček celého pepře a nového koření, bobkový list, citrón, 5 dl vody, šálek červeného vína, 4 lžice brusinkového kompotu.

Opláchnuté maso rozkrájíme na malé kousky. Nadrobno nakrájenou cibuli a očištěnou, nahrubo nastrouhanou zeleninu osmahneme na oleji dozlatova. Přidáme maso a za stálého míchání je opečeme, poprášíme moukou, znova osmahneme, přidáme protlak, zamícháme a zalijeme vodou. Potom pokrm osolíme, přidáme bobkový list a ostatní koření, promícháme a uvedeme do varu. Oheň zmírníme a pod pokličkou dodusíme doměkkou.

Měkké maso vyjmeme, do šávy přidáme na díly nakrájený, pečlivě omytý citrón, kompot, zalijeme vínem, pováříme a šávu přecedíme. Vložíme zpět maso a v omáčce je prohřejeme. Podáváme s knedlíky.

KAČICA NA KYSLO. Rozpočet: 2 dl vína, 5 dl vody, 1 cibuľa, 150 koreňovej zeleniny, 60 g údené slaniny, soľ, 3-4 zrnká čierneho a nového korenia, 2 bobkové listy, 20 g hladkej mýky, 1 kocka cukru, citrónová šáva, 1 kačica.

Do nádoby dáme prevarí víno, vodu, ocoť, pokrájanú zeleninu, očistenú cibulu. Uvarené moridlo necháme vychladnúť a potom do neho vložíme na niekoľko hodín očistenú kačicu. Do pekáča dáme oprážit nadrobno pokrájanú slaninu, na ňu dáme kačicu, osolíme, přidáme čierne a nové korenia, bobkový list, podlejeme moridlom a prikryté dusíme do mäkkia. Pred dopečením mäso odkryjeme a necháme zapieci do červena. Upečenú kačicu vyberieme a pokrá-

jame na porcie. Výpek zaprášime mýkou, oprážime, zalejeme vodou a dobre prevaríme. Nakoniec šávu precedíme a dochutíme cukrom a citrónovou šávou. Nalejeme na mäso. Podávame so zemiakovou knedľou.

ZEMIAKOVÉ KROKETY. Rozpočet: 400 g uvarených zemiakov, 150 g mäkkej salámy alebo uvareného bôčika, soľ, 120 g hrubej mýky, 2 vajcia, trošku mlieka, strúhanka, olej na vyprážanie.

Uvarené zemiaky olúpeme a spolu so salámom alebo uvareným údeným mäsem pomelieme. Pridáme soľ, mýku, 1 vajce. Z prísad vypracujeme cesto, z ktorého urobíme krokety. Obalíme ich v rozbarkovanom vajci, do ktorého dáme trošku mlieka, v strúhanke a oprážime na rozpálenom oleji do ružova. Podávame s cviklou alebo kyslou kapustou.

Zo svetovej kuchyne – Kanada

KURČA S CESNAKOM. Rozpočet: 1 kurča, soľ, mleté čierne korenie, 2 lžice masla, červená paprika, cesnak, 1/2 šálky hladkej mýky, 1 šálka vývaru.

Kurča rozporcujeme, potrieme soľou a cesnakom, obalíme mýkou, ktorú sme zmiešali s mletým čiernym korením a červenou paprikou. Opečieme na masle, prilejeme pol šálky vývaru a dusíme asi pol hodiny. Prilejeme ďalší vývar a dusíme znova pol hodiny. Podávame s dusenou zeleninou a smaženými zemiakovými lupienkami.

dniach, natomiast jeśli był ugrzyziony w nogę, objawy choroby mogą wystąpić później – po 2-3 tygodniach. Trzeba też pamiętać, że zarazki znajdują się także w ślinie chorych zwierząt, u których objawy jeszcze nie wystąpiły. Dlatego też każde zwierzę pogryzione trzeba przez 16 dni trzymać oddzielnie w zamkniętym pomieszczeniu lub na uwiezi i przez ten czas obserwować, czy nie wystąpią objawy wścieklizny. Przy gwałtownej postaci choroby, pies staje się kaprysny, łatwo ulega podniecieniu, kryje się w ciemne miejsca, czasami bardziej niż przedtem lisi się, jest weselszy i ruchliwszy. Z czasem traci apetyt, coraz więcej spływa mu z pyska śliną, gryzie i polka niejadalne przedmioty (słoma, patyki). Po kilku dniach pies nie poznaje właściciela i najczęściej ucieka z domu, może w tym okresie rzucić się na ludzi i zwierzęta. Stopniowo zwierzę także przelyka z coraz większą trudnością, głos ma zachrypnięty, tak, że wreszcie zupełnie nie może szczać i jeść, a po kilku dniach nie może już chodzić i w końcu pada. Przy cichej postaci choroby u wścieklego psa nie występują ataki szalu, zwierzę chodzi z coraz większą trudnością i po 2-4 dniach pada. Wścieklizna roznoszona jest przede wszystkim przez wależące się psy, dlatego też należy je tępić. W gospodarstwach psy powinny być uwiązane. Corocznie trzeba poddać swoje psy przymusowemu szczepieniu, dzięki temu wypadki wścieklizny są już coraz rzadsze.

HENRYK MĄCZKA

MÚČNIKY

VANILÍNOVÁ PLNKA. 2 dl mleka, 2 žítky, 1 vanilínový cukor, 1 lyžica maizeny, 1 lyžica medu, 100 g masla.

Do mleka rozślaháme žítky, vanilínový cukor a maizenu. Za stałego mieszania uvaríme hustý krém. Med wymiešame s masłem do peny a po častiach pridávame vychladnutý vanilínový krém. Zmes ešte raz dobre premiešame.

KŘEHKÝ KOLÁČ SE SNĚHÉM. Koláč tvoří tři vrstvy – piškot, krém a sněhová pena.

Piškot: 6 lžíc krytalového cukru, 5 vajec, 6 vrchovatých lžic polohrubé mouky (krupczatka), 1 lžice kakaa.

Žloutky oddělíme od bílků a třeme je s cukrem do peny. Mouku přidáváme po lžicích a šleháme dohusta. Nakonec přidáme kakao a sňh z 5 bílků, který do těsta opatrně vmlícháme. Těsto rozetřeme na vymaštěný a moukou vysypaný plech a upečeme.

Krém: 5 žloutků, 25 dkg másła, 3 vanilkové cukry, 3 lžice bramborové mouky. Mléko svaříme za stálého míchání s bramborovou moukou. Máslo, žloutky a vanilkový cukr utřeme v peně a smícháme s vychladlou kaší; krémem potřeme vychladlý piškot.

Sňh: 5 bílků, 250 g krytalového cukru.

Z bílku ušleháme sňh vmlícháme do něj cukr. Peně pak vaříme v páře do zhoustnutí (nejméně 20 minut) a potom ještě mícháme do vychladnutí. Vychladlý sňh rozetřeme na krém a posypeme strouhanou čokoládou.

PRAWNIK

ZASIŁKI POGRZEBOWE

Zasilek pogrzebowy przysługuje w razie śmierci emeryta czy rencisty, bądź członka ich rodziny.

Ustawa z 14 grudnia 1982 r. o zapatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (art. 50) bardzo dokładnie określa, kogo uważa się za członka rodziny. Są to: dzieci własne, dzieci drugiego małżonka, dzieci przysposobione oraz przyjęte na wychowanie i utrzymanie przed osiągnięciem pełnoletniości, wnuki, rodzeństwo i inne dzieci (także w ramach rodziny zastępczej), małżonek, rodzice.

Zasilek przysługuje także po śmierci osoby, która wprawdzie nie miała jeszcze ustalonego prawa do emeryturę czy renty, lecz spełniała warunki do uzyskania tych świadczeń. O ich wysokośći mówi natomiast ustawa rewolucyjna z 17 października 1991 r. Zasilek pogrzebowy nie może przekraczać 200 proc. przeciętnego wynagrodzenia, będącego podstawą ostatniej waloryzacji. Od 1 grudnia 1994 r. najwyższy zasilek pogrzebowy wynosi 10 972 000 zł.

ZUS wyplaca zasilek tej osobie, która pokryła koszty pogrzebu. Jeżeli pogrzeb opłacił członek rodziny, z kręgu wymienionego na wstępie, zasilek wynosi 200 proc. przeciętnego wynagrodzenia będącego podstawą ostatniej waloryzacji, bez względu na to, na jakie kwoty opiewają rachunki.

Jeżeli natomiast koszty pogrzebu opłaciła inna osoba (np. dalszy krewny), ZUS zwraca udokumentowane koszty pogrzebu, ale nie więcej niż równowartość 200 proc. wynagrodzenia, o którym mowa wyżej.

Koszty pogrzebu obejmują również koszty wynikające z danego obrządku religijnego, np. koszty przyjęcia pogrzebowego (stypy), wydatki związane z ceremonią kościelną. Wydatki te muszą być oczywiście udokumentowane, jeżeli pogrzeb opłacała i o zasilek pogrzebowy występuje osoba spoza kręgu najbliższej rodziny.

Coraz częściej zdarza się, że zmarły chowany jest na koszt domów pomocy społecznej, szpitali itp. rachunki wystawione są na te jednostki, a nie imiennie na osoby w nich zatrudnione. Jednostki te mają prawo otrzymania zasilku pogrzebowego w kwocie udokumentowanej rachunkami, ale nie wyższej niż 200 proc. przeciętnego wynagrodzenia stanowiącego podstawę ostatniej waloryzacji.

ŚWIADCZENIA W NATURZE DLA EMERYTÓW I RENCISTÓW

Przypominamy, że 15 lutego ub. r. zaczęło obowiązywać rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 19 stycznia 1994 r. w sprawie zasad i trybu udzielania świadczeń w naturze emerytom, rencistom i członkom ich rodzin (Dz.U. nr 14, poz. 50). Osobom wymienionym w tytule tego przepisu przysługuje prawo do:

- bezpłatnych świadczeń zapobiegawczo-leczniczych, rehabilitacji leczniczej oraz świadczeń położniczych udzielanych przez publiczne zakłady opieki zdrowotnej,
- zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, protetyczne i środki pomocnicze.

Prawo do tych świadczeń mają emeryci i renciści (czyli osoby, którym przyznano emeryturę, renty inwalidzkie lub renty rodzinne) oraz członkowie rodzin emerytów i rencistów. Uprawnionymi do świadczeń członkami rodzin są: małżonkowie emerytów lub rencistów, a także inne osoby, na które przysługuje dodatek rodzinny do emeryturę lub renty, rodzice emerytów czy rencistów (jeżeli nie pracują zarobkowo i są na utrzymaniu emeryta lub rencisty i osiągnęli wiek: 50 lat – kobiety, 60 lat – mężczyźni, lub są inwalidami), inne osoby, które spełniają warunki wymagane od rodziców, a przy tym były uprawnione do świadczeń leczniczych, czy szerzej – zdrowotnych, z tytułu zatrudnienia emeryta lub rencisty (czyli zanim emeryt przeszedł na emeryturę a rencista na rentę inwalidzką).

Oprócz świadczeń wymienionych wyżej, emeryci, renciści i członkowie ich rodzin mają prawo do innych jeszcze świadczeń, a mianowicie do:

- przyjęcie do domu pomocy społecznej (ustawa z 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej – Dz.U. z 1993 r., nr 13, poz. 60 i rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 2 lutego 1993 r. w sprawie domów pomocy społecznej – Dz.U. nr 13, poz. 63)
- korzystania z lecznictwa uzdrowiskowego (ustawa z 17 czerwca 1966 r. o uzdrowiskach i lecznictwie uzdrowiskowym – Dz.U. nr 23, poz. 150 ze zm.; ustanowiona z 21 czerwca 1991 r. o wprowadzeniu częściowej odpłatności za koszty wyżywienia i zakwaterowania w sanatoriach uzdrowiskowych – Dz.U. nr 64, poz. 272; rozporządzenie Rady Ministrów z 23 września 1991 r. w sprawie opłat za pobyt w sanatorium – Dz.U. nr 84, poz. 382 i zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w sprawie kwalifikowania do zakładów lecznictwa uzdrowiskowego – M.P. nr 37, poz. 269).

Wszystkie świadczenia, o których była wyżej mowa, są udzielane na podstawie legitymacji lub zaświadczenie wydawanych przez ZUS.

HVĚZDY O NÁS

RYBY (19.2.-20.3.)

Bude to doba příznivá pro nová předsevzetí, zavírání výhodných finančních smluv. Neočekávaný nákup se ukáže výhodnou investicí kapitálu, která v budoucnosti přinese značný zisk. Rovněž můžeš navázat nové, zajímavé známosti. Připrav se však na vážné rozmluvy v rodině. Musíš všechno vyjasnit až do konce, jinak budeš mít potíže.

BERAN (21.3.-20.4.)

Bude to dobré období ve všech směrech, především však v práci. Přijde čas na nové nápady a inovace. Rovněž pro závazná rozhodnutí v osobním životě bude příznivé ovzduší. Svazek s blízkou osobou se obohatí o novou, hlubokou náplň. Jen na peníze dávej pozor, budeš mít mnoho příležitostí k utracení.

BÝK (21.4.-20.5.)

Budeš mít příležitost dohodnout se s někým velmi zajímavým ve vážné věci. Drobne úspěchy a dobré výsledky v běžných úkolech posílí tvou sebejistotu. Dosahneš také značné finanční satisfakce. Vyzkoušej své štěstí, kup los nebo vsaď do totoletka. Tvůj hluboce ukrytý romantický cit k jisté osobě konečně dojde vzájemnosti.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Krátký odpočinek ti udělal opravdu dobře. Jsi plný verty a tak se dej do realizace nových plánů. Více dělej a méně mluv, tím spíše, že často nemáš co říci a nikdo nemá chuť tě poslouchat. Podívej se sám na sebe s odstupem a přibrzdí svůj egoismus, zejména v kontaktech s nejbližšími. Dbej více o domov a rodinu.

RAK (22.6.-22.7.)

Přes řadu překážek si udržíš vnitřní rovnováhu a optimismus. Musíš však být méně uzavřený a skrytý. V práci bud' lojalnější k šefovi a spolupracovníkům, jinak se o tvé nespolehlivosti brzy dovedl a budeš mít vážné potíže – dlouho ti to budou vycítat. V citovém životě tě čekají šťastné i nešťastné chvíle – prostě normální život.

ŠTÍR (24.10.-23.11.)

Tvoje nové pracovní koncepce mohou získat uznání tvých šéfů. Jiná otázka je, zda budeš mít dost trpělivosti a vytvalosti, abys je uskutečnil. Neskrývej své pochybnosti a obavy, a jistě najdeš někoho, kdo ti pomůže. Naskytne se ti příležitost k obnovení starých známostí, které se mohou v budoucnosti ukázat velmi užitečné.

LEV (23.7.-23.8.)

Bud' rozhodnější a energičtější, i když na začátku se ti bude zdát, že to všechno k ničemu nevede a že něčeho nedosáhneš. Někdo, kdo ti závidí, může pokřižovat tvou přečlivě připravené plány. Snaž se z toho rychle vyvdat závry a zvolit jinou taktiku, a pravděpodobně vyhraješ. Koncem týdne budeš mít neočekávané výdaje.

STŘELEC (24.11.-21.12.)

V práci by se mělo mnohé vyjasnit. Bud' důsledný, nemůžeš neustále měnit názory. Značně se zlepší tvoje vztahy se spolupracovníky, ale musíš držet nervy na uzdě. Doma na sebe neber příliš mnoho povinností, nemohl bys je splnit. Dbej více o své zdraví, naplánуй si alespoň krátkou dovolenou.

PANNA (24.8.-23.9.)

Setkání s osobou, kterou jsi dávno neviděl, ti udělá velkou radost a pomůže ti vyřešit určité problémy, s nimiž sis dosud nedovedl poradit. Všimej si problémů svého okolí, na než tě už několikrát různí lidé upozornovali. Věnuj pozornost domácímu rozpočtu, aby ho nepředvídanými výdaji nepozavil rovnováhy.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Zpráva, na kterou čekáš, se může trochu opozdit, ale musíš být trpělivý. Tvé plány v práci může ohrozit neočekávaný rozvoj událostí. Zachovej chladnou krev a střízlivě hodně situaci. Pro všechny případy si připrav alternativní plán, abyš nemusel jednat nepromyšleně a překotně. Koncem týdne tě čeká zajímavé společenské setkání.

VÁHY (24.9.-23.10.)

V práci se děje mnoho nového, může dojít k radikálním změnám, které se nakonec obrátí k dobrému. Nesmíš teď nic zanedbat, raději využij příznivých okolností ve vlastní prospěch. Koncem období dostaneš zprávu, která potvrdí tvoue dálkovu podezření.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Máš-li vyřídit nějaké záležitosti, nečekej a udělej to hned, máš dobrovnu příležitost udělat pořádek v práci i v osobním životě. V práci se setkáš se zajímavou osobou, která ti může hodně pomocí. Neočekávané zprávy tě upozorní na někoho, kdo už dávno čeká na to, abyš si ho všiml.

NÁŠ TEST

Viete povedať nie??

1. Zúčastnili by ste sa bezplatne na nejakej ankete?

- a) Len ak by ma zaujala téma – 3 b., b) Prečo nie? – 0 b., c) Nic, môj čas je vzácný – 5 b.

2. Susedia vás poprosia, aby ste im polievali kvety, kym budú na dovolenke...

- a) Keď nenájdú nikoho iného, súhlasím – 3, b) To je predsa samozrejme, že im vyhoviem – 0, c) Poviem im, že nemám na to čas – 5.

3. Čo by ste povedali na ženu stretnutú na ulici, ktorá na vás zagáni neprívetivým pohľadom?

- a) Je urazená – 0, b) Rozmýšľa o nicom dôležitom – 3, c) Cíti sa v prevahе – 5.

4. Ako posudzujete našu fotografiu?

- a) Dieťa je celkom opuštene – 0, b) Práve beží k rodičom – 2, c)

Objavilo nico zaujímavé – 4.

5. Priateľovi(ke) sa nepáči vaše oblečenie. Poviete:

- a) Myslís to vážne – 1, b) Mne sa však páči – 3, 3) Lepšie sa prizri, zapáči sa ti – 5.

6. Ocili ste sa v celkom novej situácii. Mávate pocit, že ste všetko už raz prežili?

- a) Nie, to je predsa nezmysel – 0, b) Mávam taký pocit dosť často – 4, c) Nie som si celkom istý(a) – 2.

7. Aj pri bežných rozhodnutiach prosíte ostatných o radu?

– Pán poštár, prečítajte mi ten list, nech viem, či sa mi oplatí poň íst!

– Prečo si myslíš, že kominári prinášajú šťastie?

– Pretože s jedným z nich utiekla moja žena!

****

– Prečo fa majster prepustil?

– Viac, majster je človek, ktorý stále len chodí a sledí, ako pracujú ostatní.

– To je jasné! Ale prečo prepustil teba?

– Zo závisti. Viacerí zamestnanci si začali myslieť, že majster som ja.

****

"Kde byl tak dlouho, Pepíku?"
"Ve škole. Zítra si chci vzít náhradní volno."

****

V pústi sa zastaví auto pri skupine Beduínov.

– Ako daleko je k najbližej oáze

– pýta sa šofér.
– Koškho je dnes? – pýta sa Beduín. – Piatecho? Tak do ôsmeho chodle stále rovno a pred obedom zahnite doprava...

****

Dve sousedky se baví o ťefi: "Není to vůbec žádná hospodyně!"
"Jak to víte?"
"Kdykoli si jdu od ní něco vypůjčit, nikdy nic nemá."

****

Tichý a skromný pracovník zašiel na daňový úrad, vstúpil do kancelárie prednosti a usmial sa.

– Potrebujete niečo, mladý priališ? – spýtal sa prednosta.

– Nie, nič, dákujem. Ja som sa len chcel pozrieť, na koho to vlastne pracujem.

****

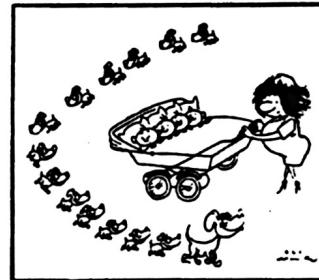
"Čeho by ses radčí vzdal, žen nebo vína?"

"To záleží na ročníku."

****

Profesor vráví študentovi:

– Zobudle svojho priališ, čo sedí vedľa vás!
– Prečo ja? Vy ste ho uspali!

a) Áno, potom cítim väčšiu istotu – 0, b) Nic, prečo – 5, c) Z času na čas – 3.

8. Keď ste v detstve niečo vyparatili...

a) Priznali ste sa len vtedy, ak vás pristihli – 3, b) Vždy ste to vedeli zatúšovať – 5, c) Okamžite ste sa priznali rodičom – 0.

VÝSLEDKY:

Do 14 bodov: Neviete povedať nie. Keď vás nickto o niečo prosí, má to ľahké. Ste totiž poddajný typ a bojíte sa, že keď jasne poviete nie, toho druhého si proti sebe poštvetete. Naša rada: Nezabúdajte na vlastné záujmy, inak vás budú stále zneužívať.

15 až 26 bodov: Ste ochotný(á) pomôcť a pripravený(á) na kompromisy. Na druhej strane aj vy očakávate pomoc, keď ste v krize. Tí, čo nie sú ochotní poskytnúť vám takúto protisužbu, stratia vašu podporu. Naša rada: Zachovajte si svoj zdravý egoizmus.

27 až 38 bodov: Máte vyvinutý zmysel pre vlastné záujmy. Okrem toho ste pohodlný(á), preto sa hľadáte poviete nie. Riskujete, že vás označia za egoistu, ale nestojíte o sympatic, ktoré by ste si kúpili za služby. Naša rada: Keď ľudí odmietate, robte to priateľskejšie.

MENO VEŠTÍ

AGÁTA. Žena s týmto menom je najčastejšie tmavovláška alebo tmavšia blondína s veľkými tmavohnedými, zelenými, prípadne sivými očami. Obyčajne pochádza z rolnickej, robotníckej bud remeselnickej rodiny – najčastejšie mnohodetnej. Od najmladších rokov musí pracovať a pomáhať v domácnosti, je znamenitá gádziná, domácky založená. Od skorej mladosti je pravou rukou matky, pomáha jej v dome, stará sa o mladších súrodencov a zásobovanie domácnosti. Je solídna, pracovitá, rozumná a energická.

Agáta je typ dôverčivého človeka, rada verí ľuďom. Stáva sa, že práve preto veľmi intenzívne prežíva svoju veľkú lásku, čo nezriedka má vplyv na jej ďalší život, ktorý nebyva vždy najšťastnejší. Je šikovná, pomerne vysoká, štíhlá a do neskorého veku má peknú, súmernú postavu. Má nadanie pre humanisticke, ale aj prírodné vedy a veľmi ľahko sa učí cudzie jazyky. Keďže je systematická, usilovná, pracovitá a vytrvalá – učí sa veľmi dobre a dosahuje znamenitý prospech. Učitelia ju dávajú iným za príklad ako vzorom žiačku. Často študuje na vysokej škole a pracuje ako lekárka, novinárka, prípadne ošetrovateľka. V zamestnaní je svedomitá, dôkladná, čestná a nezáštná. Spolupracovníci a nadriadení si ju vážia a dôverujú jej, keďže sa na ňu môžu vždy spoľahnúť. Nikdy sa nesťažuje, neobviňuje iných a nikomu nič nezávidí. Práve naopak, je veľmi úslužná a kamarátska, ochočná pomáhať iným.

Agáta sa vydáva už ako zreľá a ekonomicky samostatná žena. Obyčajne máva 2-3 deti, najčastejšie dcéry. Jej manželský zväzok nie je najvydarenejší, ale vzhľadom na deti sa skoro nikdy nerozvádzá. Je priesieme zámožná a často sa musí starať aj o rodičov. Ktokoľvek ju navštívi, zistí, že v jej domácnosti je vzorný poriadok, keďže ako gádziná je veľmi čistotná, skromná a dobre oblečená. Nickedy máva ťažkosti so srdcom a pečňou. Býva šťastná až v neskorších rokoch. Dožíva sa vysokého veku a jej najšťastnejšie dni sú piatky. (js)

SNÁŘ

Věřte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodí podívat se občas do snů? Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdálo se vám o:

Koudeli – budcť mít co činiti s hrubým hlupcem.

Koulíč sněhových: lepit ji – škoda; házeti je – po velkých těžkostech tvé naděje budou splněny.

Koupání ve vaně – budcť oproštěn od nemoci, překonáš starosti; v počoji – nevěra; ve volné přírodě – přivedeš si bohatou a hezkou paní (nebo ženicha); v řece – síla a vytrvalost; v kalné vodě – starosti, nebezpečí ohně; ve studené vodě – lehké pořízce tělesné; v teplé vodě – bláhý život a požitek; oblečený – budcť děditi.

Kouří – zdánlivé štěstí; přímo z komína stoupajícím – domácí mír a štěstí; v domě ho míti – útlak od špatných lidí; roztahuječím se – nějaká zdánlivě těžká věc dá se lehce provést; kouř černém – hádky a překážky.

Kouření – zdraví; viděti někoho kouřit – přijdeš do společnosti.

Kousání – musíš bojovat s protivenstvími.

Kousnutí psa – bude ti ukřivděno; od hada – máš nepřátele a závistníky; do ruky nebo do nohy – nemoc člena rodiny; od člověka – kto tě ve snu kousl, učiní ti bolest, aniž by chtěl.

Kouzelníkovi – podvod.

Kouzelníkům proutku – jsou v tobě skryty veliké síly.

Kovadlině – ztráta ve hře; bušti na ni – budcť mít mnoho práce a starostí.

Kovárně – domácí štěstí.

Kováři – jsi tvrdý, ale spravedlivý.

Kování koní – mnoho práce.

Kozlovi: býti potkán – hádka; pasoucím se – nalezniesť přítele; rohatém – chtějí se s tebou vypořádat; potkat ho – jsi tvrdosíjný člověk.

SLÁVNI ĽUDIA sa delia na milovníkov mačiek a milovníkov psov. Tí prí významne radi citujú Leonarda da Vinciho, ktorý už pred vekmi povedal: "Dokonca aj najmenšia mačka je zázrakom prírody." Vela umelcov obľubuje mačky – napr. známy taliansky projektant módy Giorgio Armani má doma stále 5 alebo 6 mačiek. Jedna z najslávnejších amerických modeliek českého pôvodu Paulina Porizková sa nerozlučí so svojím siamským kocúrom Mefistom ani na chvíľu. Mačky majú radi aj politici. Miláčikom prezidenta Clintonu je čierno-bielá mačka Socks, nemecký kanclér Kohl zbožňuje strakatého Miezeho, ktorý sa do jeho domu zatulal pred siedmimi rokmi a zostal tam už navždy. Bývalý muž Brigitte Bardotovej, milionár Günter Sachs, má tri barmské mačky.

Psy zasa obľubuje Elizabeth Taylorová, ale aj francúzska hviezda Belmondo. Paul má maličkú fenku rasy yorkshire, ktorú má rád o to viac, že mu štekaním zachránila život, keď v jeho byte v noci vypukol požiar. Miláčikom Kevina Costnera a jeho troch detí je ovčiak coli menom Floc. Známe sú tiež psy rasy corgie, ktoré s obľubou chová kráľovná Alžbeta II. a jej matka. Psy sa navzájom nenávidia a treba na nich dávať pozor, aby sa nepohryzli. Kráľovské psy spávajú v postielkach s vankúškmi a sú prikryté kašmírovými paplónikmi.

* * * *

TARZAN A JANE V NEMOCNICI. Dva mladí Chilané, Roberto Gallardo (22) a Marta Fernándezová (18) laškovali na lavičke na Švýcarskom námestí v meste Osoru, leč tato jim nepripradala dostatočne romantická. A navíc byli približne na očích. Ich pozornosť upoutal nedaleký košatý strom. Po vzoru Tarzana a Jane se na nej vyšplhali a na jedné z větví si postavili hnízdečko. Oddali se milostným hrám, ale ani silná větev tak veliké věšti neodolala. Zkrátka a dobře praskla a milenci se zřítili z přesimetrové výšky rovnou na náměstí. Úplně nazí, neboť oblečení zůstalo viset na vedlejší větvi.

Utrpeli četné pohmožděnosti, ale naštěstí nic vážného. Zraněná naháče odvezla sanitka do místní nemocnice. Více než boule a modřiny však "hrdličky", jak obyvatelé Osoru milence nazývají, bol mezinárodní osud. O jejich pádu z větve už informovaly snad všechny světové agentury.

* * * *

ŽIVOT MARGOT HEMINGWAYOVÉ, vnučky velkého spisovateľa, bol veľmi búrlivý. Už od detstva, ako sama tvrdí, bolo pre ňu meno Hemingway iba na zátaž. Necítila sa hodná nosiť ho – ako dieťa trpela na dyslexiu a dlho nemohla prečítať ani knihy svojho starého otca. Až po dlhej práci nad sebou sa jej to podarilo.

Neskôr zažila krátku príhodu s filmom; zo začiatku jej pomohlo známe meno, ale rýchlo sa ukázalo, že nebude dobrú herečkou. Jej dve manželstvá boli nevydareň, pila – až sa musela podrobiť protialkoholickej liečbe. Dnes má Margot 39 rokov a konečne sa cíti spokojná a šťastná. Stalo sa tak vrah vďaka jednému Indiánovi z kmeňa Cheyennov, ktorý jej pomohol v autoterapii – prezradil jej životnú múdrost svojich predkov. Margot Hemingwayová býva teraz v New Yorku, daleko od Los Angeles a hollywoodských filmových štúdií. Vybrať si samotu, nechce sa viazať so žiadnym mužom. Zaujíma sa o divadlo, pripravuje premiéru divadelnej hry Ulissesove tajomstvá. Verí, že v tejto oblasti bude mať úspech. Na fotografii: Margot Hemingwayová

* * * *

TLAČ, nielen francúzska, venuje veľa miesta paní Colette Severinovej, manželke parížskeho mäsiara. Paní Severinová začala maľovať iba pred dvoma rokmi, ale je ozajstným géniom. Jej kópie Picassa, Van Gogha a iných veľkých francúzskych maliarov sú tak verné originálom, že ich vedia rozlíšiť iba špecialisti. V priebehu dvoch rokov nadaná manželka mäsiara namaľovala 130 obrazov. Všetko sa začalo tým, že jej syn Frank priniesol domov album s reprodukciami. "Aj ja dokážem tak maľovať!" – povedala paní Severinová. A naozaj dokázala...

* * * *

JABLKO – PUL ZDRAVÍ, POME-RANČ – CELEÉ! Ve Španielsku se říká: "Kam nechodi jablko, tam chodí lékař." Podľa nejnovějších výzkumov profesora Paradowského z New Yorku je však jablko vedle pomeranče úplný břidil. Paradowski predsedal mezinárodnímu sympoziu s názvem "Pomeranč a zdraví" a tvrdí, že každý člověk potřebuje denně nejméně 60 miligramů vitamínu C. Pomeranč obsahuje nejen velké množství vitamínu C (mezi 40 a

70 miligramy), ale také vitamín E a látky zabráňající degeneračným procesům. Pomeranč je prevencí proti rakovině a kardiovaskulárním nemocem. Snižuje hladinu cholesterolu a podporuje trávení. Přestože nejvíce vitamínu je v čerstvém pomeranči, i v pomerančových šťavách v krabici je ich dost. Šťavy jsou vyráběny moderními technologiemi, které zachovávají ovoci jeho hodnotu.

* * * *

BUDE WILLIE KRÁLOM? Dvaja malí chlapci sú smutní. Vojna medzi ich matkou a otcom, neustále klebety o pravdivých aj vymyslených románikoch rodičov, nové knihy o ich živote – to všetko spôsobuje, že 12-ročný Willie a 10-ročný Harry, synovia Karola, britského následníka trónu sú smutní a nešťastní. Určite viac, ako iné deti, ktorých rodičia sa rozchádzajú.

"Odvolávam sa na Karola a Dianu, aby ne-

rividli svojim deťom!" – povedala verejne Barbara Cartlandová, 93-ročná autorka známych románov, nevlastná stará mama princezny. Väčšina verejnej mienky súhlasí s jej názorom. Dvor diplomaticky mlčí.

Čoraz viac poddaných kráľovny Alžbety II. je mienky, že práve William je tým, ktorý v budúcnosti zachráni korunu a príčiní sa o to, že herbový štít Windsorovcov sa opäť zaleskne. S velkou nevôleou sledujú ďalšie a ďalšie škandály v kráľovskej rodine a dochádzajú k názorom, že v budúcnosti by mal Wille zaujať miesto na tróne namiesto svojho otca Karola.

Kráľovná Alžbeta nechodlá abdikovať. Pochádza z dlho žijúcej rodiny a teší sa do konalemu zdraviu. Môžeme teda predpokladať, že bude panovať aspoň do roku 2010. Bude mať vtedy 85 rokov a určite sa vzdá koruny. Knieža Karol bude mať 62 rokov. Zopakuje sa situácia, zvaná syndróm Eduarda VII., ktorý nastúpil na trón po matke kráľovnej Viktorii už v pokročilom veku. Ale Briti majú radi mladých a dynamických vladárov, alebo starých a mûdrych. Na začiatku budúceho storočia Karol nebude ani jedným, ani druhým. William bude mať 28 rokov – čiže bude ideálnym kandidátom na kráľa. Ale zatiaľ je malý a veľmi, veľmi smutný... Na fotografii: princ William.

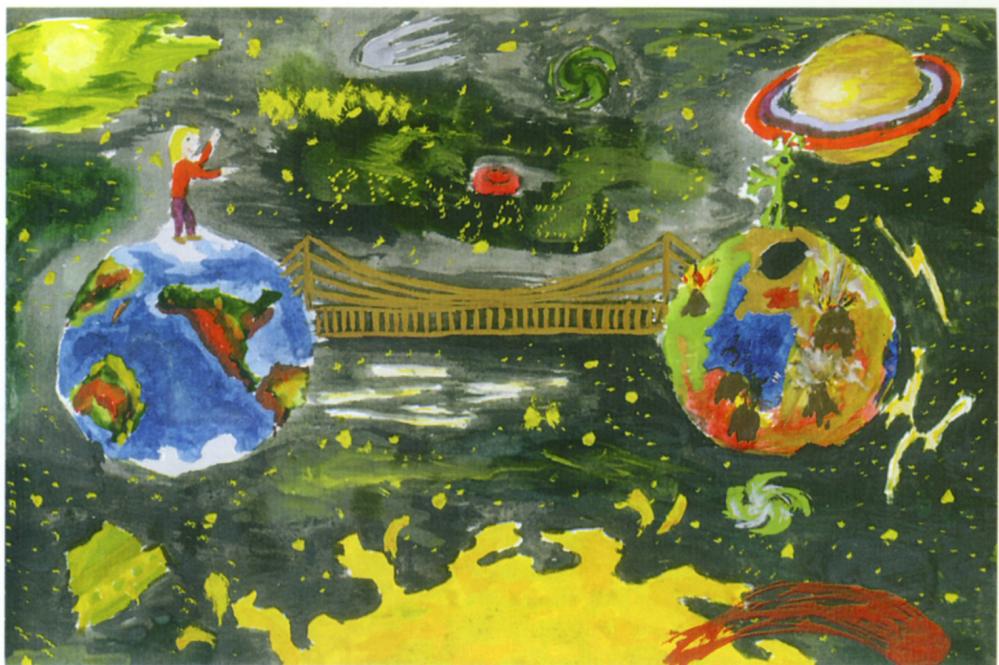
Mal'ba Magdalény Mazurovej (11 r.) z Krempáč Na lietajúcim koberci – I. miesto v staršej skupine

VÍŤAZNÉ PRACE V SÚŤAŽI ŽIVOTA '94

Textilná koláž Silvie Póltorákovéj (11 r.) z Novej Belej Bývam v Afrike a mám slončka – I. miesto v mladšej skupine

Mal'ba Silvie Bobisovej (12.r.) z Malej Lipnice Medziplanetárne priateľstvo – II. miesto v staršej skupine

Pohľad na Štrbské Pleso a hotel Patria vo Vysokých Tatrách

DRUKARNIA

WYKONUJE WYSOKIEJ JAKOŚCI, SZYBKO
I PO UMIARKOWANYCH CENACH m.in.:

FOLDERY, KATALOGI, PROSPEKTY, SKRYPTY,
ETYKIETY, BIULETYNY, AKCYDENSY, ULOTKI

PONADTO PROPONUJEMY USŁUGI W PEŁNYM ZAKRESIE:

PRZYGOTOWALNI OFFSETOWEJ
INTROLIGATORNI - ZSZYWANIA BROSZUROWEGO
KOMPUTEROWEGO SKŁADU TEKSTÓW I GRAFIK
SITODRUKU

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSKCiS 31-150 Kraków, ul. św.Filipa 7/4 tel./fax 34-11-27